

PRZED (11395) *praep*

przed (10979), **przede** (416) [*w tym: przedeń* (62), *dwor(em)* (2), *dżdżem* (1), *lwem* (1), *mszq* (1), *psy* (1), *żłobem* (1); *przede* : *przed dniem* (21:6), *drzwiami (drzwi)* (36:14), *dwiema* (2:59), *krztem* (8:2), *mnq (mnie, mie)* (233:1), *stem [czego]* (1:9), *śmierciq* (3:15), *wroty(-ami)* (9:8), *wsiq(-ami)* (2:1), *wszystkiem (wszem)* (29:362), *żniwy* (3:5)].

Oba e jasne (w tym w przed 2 r. błędne znakowanie).

Sł stp przed, przede, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.: przed, przede.

I. Cum I (10175) : [Znac. **1.** – **5.** oznaczają kolejność poprzedzającą]

1. *Przy określaniu stosunków przestrzennych; ante Miech, Vulg, HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; coram Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, JanStat, Cn; prae HistAl, Modrz, Calep, JanStat, Cn; ad PolAnt, Vulg, Cn* (1930) :

A. *Punktem odniesienia jest obiekt nieożywiony, też część ciała (zwykle budynek, pomieszczenie, element topografii)* (548) :

a. *W pobliżu przedniej lub bliższej strony obiektu; in conspectu Vulg, Mącz; pro Mącz, Cn; contra Vulg; ad facies, in, iuxta PolAnt* (331) : *ZapMaz VII Z 12/521; BierEz K3v; Gdy przed miałem było/ Iozeff niedopuścił onym ludziom ijdz s nimi dalej OpecŻyw 30v* (3); *ForCnR Bv; vgrzey grzanę á rozmocz ią w tem oczcie/ którą trzymay przed nosem y przed wfty FalZioł I 82a; GlabGad L3v; MiechGlab 71* (2); *Interim przibyezal myłtrzs ze człowyeka przed zanthuzem kthofz zabill. LibMal 1554/194* (8); *RejKup i5; HistAl F3; ZapWar 1550 nr 2674; Iesliby tedy niośł offiarę twoie na ołtárz a tam wípomniál że brat twói má co przeciwko tobie/ zołtáv tam offiarę twoię przed ołtárzem/ a idź się piérwéi poiednái zbratém swoiém MurzNT Matth 5/24; GliczKsiqż Iv* (2); *dofyc im [rzemieślnikom] iest przed mieyłtciem niebelpiecznym rołciągnać łznur GroicPorz mm2v* (2); *ku thym Swiecom/ przynależą Lámpy/ ktore przed kámieniem/ przed drewnem/ przed Oleiem/ przed chlebem w kościelech wálznych łtáwiaćie KrowObr 90v* (13); *nálezli Dagoná [jego posqg] leżącego ná ziemi ná twarzy swoiey/ przed Archą Páńską Leop 1.Reg 5/4* (15); *OrzList iv; A wloży rękę ná głowę ofiary swoiey/ y zárznie ią przed przybytkiem zgromádzenia BibRadz Lev 3/8* (9); *Ale záládzili łie ći trzy mężowie przed mołtem bijąc łie z nieprzyiacielem o mołt BielKron 106* (27); *Prosto, Stoyę przed czym Mącz 419d* (3); *Prot C2v; SienLek 176; RejAp 48v* (6); *GórnDworz P8v* (2); *Miłofciwy pánie iesth łám przed páłacem ieden człowiek/ kthoremu łie włzyłcy kłániáią HistRzym 46* (5); *RejPos 10v* (6); *KuczbKat 315; RejZwierc 205; BielSpr 12* (4); *BudBib Ex 30/6* (7); *Przed Vpułtem/ być Ryby z łtáwu czáfu Gościnnéy wody nie wychodźły/ moželz z dáleká vczynić kołem obrónę Strum M3* (4); *BudNT Act 18/17* (2); *SkarJedn 3; á nam białymgłowom iákoś Przyłtoyniey w domu závždy/ niłz przed łieniá. KochOdpr B2v; a owo ná vlicy przed oknem komorki oney/ dwa chory łpiewáiących łtánęły SkarŻyw 589* (8); *MWilKHist F3v* (2); *ReszHoz 125; ReszList 170* (3); *ZawJeft 34; ActReg 11* (2); *LatHar 318* (3); *Bo łkoro ziele ktore przed nim [obrazem] rołło/ podolká obrázu onego dołięgłó, wnet włzyłkie choroby vzdrawiáło. WujNT 39* (8); *Połtánowił Pan przed Ráiem rołkołzy/ Cherubiná WysKaz 33; A o mnieyłszé rzeczy [Żyd] ma przysiégác przed łzkołami v drzwi przerzeczonéy łzkoły. SarnStat 264* (2); *PowodPr 70; SkarKaz 80a* (3); *CiekPotr 40* (2); *GosłCast 16;*

SkarKazSej 680b (3); Gdy klinoty kościelne dobrze są schowane: Więc przed Kościołem łupi łupki okowane. *KlonWor* 10.

Połączenia: »nie w ... ale przed« (1): Po śmierci swojey nie dał się kłaść w kościele między inemi/ ale przed kościołem/ mieniąc się być niegodnym. *BielKron* 172.

»już przed« (1): przyшло się im mieć prawie już przed kamiennicą Arcybiskupią. *KochAp* 7.

»przed [czym] opodal« (1): przed kłafzorem opodal/ gdzie do niego S. Benedict wychodził/ zoltając: prosiła go/ [...] aby [...] *SkarŻyw* 252.

»prawie przed« (3): Qui est in oppidi conspectu, Prawie przed miastem. *Mącz* 405c (2); *KochAp* 7.

»przed samym ...« (2): *Mącz* 405b; one Proroki przesładowali y mordowali: a między nimi przed samym ołtarzem/ Zacharyasza *PowodPr* 30.

»tuż przed« [szyk 4:1] (5): ten Scewolá stanał też między knechty onemi tuż przed namiotem *RejZwierc* 86v; *SkarŻyw* 492; *PudłFr* 66; *GosłCast* 75; *PudłDydo* A2v.

»za ... przed ... za ... nad« (1): [w formule magicznej:] Bo trzy szwyćzi anyeli za moym domem trzy szwyćzi apoftoli przed moym domem, a trzy szwyćzi za domem, pan bog [...] nad moym domem *LibMal* 1544/84v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed domem« = *foris Vulg, PolAnt; ante domum PolAnt, Mącz; ante ostium Mącz, Cn; ante aedes Modrz; pro ostio Cn* (40): Pies przed domem niekiedy spał *BierEz* K3 (2); *OpecŻyw* 111 (5); *ZapWar* 1532 nr 2542; Then marczyn stał na strozy przed domem *LibMal* 1545/108v (4); *GroicPorz* 13; *Leop Eccli* 21/26; *BibRadz* 2.Par 3/15 (2); *BielKron* 12 (3); *Mącz* 11a (4); *HistRzym* 93v (3); *RejPos* 213; *BudBib Prov* 7/12; *ModrzBaz* 83v; *Calep* 401a; *KochFrag* 45; Oto matka twoja y bracia twoi przed domem cię szukają. *WujNT Mar* 3/32 (6); Co to za hałas słyżę ia przed domem moim? *CiekPotr* 82 (2); *KlonWor* 72.

»przed(e) drzwiami, wroty(-ami), broną, progiem, fortą, uliczką, weściem« = *ante ostium Vulg, PolAnt, Mącz; ante fores HistAl, Vulg; ante ianuam(-as) Vulg, PolAnt; ad ianuam, ante portam Vulg; ad ostium, in ianuis a. ostio a. porta PolAnt; ante aedes, pro foribus Mącz* (58:15:7:4:2:2:1): Wąż niekiedy swą iamię miał/ Przed wroty gdzie kmić mieszkał *BierEz* L3 (4); *OpecŻyw* 111; *LibLeg* 11/9v; *RejKup* i6; tamże też kościół był wzytek złoty/ przed ktorego vliczką była winnicą nie wymownie piękna *HistAl* Lv; *KrowObr* 163v; Ithrozowie przede drzwiami/ Itrzegli ciemnice. *Leop Act* 12/6 (10); *RejFig* Bb (4); Przetoż Krol rofkazał aby wczyniono Ikrzynię iedną/ którą postawiono przed braną Domu Pańskiego. *BibRadz* 2.Par 24/8 (6); Tegoż czasu kámién ognisty spadł/ [...] przed kościelnymi drzwiami w Bryzgonie. *BielKron* 180v (7); *KwiatKsiąż* D3v; *Mącz* 50b (5); *Prot* D2v; *RejAp* 184v; y nalał tam wiele vbogich Iiedzających przed broną *HistRzym* 82 (2); aż prawie stanał przed progiem naszym przygody a vpadki nasze *RejPos* 244 (12); *RejZwierc* 69v (4); *WujJudConf* 209; *KochList* nlb 1; *BudBib Lev* 1/5 (2); *BudNT Act* 12/6; *KarnNap* B3 (2); *SkarŻyw* 184 (3); *PudłFr* 66; *Paprup* H2v; *ActReg* 71; *GórnTroas* 57; *GrabowSet* R4; *LatHar* 729; *WujNT Act* 5/23 (6); w ten czas był położony miecz ognisty przed weściem do Ráiu. *WysKaz* 34 (2); *GosłCast* 64 (3).

»przed oczyma [czego]« = *naprzeciw* (1): niechay nawróciwłsy się [r]ozbijają namioti [...] naprzeciwko Beelfefon. Przed oczyma jego [in conspectu eius] oboz położycie nad morzem. *Leop Ex* 14/2.

a. *W pobliżu i pod wpływem [w tym: przed ogniem (10), przed ciepłem (2)] (12)* : to ziele rozmoczywszy w winie á przigrzać go przed ogniem *FalZioł* I 141d (6); A niechay sie rospłyną iáko wołk przed ogniem *RejPs* 85v; *LubPs* P4v; á to rospuściwszy/ przed ciepłem sye námázuy. *SienLek* 149 (4).

b. *Z twarzą zwróconą ku czemuś, często ku przedmiotowi związanemu z praktykami religijnymi (58)* : *OpecŻyw* 2 (2); [*Demostenes*] ípołobu wymawiania ze zwierciadła nabył, bo zawždy przed zwierciadłem iako przed łędzią rzecz wiodł. *BielŻyw* 59; Potim dziatki mogą ípiewać ífalmi ítoiąć przed ítołem *SeklKat* d2 (2); Wzdychanie przed obárzem [!] fáłszywe. *KrowObr* 114 *marg* (2); *BibRadz Is* 36/7 (2); *OrzRozm* G3 (2); Pothym wízytcy pokłękneli przed ołtarzem wielkim *BielKron* 330v (7); *OrzQuin* Z; *RejAp* 71v (2); *RejPos* 327v; *KuczbKat* 365 (2); *BudBib* 2.*Par* 29/19; *BudNT Apoc* 8/3; *StryjWjaz* C4v; Czáfú iednego gdy íię ochotnie w Neápolim przed Crucifixem modlił/ głos táki wílyszał: [...] *SkarŻyw* 202 (12); W niektórych kościołách bywáią modlitwy bez żadnego przeştánia 40. godzin przed náswiętzym Sákrámentem *ReszList* 164 (2); *ZawJeft* 46; Bo nízey czytamy/ íż te dułze obleczone w ízáty białe/ íą przed ítołicą Bożą *WujNT* 853 (5); Bierzcie ná íię wory/ á płáczcie przed ciálem iego [*zabitego Abnera*]. *SkarKaz* 385b; *KlonWor* 53.

Połączenia: »przed ... przed« (1): áczci ítoi przed ołtarzem przed tym Boştwą íwego w íwíętych człówieczeństwie íwoim *RejAp* 72.

»przy ... przed« (1): nápomina Prorok lud on Izráelki/ áby przy oney íkrzyni/ ábo przed íkrzynią oną Páná Bogá íwego chwalili *CzechEp* 170.

»przed samem ...« (1): A ínadz y będę zoştáwion áż przed íámem ołtarzem boştwą twoiego *RejPs* 65.

Wyrażenie przyimkowe: »przed oblicznością [czego]« (1): Y widziałem vmárłe wielkie y máłe ítoiące przed oblicznością ítołice [*in conspectu throni*] *WujNT Apoc* 20/12.

a. *O służbie (4)* : Ci íą ktore poştáwił Dawid nád ípiewaki domu Pánískiego/ [...] y poşlugowáli przed Przybytkiem Swiádectwá *Leop* 1.*Par* 6/32; Zás Cádoká ofiárnikiem [*uczynił*] [...] przed mieşzkánim Iehowy ná wyízce *BudBib* 1.*Par* 16/39 (3).

c. *O przestrzeni rozciągającej się w pobliżu pewnego elementu przyjętego za wyróżnik, zwykle miejscowości; pełni funkcję orientacyjnej lokalizacji; e regione PolAnt (66)* : bo yvz bily sgotowały Korabie przed zamkiem Pełthem *LibLeg* 10/147; kthori [...] od hannułz kvíchnyerza przed fara dzyewką poyal *LibMal* 1544/89v; zeznal ze [...] bendącz chłopczem v pana Theodorufcha ligáfzi wyarkowye przed wişlyczą vkradł pyerfczien zlothy *LibMal* 1552/169 (15); Iako tho iesth włoka nasa ktora lezi przede wsyą puchalj vosczałkowska *ZapWar* [1547] nr 2652; *KrowObr* 219v; *Leop* 3.*Esdr* 9/41; IEden też poiął żonę/ gárbarz przed Krákowem *RejFig* Ee3v; *RejZwierz* 12v (3); Wyízedł tedy Athách do Márdócheużá ná vlicę mieşcką ktora byłá przed Braną Krolewíką. *BibRadz Esth* 4/6; pochowan w kłáştorze Kártuřkim przed Awinionem. *BielKron* 186v; Pruřowie pogáni rzućili sie ná kłáştor w Oliwie przed Gdańkiem *BielKron* 359v (21); Wenetowie Książę íwoie ná plácu przed S. Márkiem/ zaráżem obieşć dáli. *OrzQuin* D2; *RejPos* 299; *RejZwierc* 126; Tedy zbudował Solomon wyízkę Chemořzowi [...] ná gorze/ ktora przed Ieruzalimem *BudBib* 3.*Reg* 11/7 (7); *BiałKaz* C3;

SkarJedn 88; *SkarŻyw* 76 (2); pŕie pole przed Wrotzlawiem iest tego y bedzie ŕwiatkiem wietznem *PaprUp* B2v; *ActReg* 74; *WujNT przedm* 35; *SarnStat* 127 (2); *KlonFlis* Hv.

Zestawienie: »Jan przed Fortą Łacińską« = *św. Jan Apostoł, patron kościoła w Rzymie, zwanego Ioannes ante portam Latinam* (1); Day Boże/ ábyfmy przes Monikę od zwiázek grzechow náŕzych byli wybáwieni: Tákże tefz przes Gotartá/ przes Ianá przed fortą Łácińńką *KrowObr* 172v.

d. *Nie dochodząc do celu* (2) : A limine salutare, Przed wroty czołem vderzić/ To yeft/ Z dáleká á málo fie czego dotknąć. *Mącz* 193d; piefzo fie ná zad (koniá y ŕlugi przed mieyfczem od fiebie odeŕławfzy) kłufác muliał. *GórnDworz* S6.

e. *Na zewnątrz, poza czymś, dookoła czegoś; extra Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; forinsecus Vulg, PolAnt* (89) : Zbudował theż [...] wŕŕyftek mur kthory fie był obálił/ [...] á przed tym murem ieffcze y drugi mur *Leop* 2.Par 32/5; Abowiem [...] tych [*bydląt*] ćiałá bywáią palone przed obozem. *BibRadz Hebr* 13/11 (4); Gdy fie pánow Polńkich y ŕláchty głoŕy nie mogły zgodzić ná páná/ vczynili ŕłup przed Krákowem/ ná ktory włożyli koronę krolewńką [...] *BielKron* 341 (7); *RejZwierc* 167v; *BielSpr* 65; *BudBib Lev* 14/8; *CzechRozm* 171v; *ModrzBaz* 117; *StryjKron* 697; *GostGosp* 24; *WujNT Hebr* 13/11; Com ŕłychał z młodych lat mych że cnotá pokorá/ Nie miewáły kochánia y mieyfcá v dworá/ Alem ia tego doznał że y przede dworem/ Naydzie ŕię tákich wiele co zábijá worem. *CzahTr* D.

Połączenia: »daleko przed« (1): iz grob ŕwięty iego dáleko był przed miáŕtem tym *RejPos* 195v.

»przed samym ...« (1): Suburbana, Przedmieŕcie przed fámy m iáŕtem leżące. *Mącz* 508b.

»w ... przed« (6): Przeŕto w ŕtáry m zakonie [...] niebyło tego/ áby vmárte ludzi chowano w koŕcielech/ álbo przed koŕciołem ná Smyńtarzach *KrowObr* 104v; *BielKron* 105v (2); Bo máiac w Rzymie y przed Rzymem wiele Greckich klaŕztorow/ ábo koŕciołow/ żadne⁸⁰ niepokoiu do tąd nie ćierpiá *SkarJedn* 250 [*idem*] 372 (3).

Wyrażenia przyimkowe: »przed braną« = *extra portam PolAnt* (3): *BibRadz Ez* 40/44 (2); Przychodzą też iefczce Compánije z inŕzych miáŕt Włofkich/ [...] przeciwo tym wychodzą zás Compánije Rzymńkie [...] y przyjmuiá ich przed braną *ReszList* 162.

»przed domem« = *extra ostium Cn* (2): Nie będzie wołał: á głoŕu iego przed domem nie vŕŕyŕzą. *LatHar* 533; *PowodPr* 10.

»przed miastem« = *extra civitatem PolAnt, Vulg; ante civitatem, extra portam a. urbem Vulg; ante oppidum vel civitatem JanPrzyw* (60): *LibLeg* 11/82; A také tefz Pan Kryŕtus przed miáŕtem w ogrodzie był pochowan *KrowObr* 104v (2); *RejWiz* 140v; przed miáŕtem [*Foris*] zábijá miecz/ á domá ŕmierć podobná iest. *Leop Thren* 1/20 (3); *RejFig* Aa2v; *RejZwierz* 6 (4); *BibRadz Gen* 24/11 (3); Tiberyás/ tám fá ćieplice przyrodzone przed miáŕtem. *BielKron* 266v; [*mistrz Jan*] záložyl cmyntarz wielki przed miáŕthem Krákowńkim *BielKron* 399v (23); Praetorium, [...] koŕztowne á známienite budowanie przed miáŕtem/ yákoby folwark *Mącz* 319d (3); *RejAp* 125v (2); *RejPos* 195v; Wnidzieŕzli tu [*do cudzego sklepu, tj. piwnicy*] to wiedz pewnie/ Zeć być przed miáŕtem ná drewnie [*tj. zostaniesz powieszony*]. *RejZwierc* 237 (3); *PaprPan* Ggv (2); *SkarŻyw* 70 (3); *StryjKron* 637; Dla tych co ie z miáŕtá wyganiáią/ przed miáŕtem mieć killá cháłup *GostGosp* 146; *WujNT Act* 14/12 (3); *SarnStat* 351 (2); *PowodPr* 10.

f. *Wystając na zewnątrz (2)* : Do tych wozow [tj. rydwanów bojowych] zaprzęgali konie zbroyne płochę/ przed kthoremi daleko tkwiały długie y ostre drzewcá *BielSpr* 61v; y ták oknem się wychylił [...]. Bábá [...] pchnęła ná vlicę Lotrá/ bo się wychylił wietfzą połowicę. Lećiał ná doł szafzorem: odnioł wielką plagę: Bo tá ftroná przed oknem miała wietfzą wagę. *KlonWor* 43.

B. *Punktem odniesienia w zasadzie jest istota ożywiona: człowiek, rzadko zwierzę (wyjątkowo przedmiot, cf d.* »przed tronem«) (1382) :

AA. *W stosunku do człowieka (zwierzęcia) pozostającego bez ruchu (1024)* :

a. *O kolejności zajmowanego miejsca, ustawienia, pozycji (17)* : *GliczKsiąz* N6v; *BielKron* 409v (2); przed czołem piefzych máią też ftać iezdni *BielSpr* 32v (6); Przed Krolem Niwerneńskie Kfiązę y Dumeńskie *StryjWjaz* B4v; *KochPhaen* 8; *KochSz* Cv; NA złotym woźie iedzie pychá vrodziwa/ Pzed [!] nią córká iéy śiedzi zazdrość niezyczliwa *KochMRot* Cv (2); *SarnStat* 113; *CzahTr* L3.

Połączenie: »daleko przed« (1): pátrzayże álic Kunie futro/ Albo Wilcze/ daleko przed Báránem ftoi *RejWiz* 123v.

b. *W pewnej niewielkiej odległości, zwykle w polu widzenia; praeter Mącz; in conspectu PolAnt (252)* : *OpecŻyw* 71; á tyś miała tarczey ftał ząwždy przedemną wewlfytkich nieprześpiecznołciach żywotá mego. *RejPs* 23v; gdy nań [na konia] pátrzył przez żelázne kraty/ á przed nim ręce y infze członki ludzkie y thám y łam rołciskáne/ dziwował się bárzo *HistAl* B (2); *MurzNT* 151 marg; *LubPs* P5v (2); *RejWiz* 86v; A iefliby vmárł kto nagle przed niem [nazarejczykiem]/ fplugáwifie głowá poświęcenia iego *Leop Num* 6/9; Siadáli ząwždy fpołu [mąz z żoną]/ pyęknie się zgadzáiąc/ A dzyateczki fkaakály/ przed nimi fpiewáiąc. *RejZwierz* 118 (3); *BibRadz Luc* 5/18; *BielKron* 42v (5); *Mącz* 126d (2); *RejAp* [15]v (3); *GórnDworz* T2v; *HistRzym* 28v (2); *RejZwierz* 99v (2); *BielSpr* 69; wezmi łakę twoię/ á porzuc przed Fárónem że będzie wężem. *BudBib Ex* 7/9 (6); *HistHel* [A2]; Ci łá dwie oliwie/ y dwá świeczniki/ (ktore) przed Pánem ziemie ftoią *BudNT Apoc* 11/4 (2); *StryjWjaz* Dv; *SkarŻyw* 184 (2); drzę wżytek/ y bládnę/ Tylko że martwy przed tobą nie pádnę. *KochFr* 80; *KochSz* B3v; Przed Monárchą goły miecz ieden Pan piáltował/ [...] Przed Duchownymy zásię kfięgi piáltowano *BielSen* 9; *KochProp* 6; *Phil* I; Iáki žal będzie miała mátká Hektorowá/ Gdy świécić przed nią będzie broń Achillefowá. *GórnTroas* 65; *LatHar* 325; *WujNT* [561] marg; *WysKaz* 9 (2); *SkarKaz* 160b (2); *CzahTr* K4; *GoslCast* 44; [płynąc Wisłą] Tráfifz przed łobą Pomocnieński oštrow. *KlonFlis* F4v.

Z określeniem odległości (1): gdy iefzcze nieprzyáićiel będzie przed tobą we czterzech feth álbo w piáci feth krokow *BielSpr* 21v.

Połączenia: »pod ... nad ... przed« (1): Podemną ieft doł piekielny: nádemną ieft miecz oftry/ [...] przedemną miecz oftry/ to ieft fmięć *HistRzym* 94v.

»podle ... przed« (1): wczorá podle mnie dwu/ dziś przedemną iednego zábili *GórnRozm* A3v.

»od prawice ... z lewice ... przed ... za ... z gory ... z dołu« (1): Ogarnęło mnie od prawice fzczeńcie fwiata tego, z lewice niezczęfście, przed łobą marna chwála, za łobą lubowanie w przyfzłych grzechach, z gori dułzny nieprzyjacięł, z dołu ciało *WróbŻołt* K7.

»przed samym ...« (1): Ktory [rycerz, tj. koń, figura szachowá] niedawno/ przez kápłáńfká [tj. gońca, figurę szachowá] kułzę/ Przed łámy m Krolem dał był Bogu dułzę. *KochSz* B4.

»tuż (a. tudzież) przed« (7): Vciał gąłaż nád głową/ tuż przed nim vpádłá *RejWiz* 107v (2); *Leop Deut* 25/2; *KochSat* Bv; ták téz y w tę Exekucyą któręý prágniełz/ nigdy nie tráfiłz: choćiaż oná tudzież przed tobą łtoi *OrzQuin* F2; *RejZwierc* 65 (2).

»przed ... za« [*szyk* 3:2] (5): *OrzQuin* R; Nie tylko thám pátrż czo łtoi przed thobą/ Rozmyłłay s czálem czo dybie zá tobą. *RejZwierc* [213]v; lepfza iedná świecká przed łobą niżli dwie zá łobą. *LatHar* 650; *SkarKaz* 383a. Cf »za oczyma ... przed oczyma«.

Wyrażenia przyimkowe: »przed nogami« = *u stóp, blisko; ante pedes Vulg* (15): *OpecŻyw* 45v; o Tales czo przednogami twymi iełt niemozełz widzieć, iakoż thedy kthore rzeczy łą na niebie małz vyrzeć. *BielŻyw* 4; *RejPs* 124 (2); *RejWiz* 86v; *Leop Iudic* 5/27; Theż iuż był Anániałz zdechł nagle y z żoną łwoią przed nogami Apółłolłkiemi *RejPos* 282 (3); *RejZwierc* 65; *SkarŻyw* 324; *KochTr* 6; *KmitaPsal* A2; *KochProp* 9; Ogrómnny Hektor/ mułiał trupem przed nogami Páść oycá mégo *GórnTroas* 21.

»przed nogami, rękami [bożymi]« [*o czymś pogardzanym, mało wartym, często przenośnie o człowieku*] (11:1): *RejAp* 20 (2); który [*człowiek*] iáko proch á iáko robaczek leży przed nogami iego *RejZwierc* 197v; á my nie ináčzey iedno iáko błoto leżymy przed rękami twoiemi *RejPos* 47v; iáko cie piłmo zowie/ iz prochem/ błotem/ á nikczemnym źdzyebłkiem przełomionym przed nogami Páńłkiemi. *RejPos* 198v (9).

»przed oblicznością (a. obliczem, a. jasnością oblicza)« = *ad luminare vultus PolAnt* (7): Bo Pan Bog łpráwyedliwy nic nye ma millłfego/ Yedno gdy przed obliczym łwym widzi práwego *LubPs* C4; *BibRadz Ps* 89/8; *BielKron* 244v; Káżd iáko Łázarz leży przed oblicznołcyą Páńłką. *RejPos* 164v *marg* (3); A Młódzieniec Sámuel służył Iehowie przed obliczem Helego *BudBib* 1.Reg 3/1.

»przed oczyma« [*w tym: mie(wa)ć* (20), *widzieć* (6)] = *w polu widzenia lub uwagi; prae oculis HistAl, Modrz; ante oculos Mącz, Cn; inter oculos Vulg; in oculis PolAnt; in conspectu, praeter oculos Mącz; sub aspectum, sub oculis Cn* (65): *SeklWyzn* C; *RejKup* Ov; błogoby mnie było gdiby ch włtáwicznie przed moimi oczymá ciebie widziáła *HistAl* M; *KromRozm II* o; *KrowObr* 51 (3); załz to nie rołkołz [...] Pátrzáć łobie ná ony łwoie wdzyęczne dzyatki/ A ony przed oczymá łtoią iáko kwiatki. *RejWiz* 58v (6); *Leop Deut* 6/8; A teraz wywiedły dułze náłze/ gdyż nic przed oczymá nie mamy iedno tylko Mánnę. *BibRadz Num* 11/6 (3); *OrzRozm* E3; iz nam indziey nie trzebá łzukáć nie przyiaćielá/ gdyż go przed oczymá mamy. *BielKron* 227v (6); *KwiatKsiqz* L4v; Quod adest, Co przed oczyma yełt. *Mącz* 429c (5); *HistRzym* 54v (2); iz krzyk á wołanie á grzech łprołnych miałł tych [...] co dáley to więcey włtáwicznie łie rozmnaża przed oczymá moiemi. *RejPos* 193 (4); Abowiem świałtość (práwi) záwždy nam przed oczymá iákoby vmieráiac ginie *KuczKat* 90; co łie tylko oczóm podoba á przed oczymá łie blyłzczy *RejZwierc* 103 (8); *BudNT przedm* d3; *ModrzBaz* 7; *SkarŻyw* 52 (3); [*Orszula*] Przed oczymá rodźiców łwoich rołtác/ [...] V nóg martwa vpádłá *KochTr* 6 (2); *CzechEp* 416; *ReszHoz* 122; *Calep* 513b; *GórnTroas* 33; *OrzJan* 69 (2); Oprocz textu Graeckiego y Láćinłkiego/ miałłm też przed oczymá włztykie przekłády Nowego Tełtámentu Polłkie *WujNT przedm* 21 (3); *SarnStat* 842 (2); *SiebRozmyłł* L.

~ *Połączenie*: »za oczyma ... przed oczyma« (1): ktorzy [...] y tego co łię w tyle ich zá oczymá dźeie/ y co kto przed oczymá ich ná łercu broi/ wiedzieć y widzieć [...] nie mogą *CzechEp* 329. ~

»przed oczyma« [o złudzeniach wzrokowych] (8): á kto by miał mdły wzrok albo zamierzknienie przed oczima/ w puć tego łoku w nos *FalZioł* I 13d; Iz takim ludziem wzrok łie mieni. Abowiem połpolicie zielonołci/ czałem żółtołci przed oczyma łie vkazuią. *FalZioł* V 67 (5); Kiedy kto przed oczymá iakoby muchy lataiące widzi/ [...] známionuie s łtępowanie wilkołci w oczy *SienLek* 19v (3).

»przed rękami« = w rękach; *prae manibus Calep* (7): *RejKup* o2v (2); włzytko to co iedno przed oczymá widzimy tylko iednym łłowem/ żadney máteriey przed rękámi łwemi nie máiac/ iedno ták z gołá z niłzcęgo/ Pan ten łtworzyć y połtánowić raczył. *RejPos* 270v; *KochFr* 84; *Calep* 398a (2); á content [...] z łiebie y z tego co ma przed rękómá. *GostGosp* 169.

»przed sobą« [w tym: mieć (7), widzieć, uj(ź)rzeć itp. (16)] [o widzeniu] (23): *HistJóz* A4; [o łnie:] Gdy łie iuz włzitkie łmyłły vłpokoią tedy podobienłtwa rzeczy, przedtim łmyłłamy obacżonych [...] zołthawaią w pamieci, kthore dułza na on cżas będąc łpokoyna y od łpraw zewnětrznich wolna porułza, włpominaiącz czo przed łobą miała na iawie. *GlabGad* L3v; *RejPs* 136; *KromRozm* I E2; *MurzHist* R2; *KrowObr* 221; *BibRadz* *5v; vyrzeli Syryani przed łobą wielki lud [...] zbroiłty *BielKron* [85²]v (3); iz té rzeczy/ które przed łobą widomie mamy/ łą nam naprzód wiadomé *OrzQuin* H4 (3); *RejZwierc* 54 (3); *BielSpr* 20; niełtałoc łię to/ zá niedbáłłtwem Krolá tego/ ktore⁸⁰ przed łobą widziłcie zmarłego. *BialKaz* H4; *CzechRozm* 188 (2); *SkarŻyw* 403; Domáćć łię w téy mierze prawdy/ nie máiac zwłálczá piłmá przed łobą żadnégo/ trudna rzecz iełt. *KochCz* Bv; *KlonFlis* Gv.

α. *Przed Bogiem* = przed ołtarzem, łwiątynią, miejscem łwiątym (31) : Y zrałá go w kęfy Sámuel przed Pánem w Gálgála. *Leop* 1.Reg 15/33 (7); ábowiem był ten zwyczaj iz pili y iedli przed Pánem ná znak wefela y wybáwienia *BibRadz* I 323d marg (5); *BielKron* 39 (3); oczyłci go ofiárownik przed Iehową. *BudBib* Lev 14/18 (8).

Wyrażenie przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczem)« = *in conspectu Vulg* (8): przyłłuffy ábychmy to dobrowolnie wypełnili [...] / á vkazáli łie zobietnicámi łwemi przed oblicznością iego zrozlicznemi ofiárami przyiemnemi iemu. *RejPs* 95v; *Leop* Deut 12/7; *RejAp* 8v; Trzy kroć ná rok vkaże łię káždy męłzczyzná twoy przed obliczym Iehowy Bogá [*coram Domino Deo*] twe⁸⁰/ ná mieyłcu/ ktoreby obrał *BudBib* Deut 16/16 (3); *SkarKaz* 39b (2).

β. *O pojedynczym człowieku (zwierzęciu) w stosunku do gromady (zwykle wojska)* (14) : Alexander włiadłzy ná koń łwoy Bucefala/ przed włzytkimi Ricerzmi łwemi łtánął zbroiny *HistAl* G8v (3); y bądźcie iáko koźłátká przed trzodą. *Leop* Ier 50/8; łámá Włáłtá przed włzytkimi z Hetmanem łie potkáłá/ wnet go z koniá obáliłá *BielKron* 320; *OrzQuin* R3; *RejAp* 102v; *GórńDworz* I6v; *KochMon* 19; *ModrzBaz* 14v (2); *StryjKron* 732; Ten co Iáko żyw w woylzce nie był, [...] chce vgániáć Przed ludźmi rycerłkimi *CiekPotr* 78; *CzahTr* Ev.

c. *Naprzeciw, w zasięgu ręki, zwykle: na stole stojącym przed kimś (o rzeczach)* (78) : On wziął łzáłłik hnet weń náłzczał/ Przyniowłzy przed pánem trzymał *BierEz* C2 (2); tha Anna thy prawa przeth nymy polozyła *ZapWar* 1550 nr 2655 (2); *TarDuch* A7; *BielŻyw* nlb 6; *RejPs* 34; *RejKup* aa7; *BielKom* C6v; Podobien iełt k wołowi ktory w obfitołci Ma przed łobą włzytkiego/ á w powrozye rogi *RejWiz* 54v (5); *Leop* 1.Reg 20/22 (3); Chłopiłko podle pániey co cżytałá łiáđło. Drugi przed nim poćichu nápiłáł bełtia *RejFig* Cc2v (3); *RejZwierz* 79v; Y połtáwił przed nimi iedło *BibRadz* Gen 24/33 (8); vćiekl łie do mnie/ y o modlitwę y o lekárłthwo/ łypiac złote pieniádze przedemną/

álem ia fkarby zá wzgárdzone miał *BielKron* 459 (10); Ktorzi ani fieć za ftoł zpodeyrzanym chćieli. Obrus przed nim rzezali/ talerz noźmi kłoli *KochSat* B2; *Mącz* 431a; *SienLek* 191; iż mu tho [wino] czo przed nim ftało/ nie fńakówáło *GórnDworz* Nv (2); *HistRzym* 52v (4); *RejPos* 182v; *KuczbKat* 110; czarno wfzytko obbić dał/ y czarny ftoł przed fobą poftáwić kazał. *RejZwierc* 153v (3); *WujJud* 44v; *BudBib Gen* 18/8 (4); O obrázách tefz [św. *Jan Chryzostom*] trzymał co y dziś kośćioł. Bo piŕze *Metháphráftes*/ [...] ifz záwždy miał przed fobą obraz Páwłá S. *SkarŻyw* 92 (5); Przed tobą widzę półmiłków niemáło/ A mnie fię ledwie poléwki doftáło. *KochFr* 22 (2); *WerGośc* 235; *KochPieś* 40; *PudlFr* 20; *GórnRozm* L2v; *KochWr* 16; potym *producta* wfpomináią *manu probationis*, to iest, lifty dowodné przed fądem rzędem kładą *SarnStat* 1300; *CiekPotr* 37; *GosłCast* 5.

Wyrażenie przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczym), licem« = *in conspectu* *Vulg* (4:1): *WróbŻółt* 22/5; Połóżć reyefttr grzechow twych przed obliczym twoim *LubPs* N3v (2); Y wziął máslá y mleká [...] y poftáwił – przed niemi (*marg*) – w Hebrej. przed licem ich. (–) *BudBib Gen* 18/8; *LatHar* 201.

d. O człowieku stojącym (wyjątkowo siedzącym) w niewielkiej odległości naprzeciw, twarzą do kogoś [w tym: stać, stanąć, (po)stawić (się) itp. (239), siedzieć, (u)sieść, posadzić itp. (12)]; *in conspectu* *PolAnt*, *Vulg*; *ante faciem* *Vulg*; *in occursum*, *iuxta* *PolAnt* (346) : ktore [*Marcholta i jego żonę*] gdy *Salom[on]* kazał przed fie przywieść/ tedy ftánęli oboie przednim fpołem ná fię patrzáiąc. *March*¹ A2; *BierEz* A2v (5); Woce mgnieniu dwa anieli przed panną ftanęli *OpecŻyw* 38 (7); *ForCnR* C2; *PatKaz II* 61; *HistJóz* C (5); *TarDuch* C3v; *RejPs* 16v (3); *LibLeg* 11/81v (2); *RejRozpr* H2; *RejJóz* O2; *SeklKat* M3; *RejKup* y7v (2); *HistAl* E5 (6); *KromRozm III* I3v (4); Ludzki wflytek narod nych fie przed Pánem poftáwyą *LubPs* ff3v (2); *KrowObr* 171v; *RejWiz* 139v (2); A káplani gráli ná trábách przed nimi [*królem i narodem*] *Leop 2.Par* 7/6 (12); Radeś gdy ich przed tobą/ z wodą kilka ftánie/ Ręcznik dzyerząc/ á mowiąc/ miłościwy pánie. *RejZwierz* 142v (2); Iozef brácią fwą ftáwi przed Fáraóne. *BibRadz Gen* 47 *arg* (18); wśiędę tu przed tobą/ ábym fłyżał od ciebie/ przecz thák źle tułzyfz temu *Seymowi OrzRozm* Bv (3); Teyże nocy wyfzedł Iozue ná wywiedzenie Ierychá/ potkał mężá przed fobą z dobytym mieczem. *BielKron* 47; á drugie przywiedli/ do *Kolumbuía*: przed ktorym będąc/ nie tylko fie bali/ ále iáko wieprze flinili fie *BielKron* 442 (10); *OrzQuin* D2v; *RejAp* 99; *GórnDworz* K6v (5); On fie vkaże przedemną z dárem/ á ia gdybych nie wziął/ przypifanoby mi głupóć. *HistRzym* 4 (5); *RejPos* 23 (8); *RejZwierc* 90 (2); *BudBib Gen* 18/8 (14); *HistHel* C3v; *MycPrz I* C3v; A oto mąż niektory był przed nim opuchły. *BudNT Luc* 14/2 (4); *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 134 (3); Wdzięczney nowiny połlá małz przed fobą. *KochOdpr* B3 (2); *KochPs* 143 (2); ieflifz ná twoię twarz/ namilłzy oycze/ pátrzyć prze wftyd y háńbę nie mogę: á iáko fię przed Pánem Bogiem vkażác mam *SkarŻyw* 238 (12); *KochTr* 10; *KochJez* B2; *ArtKanc* N17v; *ActReg* 75; *GrochKal* 20; *GórnTroas* 11; *KochFragJan* 3; *OrzJan* 17; *LatHar* 236; *KołakCath* A3; *WujNT Luc* 5/18 (6); *SarnStat* 909; *SiebRozmyśl* H3; *SkarKaz* 160b; *CzahTr* I3v; *SkarKazSej* 678a; Alić z twarzą wefołą ftanáł mąż przedemną *SapEpit* A2; *KlonWor* 54.

Połączenie: »przed ... za ... z bokow« (1): Potym kazał ftánąc czterem flugam z cztermi mieczmi/ iednemu przed nim/ drugiemu zá nim/ á dwiemá zbokow. *HistRzym* 94.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem (a. oblicznością majestatu)« (20): (*marg*) Czo czynią náznaćeni (-) Oto łuchay: Iz łtoią przed Máyełtatem Páńłkim obleczeni w łtoły białe *RejAp* 58 (8); kthorzy [*aniółowie*] łprawuią włzytki łprawy łaiemnic Páńłkich/ á zówždy łthoią przed oblicznością Máyełtatu iego łwiętego. *RejPos* 13 (11); łám cię łoláđzi z Anyoły przed oblicznością łáięłtatu łwoiego *LatHar* 279.

»przed oblicznością (a. obliczem)« = *ante faciem HistAl, Vulg; coram praesentia HistAl; ante conspectum a. vultum, in conspectu Vulg* (41): *RejPs* 140v (2); wielki Cefarzu przykáz themu tho przed oblicznością łwoią łtánąć *HistAl* E3 (2); *LubPs* ccv; Trzydzieści łath miał [*Józef*] kiedy łtánął przed oblicznością krolá Pháráóná *Leop Gen* 41/46 (5); łtanie przed oblicznością łoią łob Dániel Noe *RejAp* 83 (9); A w piłmie łtoi iz czárt s piekłá był przed oblicznością Páńłką *RejPos* 164 (15); *RejZwierc* 173; *BudBib Gen* 43/33; żywy Pan Bog wieczny Przed ktorego obliczem/ tu łtoię bełpieczny. *HistHel* B4; *WujNT* 853 (3); *PowodPr* 19.

»przed oczyma« (7): á łama [*baba*] przed oczyma oney paniey ma łiedzieć á, [!] pilnie baczyć iako łie dziecię obracza *FalZioł* V 20b; Se repraesentare, Oblicznie łie łtáwić/ przed oczimá być. *Mącz* 431b; Azalż iuz więc czárt nie łtoi iáko s łábliczką przed oczymá łákiego káđdego *RejPos* 263v (3); *RejZwierc* 198v; *SkarŻyw* 113.

α. *W stosunku do Boga przebywającego w niebie* (36) : ktore [*dusze nasze*] [...] ożywiłyby czału łwego y ciála łwoie a łtánęły przed łobą iako przed łtworzycielem łwoiem łoczciwą ofiarą *RejPs* 96 (3); *LubPs* Y3; łoć ielł ono ohydzenie przed Bogiem/ ná mieyłcu łwięty łtoiąće/ o ktorym Dániel łwięty nápiłál *KrowObr* 88v; *RejWiz* 132; *RejAp* 71; *BudBib Ps* 105/23; *WisznTr* 19 (2); GRzech łoy łrzeráżá niebá/ á łám Pánie Przed łobą/ imię łynowłkie/ iák łtanie *GrabowSet* Tv.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem (a. łpołecznością majestatu)« (8:1): iáko ten Anyoł náłż á ten Báránek náłż oddáie łrołby náłze przed łpołecznością łáięłtatu łołtwá łwoiego. *RejAp* 70v (5); iz łiełodobne łrečzy [*modlitwa*] zówždy zyednáć á łpráwić przed Máyełtatem Páńá łego/ łože. *RejPos* 202v (3); *GostGospSieb* +4v.

»przed oblicznością (a. obliczym)« = *in conspectu Vulg* (14): Ale łprawiełłwi bełđá wżywáć y bełđá łie ładowáć przed oblicznością łobą *WróbŻołł* 67/4 (2); *RejPs* 89; *LubPs* D3 *marg* (2); *RejAp* 81 (4); *RejPos* 210v (2); Pan [...] kazał go ziąć w łiewinności iego s łwiátá łego/ [...] á łteraz iuz wżywa przed oblicznością Páńłką wielkiey łołkołzy łwoiey. *RejZwierc* 175v; Cić [*łwiádkowie*] łą one łwie oliwie y łwá łwięcłniki łtoiąće przed oblicznością Páńá łiemie. *WujNT Apoc* 11/4 (2).

»przed oczyma« = *ante oculos PolAnt, Vulg* (2): *BibRadz Apoc* 9/13; Y zátrábił ániół łzołty: y łłyłżałem łłos ieden ze łczłerech łogow ołłarzá złołtego/ ktory ielł przed oczymá łożymi (*marg*) przed oblicznością łożą. G. (-) *WujNT Apoc* 9/13.

β. *O służbie; in circuitu Vulg* (65) : *PatKaz II* 32v; *MetrKor* 59/76v; *WróbŻołł* 88/8; *HistAl* N; *MurzNT Luc* 1/19 (2); *GliczKsiqż* I4; Y łteraz ich [*aniółów*] ná zyemi zówždy łołyć bywa/ [...] Ale ich łám przed Páńem y bez łicłby włżędzye *RejWiz* 154v (3); łoiłál łheż [*Nabuchodonozor*] [...] pięc łmężow z onych ktory łtáwáli przed Krolém *Leop 4.Reg* 25/19 (4); *BibRadz 4.Reg* 3/14; o onych [*łworzanach*] łowieł/ ktory łic łieczyńią/ iedno vbráwłzy łye przed Krolém iáko Páńny przed Krolową łtoią *OrzRozm* R2; *KuczbKat* 20; á ty łiełłbas łiloby łilko węłátich łłółpow z łiłimi

kolnierzmi przed tobą łało *RejZwierc* 69v; Iako służyłem przed ojcem twym/ tak będę przed tobą. *BudBib* 2.Reg 16/19 (10); *BudNT Apoc* 8/2; *ModrzBaz* 37v; *MWilkHist* B3; *KochMuza* 28; Chłop obudzi się/ dziwno mu/ czemu tak miękko leży: [...] obroci się/ ług przed nim dożyć *WerGość* 245 (2); *BielSjem* 4; A ia w świętym miezkaniu przed nimem poługę odprówowałá. *LatHar* 554; *WujNT Luc* 1/8 (4); Tam Święty/ Święty/ Święty/ wzyficy Aniołowie Spiéwáią/ przed fwym pánem *SiebRozmyśl* K4v; *SkarKaz* 6a.

Wyrażenia przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczem)« = *ante faciem, in conspectu Vulg* (11): *PatKaz II* 52v [2 r.] (3); *Leop Ier* 15/19; *BibRadz Dan* 1/5; Iam ieft Gábryel/ khory [!] wfháwicznie ftoię przed oblicznością Páńfká *RejPos* 295v; Y poftánowił iym [młodzieńcom] krol obrok ná káždy dzień [...] / żeby niektorzy łali przed obliczem krolewfkim. *BudBib Dan* 1/5; *CzechRozm* 56v; *GrabowSet* K3v; Abychmy [...] fłużyli iemu. W świętobliwości y fprawiedliwości przed oblicznością iego *LatHar* 46; *WujNT Apoc* 11/16.

»przed oczyma i uszyma« (1): A tedy mylofyerdzye #bofkye# bądacz zwyecznoſzczy przeth oczyma y ufchyma bofkymy A ony to glofy placzlyue [...] przyuodzylo ku ufchom bofkyem *PatKaz II* 33.

»przed tronem, stolicą (a. oblicznością stolice), majestatem« = *ante thronum, in conspectu throni Vulg* (4:4:2): *OpecŻywSandR nlb* 2; A tedy anyely nyepreftayaczemy glofy chwałá czynily ftoyacz przed thronem bofkyem *PatKaz II* 50v (2); *RejAp* 6 (2); *RejPos* 148v; Ci fą ktorzy fzli przez wielkie wćifki [...] / przetoſz fą przed ftoлицą Bożą/ y służą mu wednie y wnocy *SkarŻyw* 22; *WujNT Apoc* 1/4 (3).

e. *Bezpośrednio od tego miejsca, gdzie się ktoś znajduje* (5) : Otho zyemiá przed tobą ieft/ mieſzkay gdzye fie tobie podoba *BielKron* 12v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed oblicznością« (1): zyemya Eipfka ieft przed oblicznością twoią *HistJóz* E2v.

»przed oczyma« (1): Ziemiá Egiptfka ieft przed twemi oczymá [*in conspectu tuo*] *Leop Gen* 47/6.

α. *O biegu rzeki: poniżej* (2) : Tedyfz fie też báran tráfił/ A ná dole przed wilkiem pił. Vżrzawfzy go wilk [...] táko począł gádác: Báránie czemu mię nie czćifz/ Iż przedemną wodę máćifz: Rzekł baran/ nie może to być/ Bych ia wodę mogł zmacić: Ia ná dole ty ná gorze *BierEz* M2.

f. *O ruchu w poprzek, z jednej strony na drugą* (3) : *Leop* 2.Reg 15/18; Y zftąpił Iehowá w obłoku/ y [*Mojżesz*] ftánał znim tám [...]. Y przefzedł Iehowá przed nim [*Mojżeszem*]. *BudBib Ex* 34/6; Muchá lecąc przed nimi rádá im závádzi. *PaprPan* Fv.

g. *Połączenia z czasownikiem mające jako całość znac.* 'myśleć, rozważać, pamiętać, mieć na względzie'; *rzadziej*: 'przedstawić'; *o Bogu*: 'wiedzieć, znać' (266) : *RejPs* 31v; Dla tego przytym niepochybny obrás wiecznyj śmierci/ zawfze przedemną chodzi *MurzHist* L2v; *LubPs* D4v (4); Nie przepominayże głofu nieprzyaioł twoich/ á niechay závády będzie przed tobą krzyk tych ktorzy powftáią przeciwko tobie. *BibRadz Ps* 73/23; *BiałKat* 151; *BudBib Ps* 17/21[23]; Ia zás [*autor Szachów*] / czym mogę/ tym fie popifuię/ Drewniáne woylká przed tobą fzykuię. *KochSz* A2; *ZawJeft* 7; Ięłám czynić [*Józefowi*] przyf máki żádzami fkládnými/ Które nikomu przed tym nie były odkryté/ Przed nim ftánały/ fcyré/ iáwné/ y odbyté. *GosłCast* 49.

W przeciwstawieniu: »przed sobą ... z tyłu« (1): Káždego íprawy przed łobą widzimy/ Kto s tyłu pálcem tám kiwnie wiemy. *RejZwierc* 219.

Połączenie: »tużci przed« (1): Bo siedziłz podle drogi tego nędznego pielgrzymowania łwego/ á tużci iáko wodá płynie [ono] przed oczymá twymi *RejPos* 68.

Szereg: »przed albo w tyle« (1): Ale żywot łmierć y krotofile/ Są przedemną álbo v mnie w tyle *BielKom* F8v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczym)« = *in conspectu Vulg* (15): Abowiem czudzoziemczy powłtali na przeciw mnie/ [...] á nieprzekładali Boga przed oblicznością łwoią. *TarDuch* D8; *WróbŻołt* 37/18 (3); iáko iełt rzecz łłáchetna mieć przed oblicznością boiazń bożą *RejPs* 166v (2); *LubPs* C2v (4); *Leop Ps* 17/23; *GrzegŚm* 25 (2); *BiałKaz* D; *LatHar* 163.

»przed oczyma (okiem)« [*w tym: mieć (115), widzieć (3)*] = *ante oculos Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; in conspectu Vulg, Modrz; prae oculis HistAl, JanStat; ob oculos Modrz, Cn; coram oculis PolAnt; sub aspectum, sub oculis Cn* (182): Srom ząwždy miey przed oczymá. *BierEz* F4v; *BielŻyw* 22; *WróbŻołt* 13/3 (5); Day mily panie nam: aby ząwždy nam byla przed oczyma náłłemi łprawiedliwołc *RejPs* 166v (13); A thak mami za tho yz pan wojewoda bedzie miał przed oczyma tho czo y mi mami *LibLeg* 10/150v (2); *RejKup* T; *HistAl* G2 (2); *MurzHist* B (2); *MurzNT* 8v (2); *BielKom* E5v; *GliczKsiąż* P6; *LubPs* D2 (5); *GroicPorz* pp (6); *KrowObr* 220; nie łęka łie łmierci/ Choć łie tuż vłtáwicznie przed oczymá wierci. *RejWiz* 86 (4); Oto dziś kładę wam przed oczymá wálzymi/ Błogolłáwieńłtwo y Przekłéłłtwo *Leop Deut* 11/26 (5); *BibRadz Ps* 25/3 (4); gdyż káždy Seym wálny/ przed oczymá łwemi niema mieć iedno Rzeczpołpolitą *OrzRozm* S4v (3); *BielKron* 299v (2); *KwiatKsiąż* G2; *Mącz* 126d (9); *SarnUzn* B7v; *RejAp* 161 (2); *HistRzym* 53v; A toć byly ony wdzyęczne ofiáry Bogu oycu náłżemu/ kthore łie dzyáły pod tymi figurámi krwáwemi/ figuruiąc przed oczymá iego onę łwiętą krew á niewinną iego iedynego łyná *RejPos* 104 (33); *BiałKat* 23v; *KuczbKat* 30 (3); iáko cnothá cnotliwemu ząwždy iáko iáłna łwieceá przed oczymá łie łwieci *RejZwierc* 100 (9); *BielSpr* b4v (2); *WujJudConf* 214; *RejPosWstaw* [41²]v; *Strum* R4; *BiałKaz* C2 (3); *PaprPan* Cc3v; *KarnNap* F; *ModrzBaz* 69 (3); Wy/ ktorzy połpolitą rzeczą włádaćie/ [...] Mieyćie to przed oczemá ząwždy łwoiem: Zełćie mieyłce zálłiedli Boże ná źiemí *KochOdpr* B2v; *Oczko* A4v; Zákón iego przed oczymá ząwždy był mémi *KochPs* 24 (6); *KochSz* A2; *ReszPrz* 4 (2); *WerGołc* 232; *KochPieł* 46; Więc [*prawodawca*] y nie dołłátki iey [*tej ziemi*] miał mieć przed okiem *Górnrzm* Ev; Obversor – Iełtem przed oczyma. *Calep* [720]a; *Phil* B (6); *GrabowSet* S3v; *OrzJan* 16 (2); *LatHar* 143; *KolákSzczęłł* A3v; O Bezrozumni Gálátowie/ [...] ktorych przed oczymá Iełus Chriłtus przed tym ták był wymáłowán/ iákoby miedzy wámi był vkrzyżowan? *WujNT Gal* 3/1 (2); *WysKaz* 46; vłtáwiamy: áby Commilłfarze náłży Bogá przed oczymá máiiąc/ [...] gránicé miedzy dobry náłżemi [...] wedle zdánia y łumnienia łwego niech połłánowią. *SarnStat* 469 (14); *CiekPotr* 21 (2); *GołCast* 32; *KlonWor* 37; *SzarcRyt* B3.

»przed sobą« [*w tym: mieć (26), widzieć, obaczać itp. (6)*; zwykle redundantnie, np. *widzieć przed sobą* = *widzieć*] = *in conspectu suo Vulg; coram se PolAnt* (34): Smiertz Kryłtułowę/ łmiertz łwą ząwždy Miey przed łobą człowiek káždy *OpecŻywSandR nlb* 6; *FalZioł* +2; *RejKup* 14v; *MurzHist* L4; *RejWiz* 172; *Leop Act* 2/25; *BibRadz Ps* 89/8; nic innego przed łobą niema Rzeczpołpolita náłżá

Polka/ iedno to/ áby [...] Práwem łobie wzyftcy między łobą rowni byli. *OrzRozm* L3 (4); *Occursant animo multae cogitationes*, Wiele myfły mam przed łobą. *Mącz* 74d (3); *OrzQuin* H; *SienLek* a4; *GórnDworz* Gg8v (2); gdiż wftáwicźnie przed łobą widzę oblicźność grzechow łwoich. *RejPos* 309 (3); *RejPosWiecz²* 90v; *RejZwierc* 219; *BudBib Ps* 85/14; *BiałKaz* B3v; *KochPs* 76; *SkarŻyw* A4v (2); *ArtKanc* Q20; *GórnRozm* A3 (2); *WujNT Act* 2/25; Nie pátrzciefz też wielkości ludu Pogáńfkiego/ Máiąc Bogá przed łobą z mocą świętą iego. *CzahTr* F3v; *PudłDydo* A3v.

a. *O Bogu wszystko wiedzącym, widzzącym, znającym* (22) : *BierRaj* 23 (2); *WróbŻółt* 37/10 (2); *BudBib Ps* 68/19[20]; Ządzą moię znalaz/ przed tobą włafności Moich krewkości. *GrabowSet* M4.

Połączenie: »tuż przed« (1): iż káźde poftąpienie człowieká namnieyfzłego tuż ieft záwždy przed oblicźnością iego. *RejPos* 78v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem« (1): ktory [świat] záwždy ieft oblicźny przed máyéftatem Páńfkim *RejAp* 49v.

»przed oblicźnością (a. obliczym)« = *in conspectu Vulg* (7): *TarDuch* A7; *WróbŻółt* 118/168; *RejPs* 135; Wfłytki ty przełádownicy przed obliczym twym małz *LubPs* Q (2); *RejPos* 78v; gdyż wzyftki rzeczy ninieyfz é záwždy przed oblicźnością iego *BiałKat* 76.

»przed oczyma (okiem)« (8): Aczkolwiek on ma przed oczymá dobrego y złego. *RejPs* 16v; *LubPs* Q4v; *KochPs* 168; A gdy złości wielkość/ przed twym okiem ftanie/ Profzę bądź miłościw *GrabowSet* Cv (5).

h. *W znac. pozornie czasowym: w bezpośredniej przyszłości* (57) : izalż nie weźmiesz zapláty kiedy będyełz dobrze czynil? ále iefli źle/ wnet przed tobą grzech będye *BielKron* 3; *BudBib Prov* 14/12 (2); Pilny á ściśly łąd práwi/ y łpráwiedliwy łędzia/ á ftráfzliwa ftolicá iego przed námi *SkarŻyw* 120; by rozmierzyć chciał/ Pan/ kres wieku mego/ Widząc dni co przełży/ á čás co przedemną *GrabowSet* B2v; *OrzJan* 136; Lub chcefz miłości téy zbydź/ [...] Lub też dowieźdź myśli fwéy/ oboie przed námi *GosłCast* 38.

Połączenia: »nazad ... przed« (1): że tego co nazad ieft zápámiętywáiąc/ á do tego fię co przede mną ciągnąc/ doganiam do krefu *WujNT Philipp* 3/13.

»tuż przed« (3): *RejWiz* 170 (2); By dobrze ftalá śmierć tuż przedemną/ Bać fye nie będę *KochPs* 33.

»za ... przed« (3): *Leop Philipp* 3/13; [...] zápámiętywáiąc tych rzeczy ktore łá za mną/ a máiąc fię do tych ktore łá przedemną. *BibRadz Philipp* 3/13; Wiem iz [!] zá łobą grzechy małz: á przed tobą śmierć ftráfzliwa *SkarŻyw* 4.

Wyrażenia przyimkowe: »przed oczyma« [*w tym: widzieć* (4), *mieć* (2)] (9): Bowiem ten ktory ieft poddan pod moc wieczney śmierci/ Iuż fię temu potępyenye przed oczymá wierci *LubPs* B5; *LeszczRzecz* A5; *BielKron* 97; *RejAp* 173; *RejPos* 6v (3); A przełtoż vpadek máiąc przed oczymá Paná Boga wzywaymy *MycPrz* II B4; *OrzJan* 46.

»przed sobą« [*w tym: mieć* (22), *widzieć, ujźrzeć* (11)] (36): *LibLeg* 10/64; nic inśfego bliśfego przed łobą niewidzę iedno grob á wielkie przyfłłe wćifki łwoie. *RejPs* 170v; *MurzHist* C3; A ták fię iuż nie pytay przecz fię krol fráfuie/ Zwłáfczchá ten co przed łobą przyfłze rzeczy czuie. *RejWiz* 71 (4); *OrzRozm* Bv; *Detineo te fortasse profecturus alio fueras*, Zádzierzawam cie/ á tyś podobno

miał pilnieyżą przed sobą. *Mącz* 447c (5); *OrzQuin* Aav; *GórnDworz* Y; *RejPos* 6v (2); *BielSat* L4v; *RejZwierc* 207v; *BielSpr* 43v; *CzechRozm* 21; *ModrzBaz* 97; *KochPs* 31; trzy rzeczy mam przed sobą: ábo mnichem być: ábo puftelnikiem: ábo ná oyczyźnie miełzkáiąc [...] dobrze wedle Bogá żyć *SkarŻyw* 332 (3); *KochFr* 16; *BielSjem* 28; *GórnRozm* K2v; *GostGospSieb* +2v; Ognia/ mieczá fropięgo nigdziey nie wydziemy/ Co iełt złęgo ná świećie/ przed sobą wyźrzemy. *GórnTroas* 65 (2); *OrzJan* 46; *WujNT Hebr* 12/2; *KlonFlis* Hv; *KlonWor ded* **2.

BB. *W stosunku do człowieka poruszającego się do przodu (358) :*

a. *Poprzedzając w ruchu (o człowieku, zwierzęciu, pojeździe); in capite PolAnt (230) :* Bárán chodząc przed owcami/ Potrząsał częłto rogámi *BierEz* R4; iako wolu [!] ku ofierze przed sobą ciągnęli [Jezusa]/ pchajątz *OpecŻyw* 108v (8); *PatKaz III* 134; Drugie dwie dziewczeczce młode na bydlę przywiązawłszy przed sobą pędziła. *MiechGlab* 55; *WróbŻołt* 67/8 (2); Pan Ielus przydzie wobłoku fędzić á ogień przed nim vprzedzi. *RejPs* Ff5 (3); *RejKup* v8v; *LubPs* A6 (5); *GroicPorz* z3v; Dármo mi małz okázowác/ ony złote krzyże/ álbo ony białe y tzerwone/ ktore na proporcach przed Papieżem nołżá? *KrowObr* 239 (7); *RejWiz* 74 (5); Vítawicznie był słup obłoczyłty przez dzień/ á słup ogniłty przez noc/ przed ludem. *Leop Ex* 13/22 (15); Wołom kłádał ogniłte wiązáni ná rogi/ Ktore pułzczał przed wołłkiem/ w nocy czyniá trwogi *RejZwierc* 39v (2); Przytym fiedm káplánow poniołá fiedm thráb rogowych przed Skrzynią *BibRadz Ios* 6/4 (21); Dawid záfię z drugim ludem był wesoł przed Arká łpiewáiá y gędác rozmáite pienie. *BielKron* 70; Potym przyiechał Mauryc ku Máiełtatowi zwielkością Pánow nákoniech/ przed którym też y Trębáczé byli. *BielKron* 232v; Przed márámi ná ktorych ciáło było krolewłkie/ iechał Ian Tárło w zupełnym kiryłie *BielKron* 425v (44); *Mącz* 7c (6); *OrzQuin* V2v; A oto záfię oná gwiazdá ktorá widzyeli ná włchod łłóńcá połthępowála przed nimi *RejPos* 35v (3); Bo pátrż gdy Hetman iáki zacny po iákim łławnym zwycięłtwie więźnie wiedzie/ dziála przed nim toczá/ chorągwie niołá *RejZwierc* 144 (9); *BielSpr* 13 (2); Iehowá Bog wálz idzie przed wámi/ on walczyć będzie zá was *BudBib Deut* 1/30 (19); *HistHel* C3v; *StryjWjaz* B2 (3); *CzechRozm* 264v (3); *ModrzBaz* 118v; *SkarJedn* 261; Nie iełt ták pędki obrzym niewłściágniony/ Kiedy do kréfu przed włzytkiémi bieży *KochPs* 27 (6); á tym czáłem Aod zwołáł lud do woyny/ y łam przed nim idác/ záłtąpił v Iordanu przechod *SkarŻyw* 559 (4); *StryjKron* 310; Skádeł záł przed włzyłtkiémi iák w tańcu rey wiodác/ Pod Wielkiéł Luki przyłzedł *KochJez* B; *ArtKanc* N20v; *ActReg* 59 (2); *Calep* 409a; *Phil* P3; *LatHar* 719; Gdy tedy czyniłz iáłmużnę/ nie tráb przed sobą/ iáko obłudnicy czyniá w boźnicách y po vlicách *WujNT Matth* 6/2 (6); *SarnStat* 2v (2); *SiebRozmyśl* G (2); *KmitaSpit* C4v; *SkarKazSej* 678a (2); *KlonFlis* A3v; Lecż do tego złodzieyłtwá/ y woły/ y krowy/ [...] należá/ Ktore z domu y do dom przed Páłterzem bieżá. *KlonWor* 25 (3); *SzarzRyt* D2.

Połączenia: »daleko przed« (2): my s czáłem o zakład bieżymy/ czás iuż naprzod wyłkoczył dáleko przed námi/ y iuż go podobno nie vgonimy *RejZwierc* 159 (2).

»tudzież (a. tuż) przed« (3): *LubPs* S3v; chadzał łtárułfek miły/ do oney Bożey męki zgárbiony/ [...] pies tudziełz przed nim *OrzRozm* M4; *BielKron* 329.

»przed ... za« [szyk 4:4] (8): *OpecŻyw* 10v; *BibRadz Bar* 6/5; tedy podobno ná tho fye przygodzić im mogę/ ábym zá Hofiułsem Kłfyęgi/ á zá Kromerem Káłámarz nołł/ á zá nimi á nie przednimi chodził *OrzRozm* Q; lud zbroiłty przed Arká łzedł/ á lud połpolity zá Arká *BielKron* 47; *HistRzym*

18v; *BudBib Job* 21/33; nie potrzebowaliby celnieyfzy ludzie w Polfcze ták wiele páchołkow zá fobą y przed fobą *GórnRozm A4v*; Idzie przed tobą corká iákoby dziw iáki/ A ty zá nią drugi dziw *ZbylPrzyg B*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed nogami« (3): flowá rofkazania twe⁸⁰ moy pánie nieinákffá mi iáfnoć dawáią iáko iáka pochodnia wćiemną noc przed nogámi memi *RejPs* 183; *RejPos* 346; *KochPs* 183.

»przed oblicznością (a. obliczem)« = *ante faciem, in conspectu Vulg* (13): *WróbŻółt* 49/3 (3); *RejPs* 74v (2); Byłeś wodzem w drodze tuż przed ich oblicznością *LubPs S3v* (5); *Leop 1.Reg* 30/20; *RejPos* 112v; A za nie wyfzedł Iehowá przed obliczem twoim [*ante te*]? *BudBib Iudic* 4/14.

b. *Poprzedzając tą samą drogą na miejsce, do którego ktoś później ma przyjść; ante conspectum Vulg* [w tym: *pos(y)łać itp.* (43), *posłał* (10)] (104) : *OpecŻyw* 48; y poślá Iakob przed fobą Iudaáa do Iozefa do Eiptu iż by opowyedzyał przyiechanye iego *HistJóz Ev* (2); A Iefus natychmiał przymusił vcznie fwoie/ aby wśiedli włódz i iachali przed nięm [*praecedere eum*] na drugą ftronę álz by on odprawił rzéłze *MurzNT Matth* 14/22 (3); *LubPs Y*; *RejWiz* 155v; Oto ia połyłam Angiołá moiego [...] / ktory przepráwi drogę twoię przed tobą. *Leop Mar* 1/2 (4) [*przekład tego samego tekstu OpecŻyw, HistRzym* 83v, *RejPos* 8v, *BudBib Mal* 3/1, *BudNT, CzechRozm, LatHar, WujNT* (7)]; *LeszczRzecz A4v*; *BibRadz Gen* 24/7 (8); był Ian pośłem przed Pánem każąc ná pułzczy Ewányelium *BielKron* 137 (4); Praecursor Christi Ioannes, Pośeł przed pánem Krytušem S. Yan. *Mqcz* 74d; *GórnDworz M6v* (2); pośle wielkie fkarby przedemną ná wygnánie. *HistRzym* 91 (3); *RejPos* 8v; Lácno wiedzieć tych fprawę/ co ták poczynáią/ Bo fziegow áni ftrażow/ przed fobą nie máią. *BielSat L3*; *GrzegŚm* 47; *KuczKat* 230; *BielSpr* 53; *WujJud* 161; Y poślá Iákob pošy przed fobą do Ezawá brátá fwego *BudBib Gen* 32/3 (4); *BudNT Matth* 11/10 (2); *CzechRozm* 55v (4); *ModrzBaz* 68; *KochPs* 158; y pytáli go ieśli ták niemináł Athánázyufzá? á on rzekł: przed wámi iáchał/ gońcie go. *SkarŻyw* 392 (5); *StryjKron* 309; *CzechEp* 354; *KochJez A4*; *ActReg* 56; *Phil P3*; *LatHar* 684; *WujNT* 45 *marg* (12); *WysKaz* 6; *SkarKaz* 7b (2).

Połączenie: »wprzod przed; przed [*kim*] przodkiem« (4;2): Idźmyż thedy w przod przed twą żoną á ochędozomy dom. *BibRadz Tob* 11/2 (2); [*Rzymianie*] ośobne kthemu mieli młodzieńce prędkie ná zabiegi/ ktorzy przed woylkiem przodkiem chodźili/ áby mieyfce náydowáli gdzie by woylko położyć *BielSpr* 7 (2); *BudBib Tob* 11/2; *WujNT Luc* 1/17.

Wyrażenie przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczem), twarzami« = *ante faciem PolAnt, Vulg* (23:1): A ty dziecię prorokiem nawyffe⁸⁰ będzieś/ bo przeydzieś przed obliczém pańskim fprawiatz drógi iego. *OpecŻyw* 12v (2); *MurzNT Luc* 1/76 (2); *Leop Mar* 1/2; *BibRadz Luc* 1/72; *RejPos* 8v (6); *BudBib Gen* 32/21 (2); *BudNT Matth* 11/10 (2); *CzechRozm* 256v; Oto ia połyłam poślá mego/ á vmiećie drogę przed twarzami moimi *CzechEp* 301; *ArtKanc A18*; *LatHar* 684; Oto ia połyłam ániołá mego przed oblicznością twoią (*marg*) To ielt, przed tobą [...] (–) *WujNT Mar* 1/2 (4).

c. *Wyprzedzając, wykonując ruch do przodu (zwykle przenośnie)* (4) : Ale wlytko [*tj. wszystkie gwiazdy*] pośpołu s tym fie niebem toczy/ Ták iż iedno przed drugim s kryfu nie wykroczy. *RejWiz* 145v (2); A tego pilnie ftrzeż áby gębá nigdy przed miefzkim wzawod nie wyfkákowála *RejZwierc* 35v.

Wyrażenie przyimkowe: »przed obliczym swoim« = *do przodu* (1): [Cherubini] przed obliczym swoim [ante faciem suam] chodzili. *Leop Ez* 10/22.

d. Na drodze, którą ktoś ma wkrótce przejechać; a facie PolAnt (tu 2 r. z przedmiotem jako punktem odniesienia) (15) : ani przed ślepym położysz czymbyś nie mógł obrazić *Leop Lev* 19/14 (2); Pálamedes gdy przyjechał do niego [Ulissesa] a on orze iako chłop/ [...] położył dzyecię syna jego przed pługiem Telemachá/ przeniósł go Vlifes pługiem *BielKron* 56 (4); Sieć zgotowali na kroki moje/ [...] wykopali przedemną doł *BudBib Ps* 56/6[7]; Potym Bog ofuścił morze czerwone przed nimi *BudBib Iudith* 5/11 (4); *SkarŻyw* 582; *KmitaSpit B*; *SkarKaz* 279a.

Wyrażenie przyimkowe: »przed sobą« (3): trudno się [ustrzec] [...] Okrętu rozbojniczego/ ieliby tylko przed sobą drogę okrętową na wodzie wpátrował *CzechRozm* 131; które [okrucieństwo tureckie] wśyftko przed sobą nie tylko pożyra/ ale też nogami depce *PowodPr* 9; nie dáleko biegu Do Białey kárczmy małz przed sobą fliście *KlonFlis Hv*.

e. O otwartych drzwiach umożliwiającym wejście (5) : *RejAp* 38 (2); *BudNT Apoc* 3/8; Otom dał przed tobą drzwi otworzone *WujNT Apoc* 3/8 [zawsze przekład tego samego tekstu].

Wyrażenie przyimkowe: »przed obliczem« (1): którego pojąłem za prawicę/ [...] otwierając przed obliczem jego [coram eo] wrotá *BudBib Is* 45/1.

2. O kolejności w tekście (o większym fragmencie, wyrazie, literze lub znaku pisarskim) (42) : WIdząz lud pośpolity ten dziw iako przed ty^m kapitulum napisáno/ [...] chcieli gij krolem wybratz. *OpecŻyw* 53 (2); Takié [w] gdy się trafi na końcu słowa/ iako f wymawiamy/ a także i przed fz/ przed k i niektórymi inżemí literami *MurzOrt B3*; MAło iest rozny then tho *Pfalm* od tego czo przed nim iesth położon *LubPs T* (3); zdało się za rzecz potrzebną/ abym tu przed Poštěpkíem Sądowym o pozwie nieco szerzey przypisał *GroicPorz p*; *BibRadz* *5v; Praefatio, Przedmowa/ To yest pirwíza rzecz przed yákiemi xięgámi. *Mącz* 119a (3); Ku Czytelnikowi polskiému/ przed *QVINC VN XEM* krótka Piáarzowa Prośbá. *OrzQuin A2*; *SienLek* a4v (2); *LeovPrzep F4v*; *GórnDworz O6*; *RejPos* 320; Vyrzyłz tu wtem Teštameníe czytelniku niektore litery po kráioch przed przypiskámi *BudNT przedm* a6v (3); *CzechRozm* 64 (2); *LatHar* [+12]v (2); Przed tym wierłzem Budny y Czechowic [...] przydawáią do textu słowá Bożego ty słowá (y pośtał go związánego do Káiphazá Arcykáplaná) *WujNT* 378 (5); *JanNKar G*; *JanNKarKoch G2*; *JanNKarOrz F3v*; O INDVLTCIE v Oycá S. Papieżá vproszonym/ [...]. Máło co niżej naydźielz przed Akádemíá [tj. przed rozdziałem pt. Akademia]. *SarnStat* 179; (nagł) Opifánie y rozdźielenie złodźieyftwá [...] (–) PRzed wśyftkimi rzeczámí/ trzebá ográniczyć [= zdefiniowác] Złodźieyftwo/ y rodźáie złodźieíow wyliczyć *KlonWor* 3.

Połączenia: »mało (co) przed; przed [kim] trochę« (2;1): MAło przed tą dziefyízą Ewányeliá niżej nápisáną/ tenże Ewányeliftá Lukałz s. piŕze: Iż [...] *RejPos* 220v; *RejPosWstaw* 21v; pocżawłzy od Dániel. 11. v 36. Przed którym trochę [...] v 35. ták ten Dioniziuŕz piŕze. fol. 794. [...] *CzechEp* 409.

»pierwszy [= poprzedni] przed [czym]« [szyk 2:1] (3): iuż żádlá ich/ y ine ŕzkodliwości ich [szarańczy]/ [...] w pirwłzey przed tą rośpráwie ŕzyrzey opifáno. *RejAp* 80 (3).

»prawie przed« (1): [...] Dokládáiąc y te⁸⁰ [św. Paweł] prawie przed przysięgá [cf 2.Cor 1/18] tymi słowy: [...] *CzechEp* 208.

3. O kolejności w ocenie (205) :

a. Wskazuje na tego, kto jest niżej oceniany; całość oznacza wyższą ocenę, wyższą pozycję: *bardziej, więcej, większy, lepszy itp.*; *prae Vulg, PolAnt, Modrz; coram Vulg, PolAnt; ante Mącz, Modrz; super Vulg (188) : KromRozm III P7v; LubPs C; Leop 4.Esdr 12/7; któż cię tak zacnym czyni że drugich za nic przed tobą nie mają. BibRadz II 93b marg; Prot E; GórnDworz I4 (2); A niecnotą przed nią [cnotą] płuży. RejZwierc 231 (2); WujJud 98; To ich [biskupów carogrodzkich] więcej bolało/ iż [...] ty wchodne Pátryárchy/ ktorzy im w ławie świeckiej dáleko byli podleyfzy/ przed sobą na pirwzych mieyfcách widzieli. SkarJedn 174; KochDz 108; KochWz 135; (nagł) Przemowá Białyhgłow do Mężczyzn. (-) Y Coż fie z nas śmieiecie Pánowie z brodami/ Zaż nam Bog wiele nie dał fwjch dárow przed wami? BielSjem 2; Czuywym strózem był zawnżse poľpolitey rzeczy/ Iey pożytek/ przed swoim/ miał na dobrę pieczy KochTarn 74; GostGosp 1; VotSzl C2.*

Z wyrazem zawierającym element semantyczny (naj)wyższej oceny, pierwszeństwa (75): *LubPs E2; BRoniowfcich narodowie/ zawnżdy znáczni byli/ [...] Ale fnadż ow wyroślek/ vgania [tj. góruje] przed nimi RejZwierc 89 (2); OrzRozm P3v; był tego vmyfłu/ iákoby mógł poľpolitego człowieká vbogiego k sobie przyciągnąć/ [...] á im zwirzchność przed inymi przełożonymi zoľtáwić. BielKron 119; RejPos 215v; Przed wśyfłtkimi Rzemiofły Gárnczárze wygráli BielSat C3 [idem BielRozm]; trzeba [...] pomnieć na łowá ony Mędrcow onych czo zawnżdy mocnie przekládáli poćiwe przed pożytecznym. RejZwierc 65v (2); PaprPan P4v; Ten Izráhelá obráł przed infżemi KochPs 197; NiemObr 50; KochFr 25; MARS tákże/ choć koľmátą miał na sobie fkorę/ Wżdy miał przede wśyfłtkimi/ v Iliey górę. PudłFr 75; BielRozm 20. Cf Zwroty.*

cum ai posit = ai sup (5): GórnDworz Yv; Daćci [człowiekowi] rozum/ zdrowie/ daćci członki fláchetne przed inemi żwirzety RejPos 74v; KochPs 67; Naświęťsza głowá/ á przed Anioły doľtoyna/ oftrym ćierniem była zránioná ArtKanc E8v; Znácznaś twoią pięknością doľyc przed infżymi SapEpit B4.

*cum comp a. sup [comp często przybiera funkcję sup] (21): Leop 3.Esdr 9/45; co za ftáránie náľze o tym było/ iákobychmy my byli kogo w tym [tłumaczeniu Biblii] przed sobą przednieyfczym vználi BibRadz *5 (2); poľádzil go zá ftoľ przed trzemidzyeľty mężow wyľľzey BielKron 63v; Dignitate ceteris excellere, Mieć powážność więťszá przed infżemi. Mącz 46b (2); który był Anioľ piękny/ Anioľ przed inemi wśyfłtkimi Anioły nawybráńľzy RejPos 100v (4); HistLan A4v; Synwagá iefť lepźza przed infżymi wagámi Strum B3v; Acż ia nie iefťem ten/ którybym o sobie to rozumiaľ/ żebym przed inemi/ y co pożytek czyni y co wáđzi lepiefy baczył ModrzBaz 137 (2); NiemObr 3 (2); KochBr 151; KochPhaen 4; [zazdrość] Boleie/ że kto przed nią kiedy wysľzýy fkcocy KochPieś 44; ZawJeft 21; A ten gđżief siedząc nárzéka zdáleká/ Przed którym niemam milźegó człowieká. KochFrag 24.*

W tekście pierwszego przykazania (13): Niemiey Bogow cudzych przedemną KrowObr 88 (4); BibRadz Deut 5/7; BielKron 32 (2); SarnUzn C8v (2); Nie bęđżiefz miał bogów infżych przedemną. BiaľKat 43v; BudBib Ex 20/3; CzechRozm 13; ArtKanc M6.

Poľczenia: »między ... i przed« (1): ták też y tych czáľow potrzebá na mieyfcu Piotrowym/ tákiego ko⁸⁰ vpátrowáć/ ktorzyby [...] między infżymi/ yprzed infżymi/ kluczámi tymi wládaľ NiemObr 29.

»nad i przed« (1): iefťli Piotr miał/ iáką zacność y zwirzchność nád infżymi y przed infżymi/ we zborze páná Chriftuľowym NiemObr 50.

»naprzod (a. wprzod), napierwej przed« [szyk 2:1] (2:1): Pilnie thedy profzē/ áby fie napierwey przed wŷyftkiemi rzeczámí [primum omnium] działy/ proźby/ modlithwy/ przyczyny/ dzięki/ zá wŷyftki ludzie [...] *Leop 1.Tim 2/1; Mącz 36c (2)*; żeby ludzie Rycerŷcy/ *defensores patriae* [...] w przod przed drugimí oyczyźnie domá *in toga* [...] fłużącymi/ [...] *ad officia et beneficia Reipub*: przypuŷczáni byli *VotSzl C2*.

»przed ... po« (1): iijż panná Mariá [...] ieft panna nad pannami/ ktorá przed ŷobá niemá pirwé/ anij po ŷobie má takowé panny wtore *OpecŻyw 187v*.

Zwroty: »mie(wa)ć przed [kim, czym] (na(de)przod)« = *górować, być ważniejszym* [szyk zmienny] (32): Co y nieme źwirzētá f nadź przed námi máiá/ Iż w wielu rzeczách miáry lepŷzey vżywáią. *RejWiz 37 (5); RejZwierz 24*; która [*nauka*] [...] ma ták wiele przed Ricerŷkiem rzemieŷłem/ iáko wiele ma/ duŷzá nád ciáło *GórnDworz G7 (7)*; Othoź wierni zápráwdę przed niewierniki wiele naprzod máiá *RejPos 7; RejZwierz 70v marg (6)*; niechby nikomu tego vrzędu nieporuczáno/ iedno temu/ któryby powagá/ náuká/ doŷwiádczeniem rzeczy/ y zwierzchnoŷciá przed infzemi wiele miał [*prae caeteris valeat*]. *ModrzBaz 132*; tedy teź z tego niewiem iáko wynidá/ żeby nie muŷieli być trzey Bogowie/ między którymi nie ma nic ieden przed drugim *CzechEp 145; KochFr 38; KochPam 80; ZNam ia to/ iż przedemná wŷyŷcy wielé máiá/ Ci którzy ŷye wiérŷzámí y piŷmem pętáią PudlFr 65 (3); KochFrag 48; SarnStat 39; GoŷtCast 61; KlonWor 7 (2); [SenekaGórn 116, 128]*.

»mie(wa)ć przodek, naprzod *itp.* przed; przodkować, przodek dawać, przodek trzymać, naprzod iŷć przed« = *górować, być ważniejszym (lub przypisywać większą ważność); antecellere, excellere, habere praerogativam, partes primas habere, primas ferre* *Mącz* [szyk zmienny] (20:3;2:1:1:1): *LibLeg 11/151v*; Vprzeymye wyznawamy/ iż v ŷtárych oycow koŷcyoŷá/ koŷcyoŷ Rzymŷki przed inemi przodek myáŷ. *KromRozm I G4v*; którzy ŷzkápá ŷwoim/ ŷzáta/ vcztá [...] chcá wŷytko mieć v Krolá naprzod przed godnymi. *OrzRozm P*; Od tegoŷz czáŷu ma przodek Káŷtelánia Krákowŷka przed Woiewodztwem. *BielKron 352v (2); Mącz 46b (6)*; niechayże moy dworzánin w tym wŷytkim przed Włochy przodkuie. *GórnDworz E3 (4); BielSat G4v (2); RejZwierz 108v (4)*; Niechże tedy Filozoffkie pánowánie naprzod idzie przed [*Praerat*] Krolewŷkiem w Rzeczypoŷpolitey *ModrzBaz 129; KochWz 138*; iż Páná Chryŷtuŷá niechcá mieć iedno proŷtym ŷobie podobnym człowiekiem: choć iednák przodek mu przedŷię iákiŷ przed ŷobá dawáią *ReszPrz 76; ReszList 187; BielSjem 13; BielRozm 4*; Piotr w liczbie Apoŷtoŷow wŷędy przodek trzyma/ teź y przed Iędrzeiem ŷtárlzym brátem ŷwoim *WujNT 217*.

Wyrażenie: »jeden przed drugim« (7): Bo ie zgodá w ich boŷtwie ták dźiwnie zŷáczyŷá Ze iednemu przed drugim nic nie vŷzczerbiŷá *GrzegRóżn Nv; GórnDworz N5 (3)*; gdyź v niego nie ieft zacnieyŷzy ieden przed drugim. *RejPos 60v; CzechEp 145; NiemObr 53*; [jedno przed drugim dobrodźieyŷtwo ma ták wiele/ iáko ma niebo przed źiemią *SenekaGórn 128*].

Wyrażenia przyimkowe: »przed inŷzemi (a. in(n)emi), drugi(e)mi« [*w tym: in(n)emi (inŷzymi) wszy(s)tki(e)mi (4)*] = *prae aliis a. caeteris* *Modrz (39:5); KromRozm I G4v*; przywiedziono byŷo Heŷter brátankę Márdocheuŷŷowá/ á podobáŷá fie Krolowi przed inŷŷymi *Leop Esth 2 arg; BielKron 119; Mącz 46b (4); GórnDworz K4*; ieŷzcze w Ráiu/ gdy go [*Bóg człowieka*] iuź byŷ oŷwiecił rozumem przed inemi źwirzēty *RejPos 83v (7); RejZwierz 108v (2); Strum B3*; Gdy pocźciwie wychowáŷ

iego naprzod z młodu/ Tákowy przed drugimi wygrawa zawodu. *PapPrPan* P4v; *ModrzBaz* 132 (2); *KochPs* 67 (2); *CzechEp* 111; Lecz przed innemi wśzytkiemi/ naznácźniey tego [*prześladowania*] fkuśił Pan y zbáwiciel náłz *NiemObr* 3 (3); *KochFr* 38; *KochPhaen* 4; *KochWz* 138; *ReszPrz* 105; *ReszList* 187; *KochPam* 80; Biała płeć/ y mężczyzná/ y ktokolwiek żywie/ Ale ty przed infźemi owfzem ofobliwie: Pieśni wefołé wśzyfcy wefoło śpiéwaycie *PudłFr* 71 (2); *ZawJeft* 3; *GrochKal* 26; *KochFrag* 48; A tákowy przerzeczoný fźácuńek fźázuiemy/ áby był chowan z łálki náłzéy przeciwko fźláchćie: którým w téy mierze tę łálkę przed innémi chćielifmy okázáć. *SarnStat* 326; *WitosłLut* A2; *VotSzl* C2; *SapEpit* [B2]v (3).

»przed oblicznością« = *coram omni multitudine Vulg* (3): Zacnye przed oblicznością złých ták wywyfźfáfz moy fťan *LubPs* E2; *Leop* 3.*Esdr* 9/45; Nie będyecie mieć Bogá inego przed oblicznością iego. *BielKron* 44.

»przed(e) wszy(s)tki(e)mi« [*w tym: przed wszystkimi inszymi* (1)] = *super omnes Vulg* (19): *Leop Esth* 2/17; *RejZwierz* 64v; że tym iednym Hofiufem Polfka Koroná przede wśzytkiemi Krześcijánfkiemi Krolefťwy pewnie wygráá. *OrzRozm* P3v; *KochSat* B4; *Mącz* 256c; *GórnDworz* Yv; *RejPos* 58 (2); *BielSat* C3; *RejZwierz* 183; Wielkie owfzeki przymufzenie do posłufzeńfťwá ná lud fwoy kłáda (*kust*) wkłáda (-) zwierzchny Pan/ gdy [...] przykłádem fwym idźie przed wśzytkiemi [*praeit omnibus*] *ModrzBaz* 23v; Król ćię vlubił fobie przed wśzytkiemi *KochPs* 68 (2); Ale dwá iednák przed wśzytkimi byli/ Ktorzy ná dworze czás długi fłúżyli. Fiedur/ á Borzuy *KochSz* A2v; *NiemObr* 3; Powinnifmy o káżdym kośćiele [...] fťaranie czynić: ále przed wśzyfťkimi infźymi/ o náłzym/ to iefť/ o Rzymfkim *ReszPrz* 105; *ReszList* 187; *PudłFr* 75; *BielRozm* 20.

»przed(e) wszytki(e)m (a. wszem), wszystkimi rzeczami, wszemi« = *prae omnia; ante omnia Mącz, PolAnt; primum omnium Vulg; comprimis, imprimis Mącz* (3:2:1); *Leop* 1.*Tim* 2/1; *BielKron* 330v; Praecipitur ante omnia ut casti legant, Przed wśfzifťkimi rzeczami to naprzod roskazano/ aby [...] *Mącz* 36c (2); *BudNT Iac* 5/12; Teraz zás ktoś mu ferce do dzieći popfłował/ Któré ón przede wśzytkiem nabárźiéy miłował. *ZawJeft* 21.

α. *O pierwszeństwie prawnym* (10) : bywa iż iednák czáfem y zá pierwoćią Arefťu dofťawa drugi długu przed drugimi Arefťatorami *GroicPorz* ee2v; ktorzyby s tych po zmárłym blifźfzy byli/ fpadek zárownó biorą przed tymi wśzytkimi Perfonámi/ ktore idą wzgorę y przed pobocznymi. *GroicPorz* ff3v (9); *RejPos* 56.

β. *O rywalizacji, współzawodnictwie* (18) : *BibRadz Gen* 27/41; bo iedne chcącź wćzynić złość drugim: drugie theź áby wćzyniły dofćyć fwey woley: przez długi czás łápály przed fobą onego páná/ iáko dzieći orzechy w czáczu. *GórnDworz* M8v (2); *RejPos* 56v; Ci dwá przed fobą częfťto fie fkradáli/ A o Krolewnę Krolá nálegáli. *KochSz* A2v; Kto żyie w fławie prawdfźiwéy cnotliwie/ Gárnąc fye do niéy przed infźemi chćiwie *ZawJeft* 24.

Wyrażenie: »jeden przed drugim« (12): *RejRozm* 401; *RejWiz* 90; Līgurgus miedzy práwy ták dołóżył tego/ [...] By fie [*panny*] teź nie fťroiły iedny przed drugimi *RejZwierz* 40v (2); Auctarium, Przidátek. Podwýfzenie myťá/ kiedy yeden przed drugim kupuyąc podwýfźfzá *Mącz* 20b; *OrzQuin* R3v; *GórnDworz* K5 (2); *RejPos* 316v; Owa iedná przed drugą ná to fie fádźiá/ iákoby ná wźem

oycu pilniey wflużyła. *HistLan* D3; ieden fię przed drugim [*bracia zakonni*] vbiegáiąc do cáłowánia przybytku Duchá S. [...] *SkarŻyw* 16; *PowodPr* 56.

b. *Wskazuje na tego, kto jest wyżej oceniany; całość zawiera sens: być gorszym (17)* : á ták y wflýtki możności wfliákiego ludu/ flábe fą przed możnością twoią. *RejPs* 94; Sziednał je offiarą fwoją *Przeth* którą fnacz zanicz ftoją Wflýtky tego fwiata cznoty *RejKup* Sv; *KrowObr* C2; Przed tą [*mądrością*] muflzą wftępić wflýtki fwiátá tego/ Spráwy *RejWiz* 62v (3); *BielKron* 76v; Przed którą fwiátłością flóńce y miefiąc ieft iáko ciemna gwiazdá *RejAp* 186; *RejPos* [77]v (2); wflákże gdzie przyidzie ná dziliefyflą ftrzelbę wielgą/ zgálną wflýtki máchiny ftáre przed nią. *BielSpr* 61 (2); *PaprPan* N (2); *PudlFr* 67; Moc/ mądrość/ fwiátobliwość/ ták záfiádlá w tobie [*Boże*]/ Ze przed nią/ rzecz ftworzona/ ieft brzydkością w fobie. *GrabowSet* D; *SapEpit* A3.

4. *O kolejności matematycznej (5)* : Y owflzem tha Liczba [10] wflýthki infze przed fobą: [...] w fobie zamyka. *KlosAlg* A4; káty Figury théy co ieft ná cztery węgły/ dwiemá kátami proflymi przenofzą káty théy Figury/ która ieft przed nią: to ieft/ *Klinowe* [*tj. trójkąta*] káty. *GrzepGeom* E4 (3).

Połączenie: »przed [czym] nablížszy« (1): Káżdá tedy Figurá z proflych linii będąca dwiemá kátami proflemá/ wiécýy ma niż tá co ieft przed nią nablížfla. Iáko ná przykád: [*prostokąt i trójkąt itd.*] *GrzepGeom* E.

5. *O kolejności czasowej; ante Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; sub Mącz, Cn (2204)* :

a. *Wskazuje na odstęp czasowy wstecz (502)* :

α. *W stosunku do chwili mówienia lub pisania: jaki czas temu, jak dawno (489)* : Item zeznal ze przed pulroczem MyáfKayancz wbidgofczi trzy fuknye vkradl *LibMal* 1554/184 (10); *LibLeg* 11/152v; Ia przed księżycem abó mało dáwniei/ przyftępowálem [*do sakramentu*] przymuflzony *MurzHist* P4; *Mącz* 265c; iże dla tey náuki muflielibyflmy wflýtkich á wflýtkich potępić/ [...] też y tych ktorycheflmy fámí przed rokiem do zboru przyięli *SarnUzn* H5v.

Z liczebnikiem głównym a. nieokreślonym (219): Iako ya o thym wyem ysz themv mynala dzeszyacz lath przed kthora dzeszyacza lath przerzeczona hanna nyepozywála o przerzeczonye ymyeny *ZapWar* 1527 nr 2377; *MiechGlab* *2; Item zeznal yflch wnyfllye przed czwyerczia lyatha Gofpodarzevi fwemv 20 zlotich wágierflkych vkradl *LibMal* 1545/99v; Item Ianovi parobku hanuflch Gromovemu 2 kofluli vkradl przed 15 nyedziel *LibMal* 1550/152 (52); *LibLeg* 11/158; Yáko y o Montanye Kácerzu yego vcznyowye [...] przed kilkyemnácie fet lat tfirdžili. *KromRozm I* B2v (12); ktorym zwami był tedy kiedyfcie iakoby przed siedmiá abo ofmiá kfiężycow do Wenecjie iezdžili. *MurzHist* P4v (2); *KromRozm II* b4v (3); Tárrákonflkye Concilium w Hispániey przed tyflýcem álbo yedennaflcyá fetl lat do Hiláryuflá papyezá ták piálo *KromRozm III* P3 (15); *KrowObr* 28v; *Leop* 3.Esdr 6/14; *BibRadz* 2.Cor 12/2; *OrzRozm* M2; *BielKron* 170 (5); Ab hinc triennium, Przed trzemi láty. *Mącz* 1b; *Nudiustertius decimus*, Przed dwánaście dni. *Mącz* 252c (8); *OrzQuin* D (3); *SarnUzn* G5v; gdyż fie to w nim wypeflniło y okázálo wflýtko co o nim przed wiele tyflýcy lat [...] wypifano *RejPos* 101v; *BialKat* 173v; *BielSpr* 57; *WujJud* 37v (14); *WujJudConf* 14; *BialKaz* I (2); *BudNT* przedm a3v; *CzechRozm* 165v (4); A o ośiádlóści przed wielem wiekow przywłáflczonye/ á czemu zkim woiowác? *ModrzBaz* 105 (2); *SkarJedn* A4 (17); *Oczko* 3 (2); by iá byłá tá přętka flmierć ná myflách

świątá tego [...] záltáá: zálówác iey y plákác fłufzniechmy mogli. Ale teraz zá pomocá Chryftułowá/ przed cztermi miefięcy/ iáko wtorym Chrztem/ fwoim fię przedfięwzięćim obmylá *SkarŻyw* 196 (6); *StryjKron* 95 (2); *CzechEp* 128 (3); *NiemObr* 153 (3); *KochFr* 115; *ReszPrz* 15 (7); *ReszHoz* 139; Przyfzedł też tu Miniſter ieden przed kilką dni *ReszList* 173; *GostGospSieb* +3; *KochFragJan* 3; Grzegorz S. żył przed dziewiąćią ſet lat/ Bedá przed oſmiá/ Anzelmus przed piąćią/ Bernárd przed czteremá lty *LatHar* +7 (15); *WujNT* 68 (4); *WysKaz* 38 (2); *SarnStat* 11 (5); *PowodPr* 55; *SkarKaz* 1a (4); *SkarKazSej* 665b (4); *KlonWor* 16 (2); Przed látem ábo trzemá/ nie tákbym wam ſmieie Prawdę mowił *ZbylPrzyg* B4v (2).

Z liczebnikiem porzqdkowym (1): *Nudius sextus*, Przed ſzóſtym dniem. *Mqcz* 252c.

Połączenia: »jeszcze przed« [w tym: (wszemi) wieki (13)] (15): yfz marya dzyeuycza wybrana matka boftwa/ o yeſzcze przed wſzemy vyeky *PatKaz II* 48v (14); NIoſć iuż Wielmożny á Miłościwy Pánie dawno poſlubioná *arrham mea literariam*, [...] Ktora iefzcze przed pulrokiem zgotowána/ po Kołędzie Mſćjwey Oſobie twey chęćliwą ofiárą páſć miáá *RybGęſli* A2.

»już przed« (1): iż ták fá dálecy od ſiebie/ iáko dálekie fá ty látá náſze od onych/ ktore iuż przed tyſiącem lat minęły *CzechEp* 128.

»przed ... po« (1): *BielŻyw* 170 cf »przed czasem« 'niedawno'.

»przedtym przed« (2): Tákte Dániel opiſuie też nie Bogá ſpoliſtne⁸⁰/ [...] áni opiſuie tego ktoryby był przedtym przed wieki *CzechEp* 299 (2).

Wyrażenia przyimkowe w znaczu. 'dawno, w przeszłości': »przed czasem« (1): *Gladiatores*, Byli przed czaſem oſobliwi ludzie w ſzermierſtwie wycwiczeni *Mqcz* 146a.

»przed czasy« = *olim, quondam* *Mqcz* (36): *Gotthi populi*, Lud który przed czaſy w Norweiey Szweckiey ziemi y Gotiey [...] mieſzkał. *Mqcz* 147c; *Lectus*, Loże ná którých przed czaſy do ſtoá fiadano. *Mqcz* 186d (33); *RejZwierc* 247v; *KochFr* 52; Skąd fię to pokázuie/ Iż więcey przykádow Było ná ſwiećie niſz praw/ zá ſtárych prádźiádow. Bowiem *Lex Pompeia* przed czaſy nie byłá *KlonWor* 65.

»przed dawnymi czasy« = *olim* *Modrz* (7): A to prorocztwo tey fybylle bylo znathchnyenia y uoley ducha ſzwyátého przeth dawnymy czaſy *PatKaz II* 57v; Cháldejſkie przed dawnymi czaſy ſzyrokie było pánowanie. *ModrzBaz* 105 (6).

»przed przeszłymi czasy« (3): ábyfmy Ziemię Podláfká/ która przed przeſzłými czaſy zupełnym á cáłym Prawdem do Korony Polſkiey záwſze należáá/ téyſze Koronie [...] przywróćili *SarnStat* 1037 (3).

»przed laty« = *quondam* *Mqcz*; *olim* *Modrz* (48): *KromRozm I* A4v (2); pomnię ia przedlaty/ Ze w Polſcze żaden niebył w pieniądze bogaty. *KochSat* A2v; *Diadema*, obwiáſká głowna z purpury yáká przed laty Krolowie y krolowe nofýły. *Mqcz* 84b (5); *OrzQuin* Q4; *Prot* B3v (2); *RejPosWstaw* [21²]; Zá czym náſz ięzyk on przed láty tak zacny [...] bárzo z chodzi *BudBib* b4v; *Strum* G2v; *BudNT przedm* c3v; *PaprPan* H2; Przed láty ſtáwiano v ſádu zegárki ćiekące/ wedle ktorych zámierzano ſtronam czaſ do mowienia *ModrzBaz* 94v (3); *KochDryas* [A3]; *KochTr* 13; *KochFr* 123; Ieſt ná niebie (kto ſwiádóm) bárwiérz: był przed láty Podczáſzym v Iowifzá *KochBr* 151; *WisznTr* 13; *KochPam* 81; *KochPieſ* 53; *PudłFr* 40; Táke przed láty bywáło ták ſie ſprávowáli/ Stárzy w Rádzie ſiadáli/

młodzi woiowáli. *BielRozm* 8; *GórnRozm* Lv; *KochProp* 7; [*Turek*] o tym myśli/ [...] iż iáko łobie przed láty przez ziemię Węgierską torował drogę do Polłki/ ták y teraz tężz áby przez Polłkę mógł do Niemiec prowadzić *OrzJan* 134 (11); *OstrEpit* A3; *LatHar* 600; *RybGęśli* C2v; Przed láty zwano Niemce *Teutones JanNKar* D (3); *CiekPotr* 87; *KlonFlis* D3.

»przed niemáłym wiekiem« (1): Miéy fwoię niezwyćięzoną rękę nád człowiekiem/ Którégoś ty łobie obrał przed niemáłym wiekiem. *KochPs* 122.

Wyrażenia przyimkowe w znac. 'przed początkiem stworzenia': »przed(e) czasy wiekuistymi, czasem, czasy czasow, wszemi czasy i wieki« = *ante tempora saecularia Vulg* (8:2:1:1): dzyeczyą znyeba zboga zyuyą: czego [*lege*: żywiącego] przed czałem narodzony barzo rychlo znyeporuśfoney panny przełz makuly narodzy fyą *PatKaz III* 104; GDy Pan Bog wźzechmogący/ będąc w Máieftacie fwoim przed czały czałow [...] poczyłnał gołpodárftwo fwoie/ iáko práwy ociec czeládny. Ná początku ftworzył iest niebo y zyemię *BielKron* 1; Myćiefmy/ to wiełz/ przed czały wiekuiftymi iftotnie nie byli/ á wždy oto łylyzyl izelmy łáskę dárowaną mieli. *CzechRozm* 31v (5); *CzechEp* 68 (2); A ták on iest przede wźzemi czały y wieki. *WujNT* 306 (3).

»przed(e) (wszemi a. wszy(s)tki(e)mi) wieki, wiekiem« = *ante (omne) saeculum a. saecula Vulg, PolAnt* (120:1); *PatKaz I* 5; O zayfte mnyeyfchy to dzyw yełth yłz ta panna przed uyeky wtakouey uyelmoznofzchy w bołthwye byla *PatKaz II* 31v (38); *PatKaz III* 106v; *TarDuch* A5 (2); GDyześ ty iest náłz mily panie flowo oycowskie: przed wźzemi wieki w iedynności fnim będące *RejPs* 68v; *SeklKat* O2v; *KromRozm I* M; *BielKom* B5; *LubPs* V3; *KrowObr* 46v; *Leop Eccli* 42/21; *BibRadz II* 59d marg; *GrzegRóżn* Nv; *SarnUzn* H3v; *RejAp* 9; *RejPos* [36]v (2); *KuczbKat* 15; [*wierzę*] w iednego Pána náłzzego Iezulá Kryłtuía/ Syná Bożego iedynego/ y z Oycá národzonego przede wźzemi wieki *WujJud* 25; *BudBib Eccli* 24/10; *CzechRozm* 12v (14); *SkarJedn* 305; *SkarŻyw* 113 (2); nie może być pokazáno/ [...] áby kiedy miał co Bog przed wźyłtkimi wieki mowić/ ále áż dopiero przy tworzeniu światá/ gdy rzekł naprzod niech się sftanie *CzechEp* 255 (16); *NiemObr* 97 (2); *KochPhaen* 1; Drogi twoie przed wiekiem/ fznurem wymierzone *GrabowSet* D4v; Ach kiedyż będę z tobą w Krolełtwie twoim/ ktoreś zgotował przed wieki wźyłtkimi kochánkom twoim? *LatHar* 602 (11); *WujNT przedm* 33 (12); *SkarKaz* 117a (3).

Wyrażenia przyimkowe w znac. 'niedawno': »przed czasem« (1): iestlis czudny będziefz wnet fzkaradi [...], przed czałemes niebył á pomałym czałie nie będziefz *BielŻyw* 170.

»przed małym czasem« = *pridem Calep* (3): *LibLeg* 7/10v; Bo y od ftárłzych to łychamy/ iż lepiej tho więc pámiętáią co fie z młodu około nich działo/ niżli co przed małym czałem czynili. *RejZwierc* 7; *Calep* 847b.

»przed czasem niedawnym« (1): Przed czałem nie dawnym z wielkąś mię chwałą przyiął/ á teraześ odemnie wźzelką pocźciwość odiał. [...] (Ludu moy.) *ArtKanc* E14v.

»przed tymi czasy« (3): [*list wojewody wołoskiego do króla polskiego*:] Dalyłmy znacv m. ze gdj belo przed thimy czałfi a yam yełt posłal do v.m. [...] abisz mye pomyłował, [...] a v.m. nyeraczil pomyłowacz nyzadnimj pyenyadzmy *LibLeg* 10/122v (2); Abowiem przed tymi czały [*ante hos ... dies*] powftał był Theodás/ powiádáiąc się być kim wielkim *WujNT Act* 5/36.

»przed tymi dni(ami)« (2): *Leop Act* 21/38; A nie tyżeś ieft on Egipcyanin/ któryś przed tymi dni [ante hos dies] vczynił rozruch *WujNT Act* 21/38.

αα. *Poczwszy od czasu sprzed* (1) : y zwierzchności rzeczy fwey poſpolitey żadney/ [Żydzi] przed pułtorem tyliącem lat niemáią. *CzechRozm* 121.

β. *W stosunku do opisywanej sytuacji: jaki czas przedtem* [zawsze: z liczebnikiem głównym lub nieokreślonym i rzeczownikiem oznaczającym jednostkę czasu] (13) : boczyem ona [Panna Maryja] pyeruey wbofthwey fthworzona y poczta nyfzly luczyfer zgrzeſzył [...] O a [lege: Ona] panna Marya przeth tyfųacz tyfųaczy czałow wfzytko uprzędzyla *PatKaz II* 69; NA then Sąd Pozew przynamniey przed trzemá dnioiná vprzedzić ma *GroicPorz* iv; Pobudzony thedy Cyrus s prorocwá Izáiafzowego/ ktory przed 200 lat powiedał fłowá Páńskie/ mowiąc: Pomázáńcowi memu Cyruſowi podnioſę práwicę *BielKron* 110v (3); *BudBib* 4.*Esdr* 16/39; Gdy fię čás zeſcia iey (o którym wiedziála/ y przed kilem lat inym oznaymiála) przybliżał: [...] *SkarŻyw* 582 (2); *SarnStat* 527 (2).

Połączenia: »niż ... przed« (1): A to niż tá fól poſtronna vftanie/ przed fzeſcią niedziel będzie publikowano *SarnStat* 387.

»przede ... pirwej« (1): on [Seneka] też przededwiema laty pirwej niż S. Piotr á S. Pauł od Nerona byli zabici, koronę męczeńką przyiął. *BielŻyw* 142.

»przedtym przed« (1): tak że nieborak ftárzec mufiał przed nim z kroleſtwá vciekác iáko przed tym przed lat 40. vciekał przed Saulem. *CzechRozm* 138v.

b. *Wskazuje na moment odniesienia dla poprzedzającego wydarzenia* (1702) :

A. *Momentem odniesienia jest jednostka czasowa: zanim, wcześniej niż* (415) : ale tho ma być rozumiano gdy fie [owce] po godzinach rodzą/ á nie o tych czo fie rodzą przed ſolfticium/ tho ieft ftaniem fłończa. *FalZioł* IV 1d; A dyabeł to fpiſuiie przed káżdą niedzielą. *RejWiz* 79v; *Leop* 2.*Tim* 4/21; Przed rokiem ſmierci krolá Ioála vmárł Ioáchás krol Izráelſki *BielKron* 87 (2); Vitalis homo haud unquam est ante septimum mensem, Nie bywa żywy płód który fie przed fiodym miſiącem [!] rodzy. *Mącz* 500d (2); iż iuż nic inſzego oczekiwác niemamy/ iedno przyſcia Syná Bożego/ kthore przed fzoftym tyſiącem przyſć okázuią/ rozmáite ſwiádectwá. *LeovPrzep* I4v; *BudBib Eccle* 1/10; Roku tego ktorego vmrzeć miał: wielom vczniom fwoim dzień zeſcia fwego oznaymił. á przed dnioiná fzoftym/ grob fobie otworzyć kazał *SkarŻyw* 253 (2); Spieſz fię ábyſ przyſzedł przed zimą. *WujNT* 2.*Tim* 4/21.

Z określeniem odstępu czasowego [w tym: [ile] lat (niedziel), dzień (4), na [który] dzień] (5): Takież mi twoy oćiec dziálał: Dwie lecie przed tym mieſiacem *BierEz* M2; *MiechGlab* 75; *ZapWar* 1550 nr 2665; *UstPraw* I2v; Ten [pan Stanisław Lipnicki] [...] czyhał ná to/ dzień/ álbo killká przed onym czałem/ ktory był ku zaplácie námieniony/ áby Iároſzá vpátrzył *GórnDworz* T5v.

Połączenia: »jeszcze przed« (4): *Mącz* 396a; iż Máchomet álbo ſektá iego ácz po kęfu poczęła powftáwác iefzcze przed tym czałem/ ále práwie iuż od tego czału roftoczyła [...] okrucieńſtwo ſwoie *RejAp* 170v; *NiemObr* 5; *SarnStat* 1186.

»mało (a. maluczko), trochę przed« (2:1): Zafię iefliby brzemienna pani miewała częfte zatwierdzenie żywota [...] / tedy takowa dziewiątego albo mało przed dziewiątym księżycem ma pożywać w iedzeniu takowych potrawek *FalZioł* V 19a; *MiechGlab* 76; bo bychmy pewnie wiedzyeli

czas dokończenia swego/ niechciałoby fie nam nigdy dobrimi być/ aż máluczko przed czáfem onym. *RejZwierc* 170v.

»pierwej przed« (1): ABy tákie nošily Pánny/ Pánié łzáty/ Iákie pierwey bywały przed náłzymi láty. *BielSjem* 23.

»przed ... po« [szyk 1:1] (2): Też fie przydawa odchod onym [*niewiastom brzemiennym*]/ ktore zbytnią bierzą brzucha purgacją przed czwartym á po fiódnym miefiączu. *FalZioł* V 30 (2).

»przed samym ...« (1): Bo zły gdyby czas fwoy pewny wiedział/ pewnieby złym być nie przeštał/ iedno przed lámym czáfem onym. *RejPos* 7v.

»tudzież przed« (1): Drukowano w Krolewcu przes Alexandra z Litomyšla/ nakładem Iana Secluciana tudzież przed poczecim roku 1551. *MurzHist* V3v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed czasem« = *wcześniej niż trzeba lub zwykle się dzieje; przedwcześnie; ante tempus HistAl, PolAnt, Modrz, Vulg, Cn; in non tempore suo PolAnt; immature, in antecessum Cn* (70): Ale iże porady lekarzkiej nie mają: mułzą przed czáfem zchodzić z tego fwiata. *FalZioł* +2 (9); *GlabGad* D7; *SeklKat* H; *HistAl* I8v; *BielKom* F (2); *LubPs* B6 (3); *RejWiz* 95v (2); *BibRadz Eccle* 7/18 (2); pádká y vrodziłá dzyecię martwe (bo przed czáfem) *BielKron* 171v (3); *GrzegRóżn* L3v; Pensionem integram praerogavit, [...] cały czynłz záplácił przed czáfem. *Mącz* 358b (4); *SienLek* 111v (3); *GórnDworz* Kk6; *BielSpr* 16; *WujJud* 143; W czym pilnie fie wyłtrzegác mamy/ ábyłmy przed czáfem nikogo niepoładzáli *WujJudConf* 139v; *BudBib Eccle* 7/17; *BiałKaz* G3v; *BudNT Matth* 8/29; *ModrzBaz* 25v; *Oczko* 15v; Trawá/ która nie czekála Rázu kofy siekácý: Ale przed czáfem znišzczála Ogniem gwiazdy gorácý. *KochPs* 193 (3); Bo nád látá fwe y przed czáfem wielce duchownym zoštał. *SkarŻyw* 35 (6); *KochTr* 26; *CzechEp* 19 (2); *KochFr* 95; *KochBr* 152; *KochMROT* B3; Przed czáfem ná mię przyłzło záłobliwie śpiewác *WisznTr* 8 (2); *PudłFr* 55; *Calep* 838b; *GrochKal* 19; *KołakCath* C4v; *WujNT Matth* 8/29 (3); *SarnStat* 1299; *SkarKaz* 315a (2); *CzahTr* L3v.

~ *Połączenie*: »dobrze przed czasem« (1): iestliby fie przygodziło dobrze przed czáfem: iżby łóziłko było roztargnione/ z ktore^{go} by włzitki wilkołci wypłynęły/ [...] *FalZioł* V 20c. ~

»przed czasem« = *zawczasu, zanim coš nastąpi; ante tempus Modrz* (23): *LibLeg* 11/13; Oprzygodzie mył przed czáfem *RejJóz* L8v marg; *RejWiz* 190v; *BibRadz Ier* 7/25; *BielKron* 412v; miła iest rzecz [...] słończá y miefiácá niedoštátki/ to iest/ zácmienia/ zdaleká álbo przed czáfem obaczywác *KwiatKsiąż* I3v; Ante pilos venit prudentia, [...] Przed czáfem mądry. *Mącz* 11a; *RejPos* 312; *HistLan* A4; *RejZwierc* 85v; *MycPrz* I C4 (2); *CzechRozm* 159; dobrzeby wčas przez woźnego obwołác/ áby káždy przed czáfem konie dobre łobie łpráwił. *ModrzBaz* 110 (2); *CzechEp* 34; *NiemObr* 17; *WisznTr* 19; *BielSjem* 15; *GostGosp* 4; *SarnStat* 873; *CzahTr* G2.

~ *Połączenie*: »daleko przed czasem« (1): the rzeczy do kthorych teraz przyłzło iáko pan wielkiego rozumu/ dáleko przed czáfem widzac/ zábiegał im *GórnDworz* Dd8. ~

»przed czasem [czego] (czasy [czyimi])« = *zanim coš nastąpiło* (4): *Mącz* 11a; Czego iefzcze y przed czáfy Páwłowemi/ przykłády mamy *NiemObr* 3; *SarnStat* 1186; ożywił fie y poświęcił Ian/ y przed czáfem wyłzcia swego z żywotá/ Páná swego poznał *SkarKaz* 580a.

»przed czasem [czego], czasem onym (a. tymi czasy), tem czasem niźli« = *zanim coš nastąpi* (4:4:1): P*A*prociána wodka [...] żywy [*plód*] przed czáfem porodzenia wypádzá z żywota *FalZioł* II 10b (3); A

gdzieby ten też mężoobicia zabiwłły zmarł przedtem czałsem nizliby bel kv prawv pocziągnion tedy [...] *ComCrac* 16; *UstPraw* 12v; A wiedzcie pewnie iż przed tymi czały [tj. *przed sądem ostatecznym*] będzie rozłzyrzoną prawdą moią *RejPos* 259v (3); *RejZwierc* 170v.

»przed naszymi czasy« (1): Potym [...] też był zamek Dzałłow, który trochę przed naszymi czały [*ante tempora nostra*] iełt zburzon *MiechGlab* 76.

»przed pi(e)rwszemi czasy, laty« = *poprzednio* [*szyk 1:1*] (1:1): Abowiem przedłaty pierwszymi [*Śląsko*] ku Polfcze zawnždy było. *BielKron* 408; gdy sie tho wżytko pełniło/ co on przed pierwszymi czały opowiedać raczył. *RejPos* 66.

»przed swym czasem« = *wcześniej, uprzednio* (1): iż káždemu przed swym czałsem iełt śmierć naznaczona *BielSpr* 52v.

»przed (tym a. onym) czasem (a. tymi czasy), tym dniem« = *przedtem, uprzednio; ante* *Mącz* (5:1): ktorzi Kmiecie povinni będą to powiedziecz kto ye trzymał, komv czynłfe dawali przedtem czałsem *ComCrac* 19v; a przed tym dniem [*ante diem hunc*] nie słychałes o nich [*rzeczach zakrytych*] *BibRadz* Is 48/7; Przed tymi czały Irzyk Despot [...] / then miał trzy syny / Szczepan / Irzyka / Lázarza. Lazarz po śmierci oycowskiej ná kłiełstwo wżięt. *BielKron* 274v; Ante Adverbium temporis, Przed czałsem. Przed tym. *Mącz* 11a; *RejAp* 170v; *GórnDworz* T5v.

»przed dniem wczorajszym; przed wczorajszym« = *przedwczoraj; pridie* *Murm, BartBydg; nudius tertius* *BartBydg* (3:1): A za moy mily synu malotz sie widzi / iż wczora ij przed dniem wczorajlym / dla twe męki byl mi dzień wielmi dlugi *OpecŻyw* 164; *Murm* 15; *BartBydg* 246b (2).

»przed [czyim] wiekiem« (2): ante Solonis aetatem, Owłzeki yefzce przed Solonowym wiekiem. *Mącz* 396a; Przed naszym wiekiem / kiedy był iaki śláchecki ziazd / tedy [...] ciála swe ćwiczyl / aby byli do potrzeby wojenney ípofobnieyłzemi. *PowodPr* 73.

Z określeniem dnia kalendarzowego (zwykle święta); w datowaniu ścisłym lub przybliżonym (120):

~ Określa datę konkretnego wydarzenia (79): *LibLeg* 11/153; Item v organizcziney wrinku przed godi vkradla koczielek *LibMal* 1546/115; Ích Maczyerzi swey przed szwyenthem szwyethego Marczina łuknya [...] vkradl *LibMal* 1546/117v (10); wyiechał ínimi przed Bożym naródenim s Krakow / *BielKron* 412; Ut te ante Cal. Ianuarias [...] sistas, Abyś sie przed pierwszym dniem Stycznia [...] oblicznie łtanał. *Mącz* 396c.

~ Z dodatkowym określeniem roku (zwykle: bieżącego, rzadko: ubiegłego) (19): Item powyedzial yłch therałz przed Szwyathi wofz odarlł *LibMal* 1544/78v; I traffilo szia pothem lyathofz polfczie przed wylka nocza, yłch zafzya włchamothuliech bill wladzon *LibMal* 1544/87v; Item powyada yłch pałz írebrni zwawrzynczem Gaczykem vkradli [...] mynall rok przed myałzopułti *LibMal* 1547/131; Ích Napyerwłcha kradziełz poczał v damyana zlothnyka myłtrza łwego roku therałz przełzlego przed godi *LibMal* 1550/153; Item zeznawa ze bendacz thv połthv przełchlego przed wylka Noczą Myefkayancz v dorothi, [...] vkradla thei dorocznie Miczką kythayczana *LibMal* 1552/170; Ích [...] vrodzila chłopca przed szwyathem Bozego Narodzenia therasz przełflym *LibMal* 1554/187 (19).

Z określeniem odstępu czasowego [w tym: [ile] niedziel, tydzień (3), [który] dzień (2), do [którego] dnia (2)] (7): Ích tydzień przed godi therałz mynallimy znyedzielye naponyedzialek wthorey albo trzeciyej godziny wnocz wlyall do íklyepu kamienycze ye^{go} M^{czy} pana połnanłkyego *LibMal*

1552/166v (2); vmárł ná zamku Krákowfkim trzeci dzień przed S. Lenartem *BielKron* 376; Ibi esse volo usque ad pridie Calendas Maias, Aż do oštátecznego dnia przed Máyem. *Mqcz* 321d (3); yfz wtuchlinję stalo fzyę jako Dwyę nyedzely przet myefzopufty: Iako [...] *ZapKościér* 1583/37.

Z dodatkowym wskazaniem dnia tygodnia (37): *ZapMaz III T* 1/180v; dan wgrudzyadzu wřzobothą przed nyedzelyya kthorą szową oculi *MetrKor* 34/288 (8); Dan líft zdomu nálfwego we wtorek przed świętym Thomą ápoštołem *March*¹ A2; pan Viernoss bendzie vinien we Srode blyssą przeth swiáthkami przisslemy stanącz w Varssewie v Act Grodzkich *ZapWar* 1550 nr 2665 (4); *LibLeg* 6/119 (4); *LibMal* 1543/73v (4); *OrzList* i3; Tegoż roku kurza nogá ná zamku Krákowfkim przy pošlech Tureckich zgorzáła/ w piątek przed Kwietną niedzyelą. *BielKron* 400; *LeovPrzep* A; *CzechEp* 85; *ZapKościér* 1584/48v (2); Stało fie to w Krákowie w Sobotę piérwřzą przed Gromnicámi/ Roku Pánfkiego 1433. *SarnStat* 899 (9).

Połączenia: »przed [czym] jeszcze« (1): Pan Woinicki sam iest wczora wradę przysięgał acz przed Miesopusty ieszcze przyiachał *ActReg* 142.

»przed ... po« (1): Był sam dwakroć Pan Ciekliński od Pana Kanclerza pierwszy raz przed święty adrugy po Święciech *ActReg* 170.

»przed samym ...« (1): kthori [*Klimek*] przed sfamimi myáfopufty od hannufz kvfchnyerza przed fara dzyewką poyal *LibMal* 1544/89v. ~~

Określa datę działań powtarzających się, zwykle co roku (41): *FalZioł* V 113; *SeklKat* Z2v; á z Bogiem iefzcze niewiem doydzieli przed gody iednánie. *RejZwierc* 114; á coby fie do Zapuft nie wyprzedáło/ przed Wielkanoćą/ áz ku Swiátkom dobry czás. *GostGosp* 74; Profo tłuc ná Iągły/ áby potłuczóné były/ [...] przed Bożym národnieniem *GostGosp* 76 (9); którybykolwiek Pan we wsi chciał Dzieięięcinę kupić/ przed świętym Iákubem ma z Pánem Dzieięięciny ftánowić *SarnStat* 184 (2).

~~ *Z określeniem odstępu czasowego [w tym: w(e) poniedziałek (wtorek, czwartek, niedzielę)* (17), [*ile*] *niedziel* (4), [*którego*] *dnia*, w [*ile*] *dni*, na [*ile*] *niedziel*, *tydzień*) (25): wezmi mafla tego ktore czynią on tydzień przed narodziem panny Marijey *FalZioł* V 113; Podmaiek [= *czerwiec*, tj. *zapowiedź pogody na czerwiec*] [...] pokazał fie nam w niedzielę przed Nowem latem *LudWieś* B2; á ty Inwentarze máią ząwždy bydz v Páná przed ś. Michálem ná dwie niedzieli *GostGosp* 66 (4); cíz Wóytowie y Sołtyfowie Wiárdunki náfzé dzieięięcinné [...] w piętnáście dni przed świádku blińko przyszlými przynięść wiernie y cále będą powinni. *SarnStat* 188; Wtóré Roki Ziemié w Dobrzyniu we Wtorek blizfzy przed świętym Ianem *SarnStat* 728; Trzeci [*jarmark*]/ śiódmgó dnia przed świętym Michálem. *SarnStat* 1232 (19).

Połączenia: »przed [*ilq*] dni do« = [*ile*] *dni przed* (1): IEfus tedy przed fześcią dni do wielkiéi nocy przfzedł [!] do Bethanjiéi *MurzNT Ioann* 12/1.

»przed ... po« (1): Nabiály [...] w puł látá odbierać raz/ á drugi przed ś. Marćinem: á po ś. Marćinie począc przedáwác. *GostGosp* 74.

»skoro przed« (1): Zyto iefli ma bydz przedawáne fkoro przed świętym Marćinem/ o tym myślic/ y rádźic fie ma w tym Páná Vrządnik *GostGosp* 84. ~~~

AA. *W stosunku do pory dnia* (90) : Yfcie vmrzes przet ta noczą. *RejKup* c4v; Ze wftawřsy przed wzełciem zarze wyznam cie tu fmiele. *LubPs* O3 (3); Thedy przed dwunaftą wyfzedł Krol z pálacu

fwego *BielKron* 329; PRzed dokończeniem dnia tego/ Prośimy cię Páná fwego: Rącz nas ftrzedz *LatHar* 62.

Z określeniem odstępu czasowego [w tym: [ile] godzin (godzinę) (2), na godzinę] (3): godzinę przed zachodem/ trofzkę hoyniény niż był obiad/ wieczérzác *Oczko* 28 (2); Ledwie mię ná godzinę przed świtánini [!] fwymi Sen leniwy obłápił fkrzydły czárnáwymi. *KochTr* 20.

Z dodatkową lokalizacją w czasie (1): *LibMal* 1553/175v cf »przed obiadem«.

Połączenia: »dobrze przed« (1): Bene ante lucem, Dobrze przed dniem. *Mącz* 24b.

»jeszcze przed« (3): *RejPs* 194v; *RejPos* 150; áno fzfáfárze iefzczę przed świtánien w bronach ftoią *RejZwierc* 59v.

»już przed« (1): A toć fą ci kthorzy iuż przed lámym wieczorem [...] fą záwołáni. *RejPos* 60.

»mało, kęs, troszkę przed(e)« [szyk 3:1] (2:1:1): Non dum ante lucem, Máło przede dniem. *Mącz* 97b (2); A przed południem trofzkę/ tákże téz y z południá/ [cień] porownawa fye z tą rzeczą od którój pochodzi. *GrzepGeom* O4; dopiro kęs przed wieczorem do domu przylazł *RejZwierc* 103v.

»przed ... po« (1): bo iefť zle á fzkodliwie Podrzemać przed południem albo po południu trochę *FalZioł* V 65.

»przed samym ...« (3): Sub noctem, Przed lámą nocą. *Mącz* 425a; *RejPos* 60 (2).

»tuż przed« (1): ktorzy się tudźiefz przedeśmiercią a iakoby tuż przed wieczorem vpamiętali *MurzNT* 96.

»(w) ... przed ... z« (2): To nigdy nie chybi/ ták w południe iáko przed południem/ álbo z południá *GrzepGeom* P (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przed(e) dniem, świtaniem, zaraniem« = ante lucem *Vulg, Mącz; in vigilia matutina, mane PolAnt; sub die, sub lucem, sub lucis ortum Mącz; anteluculo Calep* (24:11:1): *OpecŻyw* 54 (2); *BartBydrg* 11; *FalZioł* IV 50d (2); *RejPs* 194v; *LibMal* 1551/166; Włafnye yáko gdy cyemności przedednyem miyáyą *LubPs* N2 (2); *RejWiz* 13v; iáko kroplá rofsy przed fwitánien [gutta roris antelucani]/ która fpada ná ziemię. *Leop Sap* 11/23 (2); *BibRadz* 1.Reg 11/11; A od tego czáfu kurowie poią kilka rázow przededniem *BielKron* 24; Antelucanum tempus, Czás przede dniem niżli ofwitnie. *Mącz* 198a (8); *SienLek* 152; wftawfzy on rycerz przed świtánien obudził onego pielgrzymá [!] *HistRzym* 70v; *RejZwierc* 59v; pomoże mu Bog przed záránien. *BudBib Ps* 45/6; *KochPs* 191; *KochTr* 20; *MWilcHist* I4; *KochMRot* B; *KochPieś* 3; *Calep* 74b (2); *GostGosp* 84; *LatHar* 12; *CiekPotr* 68.

»przed kury [= pianiem kogutów]« (1): Náfzá [mac] ledwe ćwierć mile vbieglá przed kury. *RejFig* Bb4v.

»przed obiadem« (1): Ifch wfchedfchi do ogroda Maczieya Chabyenfkyyego wylgi pyathek rano wikopal z zyemye y vkradl sthegoſch ogroda pyącz fczápow mlodich kthore do myaftha thegoſch dnja przed obyadem albo przed połudnyem znyoſł *LibMal* 1553/175v.

»przed południem« (10): *FalZioł* V 65 [2 r.]; Dla te^{go} też przed południem poſpolicie odchodzi chęć iedzenia *GlabGad* G2v; *LibMal* 1553/175v; *GroicPorz* p2 (2); *GrzepGeom* O4v (2); *Oczko* 28; Godziná pierwfza ná dzień v Zydow byłá/ która v nas ná pułzegárzu fzofta przed południem. *WujNT* 121.

»przed wieczorem« (18): *OpecŻyw* 32; *FalZioł* III 14b; I odprowadzywłchy panya ku Wrzełzny łam łzią do Wilczina przed Wyczorem wrocził. *LibMal* 1548/145v (5); *MurzNT* 96; *RejPos* 60 (3); *RejZwierc* 103v (2); wżákże łie przed wieczorem do łiebie obiecuię *CzechRozm* 21 (2); *Oczko* 27; *SkarŻyw* 324 (2).

»przed wschodem (a. wzeszciem) słońca (a. przed słońcem wschodu); przed wzełciem łwiatłosci« = *ad ortum lucis PolAnt* (7;1): á tey wodki pożywać z łyropem łzczawiovym przed wzełciem łlończa *FalZioł* V 70v (4); *BibRadz Sap* 16/28; Gdy tey przyłzedł trzeći dzyeń przed łlońcem włchodu/ włłyzeli wielkie grzmienie *BielKron* 32; *SienLek* 68v; *HistRzym* 93v.

»przed zachodem (słońca) (a. przed słońcem zachodu)« = *ante solis occubitum Vulg; antequam occumberet sol PolAnt* (8); *BierEz* B; *Leop Iudic* 14/18; *BibRadz Iudic* 14/18; Iełlibył od bliźniego twego wżiał odźienie w zálťawie/ wroc łmu ie przed łlońcem záchodu *KuczKat* 330; *BudBib Iudic* 8/13; *Oczko* 28 (2); [łw. Antoni] nigdy przed zachodem łlońca nie iadł *SkarŻyw* 56.

BB. *W stosunku do łwięta religijnego mającego wplyw na waźnołć poprzedzającego okresu* (36) : *OpecŻyw* 69v; *KromRozm I* F2v; I wełzło ich wiele łkrajny do Hierułáleł przed wielką nocą *MurzNT Ioann* 11/55; *KromRozm III* M5; *Leop 2.Mach* 8/26; BOżą mękę przed łwięty ná wznák połozyli *RejFig* Bb6; *BibRadz 2.Esdr* 13/19; *WujJud* 195; Iż zupułtu przed wielkim połtem dłużej przewłoczą. *SkarJedn* 231; *SkarŻyw* 457; ktore [pasyje] nam w wielki on/ przed Wielkanocą/ tydzień [...] przekłádaią *LatHar* 682 (2); ábowiem był dzień przygotowánia/ ktory iełt przed łzábátem. *WujNT Mar* 15/42 (5).

Z dodatkowym wskazaniem dnia tygodnia (9): iáko tżaruiećie y poprzyłięgáćie Wodeł/ w Sobothę przed wielką nocą *KrowObr* 72v; Ewányelia Niedziele ktora bywa przed łwiętem Nowego Látá. *RejPos* 27v (2); Lekcyá w Niedziele przed Mięłopułty. *WujNT* 644 marg (6).

Z okrełszeniem odstępu czasowego [w tym: [ile] dni (niedzieł) (6), [którego] dnia, na [ile] dni] (8): GDy bylo łłołteęgo dnia przed wielką notzą/ przyłsedł mily Iezus do Betanię *OpecŻyw* 69v; *KromRozm I* F2v; *MurzNT* 236 marg; *BibRadz 2.Mach* 8/26; Przed wielką nocą połć pułłiodny niedziele? *CzechRozm* 73; *SkarŻyw* 160; *WujNT Ioann* 12/1 (2).

Połłączenia: »przed samym ...« (1): Ktory czás przyłtoyny iełt przed łámą Wielkanocą/ ábyłmy y z Chriłtułem połpołu łcierpieli. *WujNT* 16.

»tudzieł przed« (1): iłz był dzień przyrządanny ktory tudzięłz przed łobbotą bywá *MurzNT Mar* 15/42.

CC. *W stosunku do kwadry księzyca lub połozenia słońca* (6) : A to w ten czás ma być kopana Piwonija dgdy [!] kxięzycz z chodzi: przed ołtatnią kwadrą. *FalZioł* V 43v; *Mącz* 487a; *SienLek* 152.

Z okrełszeniem lokalizacji w czasie (1): iż może przyłzłe rzeczy przepowiadáć pewnych czałow/ to iełt od łlończa włchodu ázdo [!] łzóltej godziny przed pełnią *FalZioł* IV 50d.

Połłączenie: »przed ... po« (2): telko iże przed pełnią krew [puszczáć]/ á bańki [stawiac] po pełni. *FalZioł* V 59v; *Goski* *2.

DD. *W stosunku do wieku człowieka lub zwierzęcia* (13) : Acźkolwie rzadko przed dwanałthem Rokiem może począć. *FalZioł* V 17a; *GliczKsiąż* I6v; *KwiatKsiąż* N4v; *SienLek* 59v; ábowiem zbyłnie rzadko rozum/ á wmięłtnołć przed łáthy [= *przed dojrzałołcią*] przychodzi *GórnDworz* Kk7; bo

dziecię y przed rokiem może miód y máłło iádác *CzechRozm* 141 (2); Acz Opiekunowie są powinni zdác dobrá dziecióm, gdy będą mieć piętnásćie lat: Wízákze dzieci przed cztérzmi á dwudziestą lat, nie mogą dóbr oddalić przez przyzwolenia przyiaciół. *SarnStat* 584 (3).

Połączenia: »jeszcze przed« (1): Cielęciami albo iałowką młodego byczku a krowkę zową/ czo iefzćze przed rokiem *FalZioł* IV 13b.

»przed ... po« (1): Przed Dwimánafty lath/ áni po Sześćidziefyat/ krwie iuz niepułszczy *SienLek* 36v.

Wyrażenie: »przed czasem [ilu] lat« (1): [Noach] czynił sobie okręt [...] przed czáfem 78 lat *BielKron* 5.

α. Przed upływem terminu (7): a Gdyby strona potrzebowała pyenyędzy: ta ma opowedyecz przet pol Rokyem *ZapKościar* 1585/57v (2); iefliby który Dzierżawcá przed wyłźciem Roku/ któregoby miał dáwać Czwartą część vmárł/ [...] *SarnStat* 364; będą musieli [...] zápláćić nam što grzywien pienyędzy/ tylekroć ile przed łżeścią mieśięcy nam tákowych mężobóycy nie oznaymią *SarnStat* 606; Kupcy długi w Reyełtrzech nápiłané przed trzemá láty niech wyciągáią. *SarnStat* 695 (5).

B. Momentem odniesienia jest wydarzenie (918):

AA. O wydarzeniu przeszłym, które zwykle może być ściśle datowane: zanim coś nastąpiło (361): *OpecŻyw* 7 (2); yłz yey czyalo łzwyáte przed wlanyem dułche bylo moczą ducha łzwyátego oczyłzcyono *PatKaz I* 6v (2); *PatKaz II* 63 (2); *ZapWar* 1528 nr 2457; Thu małz naukę iako małz poznacz iefłli niewiałta z dzieczmi chodzi [...]. NAprzod z łtrony macicze/ bowiem macicza [...] niemiewa w łobie takiey wilgotności iaka bywa przed poczęciem. *FalZioł* V 15 (2); *RejPs* 81 marg; *ComCrac* 19; vderzila thełch przed tym zabiczym thą dzieweczka łwoyą o zyemyą *LibMal* 1544/83v (4); *MurzNT* 116 (2); *KromRozm II* g2v; *KromRozm III* N8v; *LubPs* Q2v; *KrowObr* 232; *Leop Rom* 4 arg; Tedy połłał po niektorego z łług łwoich/ przed ktorego połła przyłciem [*antequam veniret*]/ łiedział Elizeułz w domu łwym *BibRadz* 4.Reg 6/32 (2); *BielKron* 266v; *Mącz* 272a; *OrzQuin* H2v (5); *HistRzym* [39]; *RejPos* [137]v (3); *RejZwierc* 261; Byłác zá łáłką Bożą prawdá w Polłzce przed tą wáłzą nową prawdą/ ktoraśćie teraz wyznáwác poczęli. *WujJud* 15v (2); *BiałKaz* L3v; gdyż chociaźby wedle Homoułfianow łyn Boży przed národzeniem z Máriey był/ prz(e)dfię by áni Iefulem/ áni Chriłtem mogł być *BudNT przedm* c2; Bo przed zakonem była [*obrzezka*] połtánowiona od Bogá łáme⁸⁰ *CzechRozm* 73v (8); pátrzyć iákiego łtanu kto iefł/ ktorym łię rzemiosłem báwił/ iáko łię przed woyną [*extra tempus belli*] łpráwował. *ModrzBaz* 116 (2); iż Ian Dámáłcen przed łiodnym Zborem łwoie księgi/ de fide orthodoxá/ piłłał. *SkarJedn* 282 (4); Ráz przed iutrznia ná łółzku nie łpiác myłlił/ iáko [...] *SkarŻyw* 332 (4); *StryjKron* 687; *CzechEp* 159 (8); *NiemObr* 132 (3); Przed zefłciem z tego ludzkiego zawodu/ [*Jan Kochanowski*] Dowcipu łwego/ vćiefznego płodu Zofławil dołyc *KlonŻal* A4v (2); *WerKaz* 285; *GórnRozm* F2 (2); ktory [*czasz Mustafa*] przed Electią mieszkał vmnie nie mały czas wŁowiczu *ActReg* 69 (6); Liber – Kora z drzewa, na iakiei przed winalezieniem papieru piłłano. *Calep* 599a; *KochAp* 12; Włpomni ná Páńłkie łkonanie/ A przed nim ciężkie wołanie *LatHar* 498 (8); Vczynki dobre przede krztem ácz nie są dołtáteczne ále przećię dobre. *WujNT* 439 marg (15); FEudá łiem Rułkich y Podolłkich przed Státutem Alexándrowym nádáné/ [...] nie máią byđz iuz więcýy *in controuerfiam quamuis* przywodzone *SarnStat* 1046 (14); *PowodPr* 2; *SkarKaz*

552b; *CzahTr* H3; Náfzá Polfka Monárchia przed Chrześcijánftwem ftała także kilá let lat *SkarKazSej* 691a (2).

Z dodatkowá lokalizacją w czasie (6): Item suknya fchará wwyuczinye vkradl [...] lyathofz przedeznywy *LibMal* 1551/165; Ifch dnaya yednego przed yarmarkyem therafznyeyfchym polnánfkyem [...] wzyal znamofcz [...] ZIaniem Lachotha *LibMal* 1554/183 (4); *ArtKanc* D12; Wniedzielę przed wieczerezá przyszędłem był do Arcyxiążęcia *ActReg* 101.

Z określeniem odstępu czasowego [w tym: [ile] lat (rok), niedziel, dni (dzień), wiekow, miesiąc (38), przez [ile] dni, lat (2), [którego] dnia (2), na [ile] lat, w [który] dzień, w [ilu] lat] (44): Wfchakze wthorego dnaya przed poymanym fwym do thegofz drumlika przifchedfchi yefth go przeproffil *LibMal* 1554/187v (4); przyfzedł téż był iakoby nafzeć lát przede śmiercią náprzod ku obáczeniu grzechow fwoich/ potem ku [...] *MurzHist* B4v (2); *KromRozm II* i3; SLOWá Amofá [...] / kthore widział nád Izráelem/ zá czáfow Ozyafzá Krolá Iudfkiego/ [...] dwie lećie przed drzeniem źiemie. *BibRadz Am* 1/1; (nagł) O Walce Thebáńskiey. (-) PRzed Troiánfká walká málo nieco lat/ była walká iefzcze okrutnieyfza niżli Troiánfka *BielKron* 61v; Czáfu Ioachimá krolá téż kościoł złupiono [...] / przede národzeniem Kryftufowym przez málá w fześci let lat *BielKron* 265v (23); *LeovPrzep* E4 (3); Przez pięćdziesiąt lat przede śmiercią/ záczywfy oftry żywot/ nigdy nic z miáry oney niefpuścił *SkarŻyw* 235; w czwarty dzień przede śmiercią [...] poczęła piękná á rumianá/ y nieiáko iáśniącą twarz mieć *SkarŻyw* 583 (6); *StryjKron* A6; *NiemObr* 55; zedwadni przede listu w̄m wtorego przyniesieniem. Cieklińskiego posłał Pan Kanclerz zkilkieim spraw *ActReg* 140; *SkarKaz* 485b.

Połączenia: »od dawnego czasu przed« (1): #A tenze Zacharyafz# napyfal oth dawnego czału przet poczýczyem y narodenyem tey myley panny a rzekáč oto panna pocznye y porodzy fyna bozego *PatKaz II* 59v.

»z dawna, dawno przed« (3:1): *PatKaz II* 57; bo iuz ten Bábilon dawno był przede tym prorocstwem y vpadł y fpuftofzał *RejAp* 122; *CzechRozm* 83; *SarnStat* 1027.

»długi czas przed« (3): a tako długi czałz przeth poczýczyem tey myley pany y narodenyem byly fygury y proroczthwa o yey mylofzczy przyfzczyu *PatKaz II* 59 (3).

»dobrze przed« (2): Dobrze przede wygnánim ludu z źiemie Ierolimfkiey tho fie działo. *BielKron* 266; *SarnUzn* Ev.

»jeszcze przed« [szyk 30:4] (34): *PatKaz II* 52 (6); y [królestwo Jego] ftało fie iefzcze przede poczęćim fwiátá *RejPs* 138v (3); Andronicus/ Iunia/ Prifcá/ Aquilá/ Apollo/ y infzy zwolennicy/ ktorzy iefzte przede przyechánim Páwłá fwięte^{go} budowáli kościoł Rzymfki/ [nawrócili Rzymian] *KrowObr* 21v (2); *Leop Hebr* 11/5; *BielKron* 98 (7); *SienLek* a4; *RejPos* 19 (4); *RejZwierc* 11; że my żadná miárą nie odłączamy [...] onych wiernych chwalcow Bożych przede zakonem iefzcze będących *CzechRozm* 24 (2); *SkarJedn* 97; *SkarŻyw* 600; *StryjKron* 95; *WerKaz* 283; *LatHar* 189 (2); *SarnStat* 1027.

»już przed« [szyk 1:1] (2): bo yufch byla [Panna] przede yey poczýczyem wzyuoczye yey matky oth ducha fzwýątego od uyekow oczyfzczyona *PatKaz II* 70v; *PatKaz III* 103v.

»málo (a. maluczko) (co) przed« [szyk 11:1] (12): *KromRozm II* o2v; sam ocyec Filip przede fmyrcyá málo co/ zwykł był yawnye powyádác/ że [...] *GliczKsiqz* B6; *BibRadz I* 316b marg; bo to było málo przede Troiánfká walká. *BielKron* 62; *Mqcz* 424d (2); *OrzQuin* Rv; *RejPos* [308] (2);

bo gdy z tym złym fynem ALEXándrem chodziła/ máło przed zleşeniem Sniło fię iey [...] / że [...] *KochOdpr* D2v; *JanNKar* D3v (2).

»niedługo przed« (1): A to [*Chrystus*] nye długo przed śmyerćyą mowił *KromRozm III* G4v.

»przed ... po, potym« (8:4): *SeklWyzn* F; przed wiřczym y po wiřchczyu Czieřyielczika zadni czlowyek zzanthuza nyewiřchedl thelko řham Gabriel flonyk *LibMal* 1554/194; Iefli przed Kryřtuřowym národzeniem álbo pothym tho miálto Rauraká zburzono *BielKron* 283v (2); *RejPos* [344]v; *BialKat* 13v; *KuczbKat* 190; ták teř przed rodzeniem y po porodzeniu nie náruřzoną pánną Márya zořtálá. *CzechRozm* 157v (2); *CzechEp* 373; *LatHar* 480; *WujNT przedm* 31.

»przed ... pod« [*szyk 2:1*] (3): přes ktorego wiary/ řadny třłowiek/ áni przed zakonem/ áni pod zakonem/ áni třáfu łáki/ niemogł być/ áni moře być nigdy zbáwion. *KrowObr* 51v; *CzechRozm* 47 (2).

»prawie przed« (3): Ale czemuř im [*apostołom*] wřdy/ iuř práwie przed śmierćią řwá/ przedawřzy řuknią kordy kupowác kazał? *CzechRozm* 236; Ná řimę/ práwie przed zámárznieniem/ wřiac potrořze řzczebrzuchow *GostGosp* 66; *LatHar* 80.

»przed ... przy (a. w)... (przez) ... po« (7): *KromRozm III* B4v; Gdzie iedne fię rzeczy řtály przed vkrzyřowánim/ drugie przy vkrzyřowánim/ trzećie po vkrzyřowánim. *LatHar* 319 (5); *SiebRozmyřl* G4.

»przed samym ...« (4): *PatKaz III* 103v; *CzechRozm* 185v; *CzechEp* 200; Tá przeřtrogá dřiałá řie przed fámy m vpadkiem Pánřtwá Rzymřkiego. *PowodPr* 78.

»trochę przed« (2): A trochę przed řmierćią páná Wapowřkiego/ wziął pan Bog onego řwiętego páná/ řthániřłáwá Mácieiowřkiego *GórnDworz* Dd8v; *WujJud* 11.

»tuř (a. tudzieř) przed« (4): Abowiem widřimy iáko ich wiele [...] thurř przed řmierćią bárzo wáptiá o řywoćie wiecznym *Grzegřm* 46; *LatHar* 80; *WujNT* 512; *PudłDydo* [B6].

»przed ... (i) w« [*szyk 2:1*] (3): bo od tych czařow rozmayczye obyauyal tayemnyćzą řwego wczyelenya wrozmaytych ofyarach wfygurach przed zakonem y wzakonye *PatKaz III* 100; *WujJud* 97v; *WujNT przedm* 31.

Szereg: »przed [czym] i czasu [czego]« (1): Wiary wielmořne rzeczy [*tj. wspaniałe skutki wiary*] w oycach přeřd [!] potopem przed zakonem/ y cřáfu zákonu *Leop Hebr* 11 arg.

Wyrażenia przyimkowe: »przed narodzeni(e)m, przyřciem bořym (a. Pana Krystusa, a. Pańskim itp.)« [*w tym: z dodatkowym wskazaniem na rok* (6)] (45:15): *PatKaz III* 153; *Wróbřořt* V7v; TEN Máláchiař był ořtátni prorok miedzy Zydmi przed przyřciem Kryřtuřowym *BibRadz* I 478v (2); (*nagł*) Látá przed národzeniem Pánřkim 1240. (–) DEdálus cieřlá miřterny/ napirwřzy ná řwiecie/ tego cřáfu był *BielKron* 23v; W tych řiemieách mieřzkáli przed národzeniem Páná Kryřtuřá Iebuzei *BielKron* 264v; Piřał to Owidius poetá iefzcze przed Bořym národzeniem *BielKron* 335 (35); *OrzQuin* L3; *LeovPrzep* E4 (3); Bo wřzytko co [*czart*] w on cřás broiř przed przyřciem Pánřkim tho z nowu ponowiř *RejAp* 166v (2); *RejPos* 29 (7); *Rejřwierc* 11; *StryjKron* A6 (2); *CzechEp* 244 (3); Lono Abráámowe byřoć mieřřce odpoczynienia wřzytkich tych/ ktorzy vmieráli w łářce Bořey/ przed przyřciem ná řwiát Páná Chriřtuřowym *WujNT* 263 (2).

»przed oblicznością (a. obliczem) [czego]« (2): Gdy wprzod przepowiedał Iohan przed obliczem przyścia iego [ante faciem adventus eius] nurzanie pokaiiania Izraelowi. *BudNT Act* 13/24; *WujNT* 450 marg.

»przed potopem« = *ante diluuium Vulg* (16): *Leop Hebr* 11 arg; Pifzą drudzy fwiat ftać. Dwa tyliacă lat Bez zakonu to ieft Przed potopem. *BielKron* A6v (3); *OrzQuin* Y3; *SienLek* 5v; *RejAp* 68; *BialKat* 13v (2); *RejZwierc* 261; *BudBib* I 284b marg; *SkarŻyw* 269 marg; Dozwolił też Pan Bog Noemu/ y iego Potomkom mięffá żwierzęcego/ álbo bydlęcego/ y infzych potraw vzywác/ ktorych przed Potopem ludzie nieználi *StryjKron* 6; *LatHar* 600; *WujNT Matth* 24/38; *SkarKaz* 314b marg.

»przed stworzeni(e)m (widomym) (świata (wszytkiego) a. wszego), założeni(e)m świata, (wszelakim) początkiem (świata a. wszeg światłości), założeni(e)m fundamentow świata, założonymi fundamenty świata, sprawami swemi« = *ante mundi constitutionem Vulg* (16:9:7:5:1:1): Pozdrowiona bądź má námilffá tzorko/ przed ftworzenim świata wybraná *OpecŻyw* 185; *PatKaz II* 29 (5); ábowiemes ty ieft ieffcze przed początkiem wfley fwiatłóci prawie zżywotá mego národzon. *RejPs* 165 (3); (*nagł*) Mądrość mowi. (-) [...] Byłam zawždy przed wieki/ przed ftworzeniem wfzego *BielKom* B5; *KrowObr* 152v (2); Pan miał mię [Mądrość] z łobá ná początku drogi fwey/ á ieffcze od wieká przed fprawami fwemi [ante opera sua]. *BibRadz Prov* 8/22; *SarnUzn* E7; [Chrystus] był ná początku/ to ieft byl w Oycu przed wfzelákim początkiem *CzechRozm* 24v (10); *CzechEp* 159 (4); ábowiemes mię [Ojcz] vmiłował/ przed záłożeniem światá *NiemObr* 112 (2); *LatHar* 378; *WujNT* 237 (6); *SkarKaz* 485b (2).

»przed(e) śmiercią (sw(oj)ą)« = *sub exitu vitae Mącz, Cn; ante mortem suam PolAnt* (35): *OpecŻyw* 96; Iezus mily przed fwą fmiernią/ obietzál fwym zwolenikom vcielfny dár ze flatz ducha fwiété⁸⁰. *OpecŻywSandR* nlb 4; *PatKaz II* 44v; *RejPs* 30v; *MurzHist* B4v (2); *KromRozm II* o2v; *KromRozm III* G4v (2); *GliczKsiąz* B6; *BibRadz I* 316b marg; *Mącz* 425a; *GrzegŚm* 46; choć ledwe przed fmiernią kto fwego dożyfzcze *RejZwierc* 244; *WujJud* 11; *BudBib* 1.Par 22/5; *CzechRozm* 236; *SkarJedn* 198; *SkarŻyw* 15 marg (6); *CzechEp* 141 (3); *LatHar* 80 (4); *WujNT* 512; który [Jan Kochanowski] máło co przed śmiercią fwoią [...] o téy Polkiéy Orthogrąphiiéy [...] poczał był zemną conferowác *JanNKar* D3v (2); *PudłDydo* [B6].

»przed śmiercią ([czyj]ą)« (7): *OrzQuin* Rv; *GórnDworz* Dd8v; Ná Kápitulé Generálfkiey/ rok przed śmiercią świętego Fráncifzka/ [...] wziął moc y wolność chodzenia z kazánim po świecie *SkarŻyw* 544 (2); *MWilkHist* B2v; *NiemObr* 55; *ActReg* 118; Wfzákóz Akcieę przed śmiercią Królá Iego M. Zygmuntá Auguflá [...] záczté/ máią fie kończyć tym právem/ którym fie zácztęły. *SarnStat* 1154.

»przed wieczerzą« (2): Potym szedł doswey izby. Przed wieczerzą przyszedł zasię. *ActReg* 71 (2).

»przed założeniem Rzymu« (2): To fie ftáło [...] przed záłożeniem Rzymu 123 roku. *BielKron* 266 (2).

BB. O wydarzeniu przyszłym lub powtarzalnym: zanim coś nastąpi (482) : Nie fzkodzi też brzemienney paniey w they róży częfto przed złężeniem naporzác fie w wannie. *FalZioł* V 24v (3); Przed ftarofcią łobie rozmyfl aby dobrze żyw był *BielŻyw* 146 (2); *RejPs* 126v; *ComCrac* 18v; *SeklKat* Xv; *MurzNT* 66 (2); Przeto już JKM to odkłada do onych sejmow powiatowych, ktore będą przed walnym sejmem *Diar* 82; *GroicPorz* Cv (7); y będzie porwany [...] iáko wicher przed

burzą [*coram tempestate*]. *Leop Is* 17/13 (2); Sługá kázdy gdy ma od páná odltác/ tedy ma pánu powieźdiec przed woyną y inźą potrzebą. *UstPraw* Dv (5); *RejFig* Dd3; *BielKron* 207v; nie koźdey łye to przydawa/ áby mleko przed rodzenim miála *SienLek* 112v (3); *RejAp* 68 (3); *GórnDworz* E2 (2); *WujJudConf* 180; POkáiania przed ponurzeniem potrzebá. *CzechRozm* 257v *marg* (7); Ieť to tedy rzecz wielce Rzeczypołpolitey poźyteczná/ áby przed wyciągáaniem było okázowánie w kázdem Powiećie *ModrzBaz* 116v (2); *SkarŻyw* 25; *CzechEp* 328 (2); *ReszPrz* 89; zeprzed Coronacyą Pan nic więcey nie powinien, tylko poprzysiądz wsytkie prawa *ActReg* 21 (3); *Calep* [570]a (2); Kmieć ktory vgoru przede źniwy nie poorze [...] / tedy mu Vrzędnik/ Włodarz/ vrobek ma hánowác. *GostGosp* 44 (7); Co rozumieć o łłáby m nabożeńśtwie przed przjłtepowaniem. *LatHar* 248 *marg* (4); Iź pokutá [...] y przede krztem/ ludziom dorolłym ieť potrzebna *WujNT* 16 (8); BEdzie powinien Sędzia ná łądzie śiedzący od łtron łtoiących przed vczynieniem łkazánie pyťác/ iełliby mieli iákie munimentá albo dowody/ [...] ku popiérániu łwéy rzeczy *SarnStat* 159; Połtepek práwny przed dekrétem ná dwoię łie dzieli *SarnStat* 777 (54); Przed chorobą/ mowi Mędrzec/ łzukay lekárłtwá *SkarKaz* 7b (4); *VotSzl* E2.

Z określeniem odległosci czasowej [w tym: [ile] niedziel, dni (dzień), tydzień, rok, godzineczkę (33), [który] dzień (5), na [ile] niedziel (3), [iloma] niedziel(oma) (2), w [ilu] niedzielach (2), w [ile] niedziel, po [ile] dni] (47): then [plac] kazdemv łznych bandzye vkazan drugi albo trzeci dzyen przed bithwa yvz polozona *MetrKor* 26/62v; A tho małz naukę y łprawowania Brźemienney paniey kielkiem Niedziel przed źłęzeniem [!] *FalZioł* V 19d (4); *LibMal* 1554/188v (2); Pozew ma być połozon tydzyeń przed rokiem. *UstPraw* H4v (4); Ale gdy przyydzie dzień czwarty przed biegánim/ daway [koniowi] othłuczony á obwárzony owies *SienLek* 189 (7); *PudłFr* 8; iákoby publikácyia ich [sejmików] dwie albo trzy niedziele przed nimi do wiadomości ludzkiéy przyłzłá. *SarnStat* 31; A Piáarz źiemłki będzie powinien z Aktámi połyłác Podpiłká do Kámiéncá ná dwie niedzieli przed rokámi. *SarnStat* 741 (28).

Z dodatkowá lokalizacjá w czasie (1): źeby Roki Poznánłkie/ które bywáią w ołtátni Poniedziáłek przed Séymikiem obiéránie Deputátów/ ná Trybunał łádzoné były. *SarnStat* 723.

Połáczenia: »daleko przed« (1): Czemuź tu Ian łwiety pirwey opifał łády Páńłkie/ toź dopirko powieđa/ co łie iełzcze dáleko przed tym łádem dzieć miáło? *RejAp* 165.

»przed ... po« [szyk 20:2] (22): Theź [neszpuły] krew grubá dziełaiá/ á przeto poźyteczniey ie iełć przed iedzeniem niźli po iedzeniu *FalZioł* III 19c (3); *GlabGad* F6v; iako łá zgodliwie łpiewania/ przed kazanim/ y po kazaniw/ ktorym mamy chwalić zgodliwie pana boga *SeklWyzn* e3v; *KromRozm* III B7; *GroicPorz* v v (3); *UstPraw* B2; *ModrzBaz* 11; *Oczko* 24; *KochPieś* 39; *GostGosp* 144; ábyś nie mnieyłzá łtraź miał náđ łobá po przyięćiu/ niź przed przyięćiem tego cudow pełnego [...] Sákrámentu. *LatHar* 254 (3); *WujNT* 478; A gdzieby kto [...] w trzech niedzielách przed záczećiem łádu/ albo téź w trzech niedzielách po odłádzieniu iáká ołobę łzłáchecká ránił/ albo zábił. *SarnStat* 871 (3); Pokutá przed chrztem y po chrzćie czym roźna *SkarKaz* Oooo2b.

»prawie przed« (1): iź poniewáź Antychriłt nie ma przyść áź práwie przed łkończeniem łwiátá *CzechEp* 349.

»przed ... przy (a. czasu) ... (przy) ... po« (9): *GlabGad* F4; DO tąd przekłádáłifmy włzytko/ co łie źda być ku czynieniu potrzebnego y przed woyną [*ante bellum*]/ y czáfu woyny [*in bello*]/ y po woynie

[*post bellum*]. *ModrzBaz* 127; Wiele rzeczy potrzebá do pożytecznego y przyftoynego odpráwienia takiego nabożeńftwá. Iedne być máią/ przed rozmyślaniem/ drugie przy rozmyflaniu/ trzećie po rozmyflaniu. *LatHar* 664 (6); *SarnStat* 552.

»przed samym ...« (4): á liczbá dołkonála ma byđz przed lámymi żniwy *GostGosp* 158; ktory [*Antychryst*] ma przyść przed lámym dniem ładnym *WujNT* 869 (3).

»tudzież, immediate przed« (3:1): *MurzNT* 96; iż ná kościoł [...] miály powftác wielkie prześládowania/ y ftrálzne á zárázliwe odłzczepieńftwá: á náwet/ po wżytkich odłzczepieńftwách/ ieden pewny á bluznierfki ápoftátá/ tudzież przed przyściem Antychriřtowym. *WujNT* 837 (2); *SarnStat* 76.

»przed ... w« (2): drijakiew/ y takiefz *Metridatum*: łá dziwney á niewymowney pomocy naprzeciw morowemu powietrzu/ tak przed zarażeniem iako y w zarażeniu. *FalZioł* V 73v; *Oczko* 24.

»w czas przed« (1): A tu fie ku mnie wyprawcie wczas przed temi glody Ktore fie f nadz teraz prawie z nowu poczynaia *RejJóz* Pv.

Wyrażenia przyimkowe: »przed(e) dniem sądnym« (20): Iako żydouie máią fie nawrócić ku wierze krzeřciánskiej przedład nym [!] dniem. *WróbŻołt* [S5] (2); *MurzNT* 199 *marg*; *BielKron* 214v; *OrzQuin* K3v; *LeovPrzep* I4v; *RejAp* 185v; *WujJud* 238; *CzechRozm* 182v; Wfzákże podobnieyfza iefť/ że pierwfe plagi máią być przed dniem ładnym *WujNT* 838 (10); *SkarKaz* 118b.

»przed iedłem (a. jedzeniem)« = *ante cibum* *Modrz* (4): Czeřc pirwfza o tim czo przed iedłem fie przydawa. *GlabGad* F4 (3); *ModrzBaz* 11.

»przed obiadem« (4): *FalZioł* I 85c; *GlabGad* F6v; Przetoć fie iuż więcey przykrzyć nie będe przed obiadem *CzechRozm* 21; *GostGosp* 56.

»przed sądem bożym *itp.* (a. wálnym)« (5): przyyda iefzcie ořtátne przed Sądem Bożym czáfy/ w ktorych Królowie pogina wżyřcy *OrzQuin* X4 (2); *RejPos* 260 *marg*; *LatHar* 378; [...] z ftrony wżytkich zmárłych przed wálnym ładem do żywotá przywrocenia. *WujNT* 324.

»przed skończeni(e)m (a. końcem) řwiata« (11): żeby Antychriřt nie miał przyść/ áż prawie czáfu ořtátniego przed fkończeniem řwiátá *CzechEp* 349 (7); *WujNT przedm* 39 (2); *Heliař* y *Henoch* przyida przed końcem řwiátá *SkarKaz* Ooooc (2).

»przed szkoda« [*aluzja do przysłowia*] (4): *KochPieř* 39; Obáč Polaku: á bądź przed řzkoda mądry. *PowodPr* 84 *marg*; *CiekPotr*)?(2v; *CzahTr* E4v.

»przed řmierciá, końcem żywota« (14:1): prozno dobry uczynek byua czynyon yefzly by przed koncem zyuota bil opuřczon *PatKaz III* 151; *MurzNT* 96; *BielKron* 112; *OrzQuin* Zv; profzę [...] / áby on przed řwá řmierciá był wypuřczon do domu fwe^{go}/ áby żonę/ dzieći y czeładź řwá rořpráwił *HistRzym* 119; *ReszHoz* 139; *KochWr* 29; przed řmierciá nie powiadaý nikogoy być řzczęfliwym. *Phil* N (3); day mi teź przed řmierciá moia/ grzechu wyznánie řzczere *LatHar* 290 (5).

»przed wiergiem« = *poprzednio* (1): owa prořto/ lámá ona przed wiergiem řławá/ nořlá od niego do niey pořelřtwo/ dobrze gruntownieyfze/ y godnieyfze wiáry/ niźby on był łam kiedy/ liřty/ řłowy/ ábo przez pořty/ tho řpráwować miał. *Górndworz* Cc5.

α. *Bezpořrednio poprzedzajác zaczęcie, przystápienie do czegoř; zwykle o tym, co jest wřtem, przygotowaniem do czegoř* (188) : *BierRaj* 19; pořpolicie Doctorowie przed moczná purgaciá daia

Całfiją dla odmiękczenia żywota. *FalZioł* III [3²]c (8); przed oddanyem lyfthv [*poseł*] thak ma mowycz *LibLeg* 11/135v; *RejPs* 140v; *LudWieś* A2; Toż ma być rozumiano o tych/ ktorzy ftrzelaią z łukow/ s kufz/ [...] iefli przed ftrzelaniem vpomináli przechodzące/ áby fye wárowáli. *GroicPorz* mm3 (10); *SeklPieś* 6; *KrowObr* 72 (2); *RejZwierz* 29; Y ná znak tego przed każdą bitwą/ Bogá rodzicę przodkowie náczy śpiewawali *OrzRozm* M3v (2); vftáwił w kościele śpiewać we mfyz trzy kroć Agnus Dei/ przed fchowaniem ciála Páńskie⁸⁰. *BielKron* 167 (2); Praeludium, Pierwsze przegranie álbo przebieżenie przed práwym gránim. *Mącz* 199a; Albo rzecznych ráków z oliwą nátlucz á z wodą y z pieprzem/ á thym przed popádnieniem [*tj. atakiem choroby*] chorého pomázuy. *SienLek* 142 (5); *GórnDworz* K4; *RejPos* 5; *BialKat* 318v (2); Przed Bierzmowaniem máią się ludzie śpowiedać. *KuczBKat* 155 marg; *BielSpr* 15v (3); Ze przed pogrzebem zá vmárle zá Auguftyńá Mfze bywały. *WujJud* 227 (4); *Strum* Q; *Oczko* [41]v; tak piżąc iákoby [...] iedno fię/ to ieft/ dech ábo wiátr/ ktory fię wewnątrz przed wymowionym słowem wńczyna/ duchem ś. ftać miáło: A drugie/ to ieft/ słowo wymowione fynem. *CzechEp* 255 (2); *KochFr* 63; *Calep* 600b (4); *GrabowSet* O2v; Modlitwá Kościelna przed zácęcím ofiáry Mfzey S. *LatHar* 84; Czworákie przed przyięćim [*sakramentu*] przygotowanie. *LatHar* 188 marg (31); Kościół [...] wżywa podobnych ceremoniy/ w Exorcyzmiech przede krztem *WujNT* 152 (5); Wići przed wojną máią bydz wyfýłané. *SarnStat* 129 (4); *SkarKaz* 160a marg.

Z określeniem odległości czasowej [*w tym: w [ile] godzin (w godzinę, w pół godziny) (17), [ile] godzin (godzinę, pół godziny) (13), po [ile] nocy, przez [ile] godzin, [iloma] godzinami*] (33): na drugą nocz tha wodka w oczy ma być pułzczana przed śpaniem dwie godzinie *FalZioł* II 19d; tedy on popiół z białem winem w kielko godzin pity przed czałem padnienia/ niedopułzcza niemoczy wielkiey [*tj. epilepsji*] *FalZioł* V 76; Też fok babczany/ mały babki/ z miodem pitym dany dwiema go godzinami [!] przed quartaną ciepło wypić/ dziwną á niepołpolithą ma mocz naprzeciw quartanie. *FalZioł* V 89v (29); wdziały knot z bawełny/ [...] á ku máćicy wetkni po trzy nocy możefzli/ przed złączeniem z mężem *SienLek* 111v (2); godzin przed obiádem dwie/ dáwamy máńny/ álbo cásfiéy vncią *Oczko* 35 (2).

Połączenia: »przed [czym] naprzod« (1): Przydáie ná oftátek [*autor*] fwoie widzenie/ áby złoczyncá przed innymi mękámi/ naprzod był bit miotłámi *GroicPorz* ii2.

»przed samym ...« (6): iedną [*piłulę*] zwinem [...] day paniey przed śamym porodzeniem wypić *FalZioł* V 25 (5); A te słowá wefołego wołania [*Hosanna*] [...] kościół święty vftáwicznie powtarza we Mfzey świętey [...] przed śamym poświęceniem y podnośzeniem ś. Sákramentu. *WujNT* 89.

Wyrażenia przyimkowe: »przed jedzeni(e)m (a. jedłem)« (21): albo wodę zniego [*ryżu warzonego*] piy poranu przed iedzeniem *FalZioł* III 25d (15); którą [*żądze, tj. apetyt*] iefli chceśz mieć/ zázwdy nieco prácu y przed iedzeniem áż do zápcocenia *SienLek* 3v (4); ftanie w ten czas zá wżyfztko/ przed iedłem iey [*teryjaki*] pół drágmy álbo mniéy biórac. *Oczko* 33 (2).

»przed obiádem« = *ante prandium* *Vulg* (18): *FalZioł* I 103b (9); Czemu przed obiádem zdrowe ieft przechodzenie. *GlabGad* G3v; wżiáwłzy chleb błogofłáwił (*marg*) To iefth/ dzięki czynił wedle zwyczáiu fwego ktory miewał przed obiádem. (–) *BibRadz* *Luc* 24/30; *Oczko* 26v (3); *ArtKanc* T10 žp; *GostGosp* 56; *KochAp* 10; *WujNT* *Luc* 11/38.

»przed śmiercią« = *sub exitu vitae* Cn (15): Choc sie ferce przyboiwa Tak przet śmiercią rado [= zwykle] bywa *RejKup* Iv; *BielKron* 148 (2); *RejPos* 102v; miał pewnie wolą tam iść a pożegnać przed śmiercią swoją przyjacióły fwoye. *RejZwierc* 175v; *SkarJedn* 326; nikomu tego (alż przed śmiercią swoją brātu Regináldowi) nie oznáymil. *SkarŻyw* 201 (5); Lábęć napiekniey przed śmiercią fpiewa. *KlonŻal* A4 marg; *KochPam* 87; *LatHar* 327 (2).

»przed wieczerzą« (12): piy że to po ranu trunek ciepło y przed wieczerzą drugi trunek. *FalZioł* I 13c (10); *Oczko* 31v (2).

β. *Nie doczekawszy, nie dotrwawszy: o wydarzeniach przedwczesnych* (19) : *RejWiz* 102v; Bo przed żniwem wffyttek okwitnął *Leop Is* 18/5 (2); *BibRadz Is* 18/5; Ante victoriam encomium canere, Proverb. Przed zwycięstwem sie chwalić. *Mącz* 11a; a przeto niedobrze sobie rádźi/ ten który świerzb zfyebie gubi/ przed wyftaniem *SienLek* 133 (3); *HistRzym* 9v; *CzechRozm* 92; *CzechEp* 266; W tym grobie piękna Timas leży pogrzebioná/ Którą przed ślubem wzięła czarna Perlephoná. *KochFr* 54; *ZawJeft* 28; *ActReg* 95; *GostGosp* 146; Kanon Apóstolki iedennafty każe frodze kárác te wżytkie/ ktorzy przed końcem [mszy] wychodzą *LatHar* 121 (2); *WysKaz* 23 (2).

γ. *Nie czekając na rozpoczęcie wydarzenia* (3) : aby przed Szeymem pirwfsem przez Commiffarze byla fprava do Cancellaryey prziniefiona *ComCrac* 13; *SarnStat* 88 (2).

CC. *O wydarzeniach przeszłych lub przyszłych* (75) :

α. *O zapowiedziach poprzedzających wydarzenie* (38) : *LibLeg* 9/54; *KrowObr* 145; bo wżytki ty Krolestwá/ ktore iuż vpadek fwoy podftąpili/ wżytki thy znáki przed vpadkiem swoim widziały/ ktore w Polfcze iuż sie wypełniły. *LeszczRzecz* A5; Iáko przed gromem vprzedza blyfkánie/ ták fromieźliwego vprzedza wdźięczność. *BibRadz Eccli* 32/12; przed którego Króla Bábyłońkiego przysćim/ zawnždy Bóg połyłał y połyła Proroki/ y vpominájącé fwé/ wzywájąc ku pokáianiu ludzi/ przed kaźnią fwą. *OrzQuin* Z3v (5); O Znamionách przychodzących przed Chorobą. *SienLek* 18 (5); *RejAp* 76v (2); *RejPos* 13v (6); *BiałKat* 131 (3); a blisko tego iż iuż Pan záczyňa ony obietnice poiawiác/ ktore ma okazác przed fwiętym przyfciem swoim. *RejZwierc* [28³]; *SkarKaz* 5a; *SkarKazSej* 706a (3).

Połączenia: »prawie przed« (1): byli drudzy [prorocy] którzy práwie przed lámą niewolą tudziéfz prorokowáli *BiałKat* 131.

»przed samym ...« (4): iż [Jan] miał przyść nie ináčzey iedno iáko Anyoł przed lámym przyfciem iego [Chrystusa]/ przeprawuiąc a przepowiadájąc drogi zyáwienia iego *RejPos* 8v (3); *BiałKat* 131.

Szereg: »przed i po« (1): ktora [tęcza] sie y teraz zawnždy przededdzem/ y po ddzu pofpolicie [...] vkázuie. *StryjKron* 6.

Wyrażenie przyimkowe: »przed sądnym dniem« (3): Znamiona ktoré będą przed fądnym^m dnies^m ftraffliwé. *OpecŻyw kt [idem]* 193; *OpecŻywSandR nlb* 6.

β. *Wskazuje na moment, w którym nastąpi(ła) zmiana: do jakiegoś czasu* (37) : *PatKaz I* 6v; *ZapWar* [1526] nr 2454; Ktoreż fą zle vczinki przeciw tym członkam wiary? (-) [...] Trzimać z Serwetem heretikiem nie bic Chrístulła wtorą perfoną przed przyęcim nafię człowieczeńftwa. *SeklKat* O3v; Wtem miałteczku/ przerzeczony Francifzek Spiéra/ przed fwą miferną przygodą/ był człowiekiem zácnem i wziętem *MurzHist* B4; *MurzNT* 56; Thedyć tym obyztáiem/ mufiál przed Koncylium

Florenckim Papież [...] niebyć przełożonym Biskupem *KrowObr* 18v; s tąd znąc możemy/ iáko hrubi oni stárzy Polacy byli przed przyięciem Wiary/ ále skoro syc pokrzcili/ wielka odmiáná w narodzie nálfym syc stála *OrzRozm* L (2); Przed zbudowaním domu Bożego czynili [Żydzi] ofiary ledá gdzye/ ále gdy Pan Bog rofkazał przez Moizefzá zbudowác dom Boży/ nie mogli indzyey czynić poślug fwiętych iedno w nim *BielKron* 39; Iáko był czárt mocny przed przyściem Pánfkim *RejAp* 166 *marg* (3); *HistRzym* 75v; *BiałKat* 321; *WujJud* 174 (3); *WujJudConf* 66; *LatHar* 193; Owce błádzące byliśmy przed návrocciem. *WujNT* Aaaaaa3 (3); *SkarKaz* 579a.

Połączenia: »pierwej, przedtym przed« (2:1): *GroicPorz* o2; *BielKron* 46; będzie powinien Iego K.M. tym wrácác [dobra]/ czyie té oyczyzny y pośsefsiie przedtym były przed ośięgnieniém od nieprzyaciela. *SarnStat* 1024.

»przed ... po« [szyk 4:3] (7): *OpecŻyw* 93v; ieftli ona niewiafta przed poczęciem była blada/ á po poczęciu rumiana na liczu/ znak ieft iże z fynem chodzi. *FalZioł* V 15 (2); *GlabGad* D3v; *BielKron* 46; *SienLek* 74v; *BiałKat* 306; Ten chleb chlebem ieft przed poświęcciem/ ále po poświęcciu z chlebá stawa fie ciálem Páná Chriftułowym. *WujJud* 174v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed Krystusowym przyściem« (1): Dowodzili tego pirwey przed Kriftułowym przyściem/ ále po nim [Kabała] zginęła. *BielKron* 46.

»przed potopem« (4): Náyduie fie s pilmá iz przed potopem nigdy defzcz áni zimá nie bywála *BielKron* 5v (3); *SkarŻyw* 271.

C. Momentem odniesienia jest w zasadzie życie i działanie człowieka (rzadko zwierzęcia), przedstawione rzeczownikiem lub zaimkiem osobowym (lub żywotnym) (369) :

α. W czasach poprzedzających kogoś (czyjeś życie lub panowanie, rzadko: pełnienie jakiejś roli życiowej) (106) : *MurzNT* Ioann 1/27 (2); Izałz niewieź? iz fię przed thym Fokáfem Biskupi Rzymfcy Papieżmi nienázywáli *KrowObr* 7 (5); *RejWiz* 38 (2); POnnicieź wy rodzicy/ iz czáfem ze łzám/ Wfpominacie fwe czáfy/ co były przed wám [tj. zanim zostaliście rodzicami]. *RejZwierz* 124v (2); Strzeźcieź tedy wftaw moich/ nie náfláduiac żadney z tych obrzydłóści/ kthore przed wám czyniono *BibRadz Lev* 18/30 (4); Wormácia nád Renem/ miálftho wielkie y bogáte/ przed Iuliušem Cefárzem było pod mocą Trewereńfką *BielKron* 284v (3); *OrzQuin* Ev; *HistRzym* 83v; Pámiętaycie ná óny/ którzy żyli przed wám *BiałKat* 151 (2); Co y wy lám poniewoley wyznáwác muśiće/ że Mfza y była przed wám/ y ieft y będzie *WujJud* 230v (2); *BudBib Eccle* 1/10 (2); *BiałKaz* Lv; bo iuż nie ieft włáfnym Cefárzem iákwowi przed Papieżmi Cefárze bywáli/ lecz tylko iákás máfzkará ábo obraz Cefárzow pierwfzych *CzechRozm* 169 (10); *ModrzBaz* 61v; *Oczko* 29v; *SkarŻyw* 311; *CzechEp* 42 (2); *NiemObr* 125 (2); A przed Licurgiem iefcze/ kto żonę poymował/ Ten oycu ile kazał naprzód ofiárował. *KochDz* 108; *KochMuza* 27; *ReszPrz* 97; *ActReg* 118; *Phil* D4; *LatHar* 378 (2); ktorzy bluznią mowiac/ że Pan Chriftus przed Márią nie był *WujNT* 305 (11); *SarnStat* 89 (2); Práwo ná zábićie mężoboyce ieft przed Moizefzem od Bogá dáne. *SkarKaz* 315b *marg* (2); To nawięcey ma być z ksiąg y czytánia y dzieiow ktore przed námi były/ to ieft z hiŧtoryi. *SkarKazSej* 662b (2).

Z określeniem odległóści czasowej [w tym: [ile] lat (3), na [ile] lat (3), w [ilu] lat] (7): *KromRozm III* O6; tylko o Sármáciech á o Roxolanách/ náznáczono było ná dwie ście lat przed Iuftyńianem Cefárzem *BielKron* 336v (2); MAMY to w kfięgach/ iz Pithágorás/ fubtylnym dowcipem tego

dołzedł/ iáko Herkules/ (ktory był sílá lath/ przed nim vmárl) był ná wyfz wielki *GórnDworz* V4; *WujJud* 5; *BudNT* Ii8v; Idźcie zá tymi Greckimi Doktormi/ ktorzy w tych piąći fet lat przed námi/ [...] z kościołem fię Rzymfkim iednoczyli *SkarJedn* 353.

Połączenia: »dawno przed« [szyk 6:2] (8): *BielKron* 79; tenći ieft ktory po mnie ma przyść/ á przedemną dawno ípráwion ieft *RejPos* 12 (3); MSza dawno przed Auguftyne^m. *WujJud* 227 *marg* (4).

»dawny przed« (1): przypátruiąc fye temu/ że ci przed kilkiemnaście fet lat ie [*cieplice*] zálécáią/ z dawného przed sobą od ludzi doświadczenia *Oczko* 3.

»dobrze przed« (2): Thoż wyele inych ftárych á fwyętych papyeżow/ ktorzy dobrze przed Conftántynem Cefárzem byli/ píánye poŵwyadffa. *KromRozm III* P3; *BielKron* 24v.

»jeszcze przed« [szyk 7:1] (8): *BielKron* 194v (2); *RejZwierc* 235; Spowieć [!] ftára rzecz/ iefzcze przed Báfiliufem S. *WujJud* 83v (2); *CzechRozm* 31; *StryjKron* 245; iż ziemiá Podláfka ku Koronie Polfkiéy wiecznie Práwem doŵkonáłym iefcze przed Wládyfławem Iágełłem Królem [...] nalezáła. *SarnStat* 1037.

»mało przed« (1): HErkules był máło przed krolem Saulem w Grecyey *BielKron* 62.

»mało co wyszych czasow przed« (1): *Alexander* też Cefarz widząc że máło co wyfzych czáfow przed nim wiele ludzi dla ledá podeźrzenia/ iákoby przeciw máiefatowi wyftępane karano/ wolnieyfze práwo ná ten wyftępek vczyńił *ModrzBaz* 81v.

»pierwej przed« (1): y tám Cefarftwo Rzymfkie/ to ieft do Rzymu przenieŵli: gdzie też było pierwey przed Konftántynem wielkim *SkarJedn* 206.

»pierwszy, przebiegły [= *poprzedzający*] przed« [szyk 1:1] (1:1): W ktorey mierze ínadź ŵlufnie niektory wiek/ y przed nami przebiegłe lata możem ofkarzać. *KwiatKsiąż* H2; Bo pytafyfię ninie o dnoich pierwfzych ktore były przed tobą *BudBib Deut* 4/32.

»po ... przed« (4): Iż ia was teraz krzczę wodą/ ále ten ktory po mnie przydzye/ y przedemną był/ ten będzye was krzcíł wodą y duchem fwyętym *RejPos* 153v (4).

»za ... i przed« (1): ktore [*prawa*] fie ftály iefzcze zá Papieżá Klementá 4. y przed nim yefzcze zá Vrbaná 4. *BielKron* 194v.

Szereg: »i dziś i przed nami« (1): Y wiele ŵwyętych y dźiś/ y przed námi/ bez modlitwy do czytánia/ iáko y my do ŵluchánia ŵłowá Bożego nie przyŵtępuiem *SkarKaz* 82b.

Wyrażenia przyimkowe: »przed Chrystusem« = *przed naszą erą lub przed powstaniem lub przyjęciem chrześcijaństwa, też przed przyjściem Chrystusa na świat* (5): Duńfka ziemiá przed Kryftufem wiele walk wiodlá przeciwko Sáŵi *BielKron* 292; tákże nie mniefy y ci [*ŵię mylá*] co [...] iákiefgóŵ Syná Bożego Aniołá/ Bogá ŵowo/ przed Iezufem Chriftufem fynem Bożym będącego dowieŵć chcą. *CzechRozm* 43; Tenże [*Miechovius*] też íam niżey z Włochow ich [*Litwinów*] narod wywodzi ítárodawnych czáfow iefzcze przed Chriftufem *StryjKron* 245; *CzechEp* 24 *marg*; Bo Moyzeŵzowá duŵzá nie z niebá przyzwána ieft. Bo przed Chryftufem żadna tám być nie moglá. *SkarKaz* 119a.

»przed wszytkimi narody ŵwiata« = *zawsze, od początku ŵwiata* (1): iż on [*Chrystus*] záwždy był y ieft przed wŵzytkimi narody ŵwiátá/ á od wiekow z Bogiem Oycem *RejPos* 13.

β. *Wcześniej, wyprzedzając kogoś* (31) : A gdy k iedney gorze przyŵpiał/ Ziáł z ŵiebie koŵz y poŵiedziáł: Potym go ná fie záložyl/ A przed nimi w goŵcincu był. *BierEz* B; *RejKup* t8; (*nagł*)

Co przed łkącym brał łklenice. (-) IEden piyąc v łkępcá/ brał przed nim łklenice *RejFig* Bb6; *BibRadz Gen* 27/35; Praemercor, Kupić niektórą rzecz przed kim/ vprzedzić go do kupienia. *Mącz* 318c; *OrzQuin* R; chciał pan Boiánowłki ná tho odpowiedzieć/ ále fie pan Wápowłki przed nim wyrwał *Górndworz* Bb5v; Thedy Theofil zwiedziawłzy čás gdy miała ku grobu iść/ łzedł przed nią *HistRzym* 19 (2); *RejPos* 214; *SkarŻyw* 251; *KochJez* A4; *PudłFr* 38 (2); iák młodzi przed łtáremi/ ták zdrowi przed choremi/ thák vbodzy iák bogáci/ [...] włzyłtki łmierć łpołu tráci. *ArtKanc* R19; *Górnrizm* N3v; *Calep* 835b; *KochPieś* 9; Bo niź ia przyidę/ infzy wnidzie przedemną. *WujNT Ioann* 5/7 (2).

Z określeniem odstępu czasowego (2): Biduo me antecessit, Dwa dni przedemną przyjechał. *Mącz* 44c; dozwolił mu pan Krákowłki z óstátniego noclegu trzemá godzinomá przed łobá wyiechác. *Górndworz* S4v.

Połączenia: »jeszcze przed« (1): á ták prętko bieżał iż iefzcze przed Dariusem záłtał ony kthorzy od Alexandrá przyiecháli *HistAl* C8v.

»maluczko przed« (1): thák go [*Chrystus św. Jana*] teź záłię polłał máluczko przed łobá do rádości łwoich. *RejPos* 321.

»napierwej, naprzod, prędziej przed« (1:1:1): Káždy fie ma łtárác/ áby ná Wiołnę napierwej przed infzemi był we Gdańku. *GostGosp* 90; *SkarKaz* 387b; Y was nadobne Nymphy włpomieniemy/ A záwłze łiebie [*pannę Jadwigę Tarłównę*] naprzod przed inemi *SzarzRyt* D3.

»tuź przed« (1): A pan Lupá Podłodowłki/ iż był łtárfzym nád dworem kłiędzá Mácieiowłkiego/ thuź przed pánem łwym/ [...] do niebá iść mułiał *Górndworz* Dd7v.

»przed ... za« (1): S. Dorotá pátrzyłá ná ich męki: y wielce łię rádowála z ich wyznánia. Y mowıla do nich. Idźcie przedemną á ia zá wámi/ poydziem do oblubieńcá náłzego *SkarŻyw* 125.

γ. O tym, kto uprzednio był tym samym, czynił to samo, z którym działo się to samo (tu wyjątkowo momentem odniesienia jest też zaistnienie rzeczy, zjawisk, przedstawione rzeczownikiem nieosobowym konkretnym) [w tym: przed kim a. przed czym (żywotne) (177), przed czym (55)] (232) : *KromRizm I* E2v; *KromRizm III* C6v (2); przed którym [*Grzegorzem I*] było/ iáko wy powiádać/ łfeścdziełáth y kielká Pápieżow *KrowObr* 75 (3); Krol Iudłki vczynił the nagorłfe brzythkości/ nád włłýłtkie złe rzeczy ktore czynili przed nim Amoreyczykowie *Leop 4.Reg* 21/11 (9); Gdi rozdzielánie [*dnia i nocy*] Słóńcu przywłálcza oney łwiátłóci kthora przed nim łtworzóná byłá/ á ktemu y przed miełácem y przed gwiazdami. *BibRadz I* 1c marg; była rozna od włzech inych bełtyy/ kthorem widział przed nią *BibRadz Dan* 7/7 (17); Orygenes powieđał być przed łwiátem łtworzóné duchy *BielKron* 127v (4); *KwiatKsiąź* A3; *Mącz* 327b; Y ktołz przed nim [*Rejem*] tu w Polłzche kiedy temu łprostál? *Prot E*; *HistRzym* 103; *BiałKat* 18v; *GrzegŚm* 64; tedyć przed Pánem Chriłtufem wiele ich Zmartwych włkrzełzonych było *KuczbKat* 50; *RejZwierc* 13; *WujJud* 2v (2); *BudBib* 3.Reg 14/9 (4); bo byś nie mógl łpuścić łrzednich Sadzáwek przed dolnymi. *Strum* N3v; *BiałKaz* I3v; Tu oni opuściwłzy tego to Iezulá Chriłtufá człowieká z duchá ł. poczętego/ zmyłlili łobie iákiegoś infzego przed Iezufem Chriłtufem [...] bes łiáłá przed tym będącego *CzechRizm* 38v (15); Aza niewiełz/ że wiele łudzi zacnych przed tobá/ ná ktorycheś ty miełyce náłtápił/ niemniełsze náklády czynili niźli ty: á przedię hoynie żyli *ModrzBaz* 99v (5); *SkarJedn* 254 (2); Był Krol (Cefarzá Iulianá Apołtátę chce [*lege: chcę*]

rzec) wiekow tych náfzych/ [...] inne ktorzy przed nim byli niezbożnością przechodzący. *SkarŻyw* 130 (3); [...] okrom iednego Wacláwá Czelkiego Krolá/ ktorzy też był przed Lokietkem [!] niedługo ná Kroleŧwie Polłkim. *StryjKron* 452 (2); Choćiażbym też tho mógł beśpiecznie mowić/ co przede mną Hieronim powiedział. *CzechEp* 78 (18); Dla czego też toż nas łzczęście/ ktore drugich przed námi potykáło/ potykác muśi *NiemObr* 12 (4); *GórnTroas* 10; Dokázowałeś wáľzá kró: M. rzeczy tákich/ iákich przed wáľzá kró: M. w Polłcze áľbo máľo/ áľbo żaden *OrzJan* 93 (2); *LatHar* 129 (2); Pierworodnym lepak tego zowá/ przed ktorzym fię żaden nie vrodził *WujNT* 5 (17); *SarnStat* 633 (4); *SkarKaz* 43b; *CzahTr* C3v.

Z określeniem odstępu czasowego (1): ma [brzemienna pani] pożywać w iedzeniu takowych potrawek: kthoreby iey żywot miękczyły [...]/ iako łá iabłka z maľem á z czukrem łmażone/ ánaprzod godzinie przed inłzemi karmiami iedzone *FalZioł* V 19a.

Z liczebniakiem porządkowym (1): A to rozumiaľ o tákim zdawániu o iákim Ian Łalki/ łzofty przed nim Arcybiłkup wotowaľ *ModrzBaz* 140.

Z rzeczownikiem oznaczajácym poprzedzanie (1): Tranquillus Secretarz Croliaa Rzymŧskiego byl possem do Cessarza Thvreczkiego tanquam antecessor przed panem Laskym *LibLeg* 9/51.

W połączeniach szeregowych z innymi przyimkami (nieczasowymi) związanymi z poglądami na temat istnienia Chrystusa przed Jego wcieleniem (8): rozumieiac to o Iezufie Chriřtufie człowieku z Máryey Páńny vrodzonym/ á nic o kim inłzym/ oprocż niego/ przy nim/ ábo przed nim/ lub też y w nim *CzechRozm* 38v (4); *CzechEp* 76 (4).

Połączenia: »daleko przed« (1): Z tąđ Hus Czech/ á przed nim Wiklew/ á dáľko przed obyemá zá czáľow Bernatá łwyętego Pyotr nyeyáki/ [...] wýęľi doworę błędu *KromRozm III* C6v.

»dawno przed(e)« (2): iż też to ia [...] toż mowię gáńiac błędy co drudzy dawno prze demną [!] mawiáli. *CzechEp* 260 (2).

»przed [kim] dawny« (1): iż [Jan Tarnowski] pochwały y ławy wızyřtkich wielkich Hetmánów onych przed nim dawnych łáćno bárzo doľzedł *OrzJan* 65.

»dobrze przed« [szyk 1:1] (2): *BiałKat* 123v; iż poczawłzy od Greków/ Plato ie [cieplice] záléca/ dobrze/ przed nim Homerus *Oczko* 2v.

»jeszcze przed« [szyk 7:1] (8): *RejPs* 105v; *KrowObr* 196v (2); ále ielzcze przed Witenem/ był Mendygier ktorzy łie fáľzywie kilo rázow krzciał *BielKron* 436v (2); *CzechRozm* 26 (2); A przed temi [szkołami] ielzcze w Egipcće kwitnęły náukámi gwiazdárłkimi Szkoły bárzo sławne. *ModrzBaz* 128v.

»już przed(e)« (2): Ná co áćz iuż przedemną bárzo dobrze [...] odpowiedział P. Ian Niemoiowłki: iednáć [...] *CzechEp* 383 (2).

»przed [kim] máľo, nieco« [szyk 1:1] (1:1): Wikleff ielzcze máľo przed Hufem błędlivá wiaré rozłiewaľ *BielKron* 326v; *CzechEp* 196.

»napierwej przed« (1): Mogł też [Bóg] y człowieká napierwej przed wızyřtkimi rzeczámi z niłzcżego vcżynić *CzechRozm* 122v.

»pierwszy [= poprzedni] przed« (3): *KrowObr* 232; A ták wızyřtki wolności ktorych ci pierwszy przede mną krolowie dopuśćili tych y ia tobie teras potwierdzam *BudBib* 1.Mach 15/5; *WujNT* *Apoc* 13/12.

»przed [kim] pi(e)rwej, przedtym, naprzod, raniej« [szyk 12:4] (8:5:2:1): *FalZioł* V 19a; Tho fie działo tzału Papieża Bonifacyuła/ przed kthorym było przedtym Papieżow tztterdzieści y ieden. *KrowObr* 233 (10); *CzechRozm* 27; co vyrzyćie że ia pirwey przed wámi czynić będe [*quod me videritis priorem facientem*]/ tegoż y wy zámnną czynić nieprzeftawayćie. *ModrzBaz* 23; *CzechEp* 406; Vrzędnik y Dworká máią fie ftárác/ áby Pan miał kury/ gęsi młode/ rániey przed infzemi *GostGosp* 16; á my ná Séymie piérwłzym/ tákové kauzy fádzić [...] będziemy powinni/ przed włzemi criminalmi naprzód fkoro termin przypádnie. *SarnStat* 1201.

»przed i po, potym« [szyk 15:3] (16:2): *PatKaz II* 82v; ale Brzořkinie niemáią być iedzone po infzych potrawach/ [...] ale máią być iedzone przed infzemi karmiami *FalZioł* I 110d; *KrowObr* 112v; Bez lidźby ieft ludzi wfyfłkich tych ktorzy byli przed nimi y kthorzy potym máią być *Leop Eccle* 4/16 (3); *BielKron* 455; *SarnUzn* E3v; *BiałKat* 108v; *MycPrz* II B; On to miły Boleřław zwány Krzywouřtym/ Zaden przed nim y po nim nie był ták waletznym *WierKróc* A3; *CzechRozm* 103v (3); *CzechEp* 162 (2); *GostGospSieb* +3; *WujNT* 293.

»tudzieř przed« (1): iż to mieyfce o haeretykách vprzedzićielách Antychriřtuřowych/ ktorzy tudzieř przed nim powřtác mieli/ rozumieli ftárzy Doktorowie *WujNT* 859.

»za [kogo] i przed« (1): Y owřsem y zá tych/ ktoeř teraz miánował/ y przed nimi byli ludźye y fą *KromRozm I* F3.

»przed ... za« (2): *Mącz* 201b; (*nagł*) Pánnie Zophiey Koftánce/ [...] ktora pierwey záchorzawřzy/ późniey trzemá dniomá niź mácochá vmárlá. (-) [...] zięta chorobą/ Przed tobą droga mátko/ przecz konam zá tobą? *SzarzRyt* D2.

Szereg: »naprzod i przed« (1): Praczem fie tey naprzod y przed innemi podiał. *FalZiołUng* V 119.

Wyrażenie przyimkowe: »przed(e) wszy(s)tki(e)mi (a. wszemi) rzeczami, wszy(s)tkim (a. wszem) stworzeni(e)m, wszy(s)tki(e)m« = *na początku świata; przed stworzeniem świata* (21:13:2): ya [*Maryja*] bylam pyeruorodną przed wřzytkym ftworzenym *PatKaz III* 98v (3); *BiałKaz* E3v; iż nie Bog fłowo przed wřzytkimi rzeczámí będący z ftał fie człowiekiem *CzechRozm* 58 (21); Przede wřzytkim Bog był łam *CzechEp* 254 (2); Zowie Pána Chriřtuřa obrázem Boga niewidziálnego/ národzonym przede wřzem ftworzeniem. *WujNT Col* 1 arg (9).

6. Wskazuje na przednią część, stronę (46) :

a. *Dotyczy budowli lub konstrukcji; ante Vulg, Mącz, PolAnt; foris PolAnt, Vulg; contra, coram, iuxta PolAnt* (36) : *Murm* 129; I przewyerczyall wkruchczye przed kořczyolem řzwyetey Mariey Magdaleny řkrzynką lyudzi vbogich řzwyderkyem *LibMal* 1547/124; nálazlem [!] tám iákoby wřřząc przed kořciołem vřarbowaná y vmálowaná iáko by płachtę *KrowObr* 112; *Leop* A*3v (6); *BibRadz* I 46b (3); pádlá ná progu przed domem y vmárlá. *BielKron* 52v (3); Arcus, [...] podřienie yáko w miesćiech przed domy bywáya. *Mącz* 15a (6); A przyřionek przed domem onym ná dwudzieřtu łokiet dłuža iego *BudBib* 3.Reg 6/3 (4); *Strum* E3v; *BudNT Apoc* 11/2; A záwiefřęli wřeniec v niey przededrzwiami/ Wdepce go záwřždy w źiemię hárdemi nogámi. *KochFr* 105; *Calep* [1000]a; že duřze řwiętych řą z Chriřtuřem w niebie/ [...] á nie w otchłániách żadnych/ áni w řieni przed niebem/ ktorą Kálwin wymyřła *WujNT* 856 (3).

Połączenie: »przed [czym] naprzod« (1): Praestruo [...] buduyę przed czym náprzód. *Mącz* 423b.

Wyrażenie przyimkowe: hebr. »przed obliczem« = *contra faciem PolAnt* (3): Zmierzył też długość budowania przed obliczem piętrą *BudBib Ez* 41/15 (3).

b. Dotyczy istoty żywej (10) :

Wyrażenia przyimkowe: »przed sobą« (9): on człowiek [...] czuie bolenie przed sobą pod kością która iest przy dymionach. *FalZioł V* 9; V kogo wzrost iest przed sobą wypięty á zafię nachylony vkazuie człowieka [...] grubego rozumu *GlabGad M5v*; A wezłow miałto paździerzy [...] Wífedy nawiazał przed sobą *RejKup cc4*; Włożył pop ornat ná fię/ áż krotki przed sobą *RejFig Cc8v*; iż trąbą którą [elefant] ma przed sobą długą/ pochwyći człowieka *BielKron* 452; *GórnDworz L7*.

~ Połączenie: »przed sobą ... za sobą« [szyk 2:1] (3): a tak po wífytkiém iego cieie świętym/ przed sobą ij ij [!] za sobą/ niebyło nanim mieftza żadného tzałého *OpecŻyw* [127]; *GlabGad D8*; Drudzy ludzye zá sobą łumki nośzą/ ále ie then ma przed sobą *GórnDworz Qv*. ~

»przed sobą« = *od przedniej części ukośnie na boki* (1): [szkuta] Wąły [tj. ukośne bruzdy] rofkłáda po wodźie przed sobą *KlonFlis E4*.

7. Wskazuje na świadka, widza jakiegoś wydarzenia: w obecności, na oczach; *ante HistAl, PolAnt, Vulg, Modrz, JanStat, Cn*; *coram Vulg, HistAl, PolAnt, Modrz, JanStat*; *in conspectu Vulg, PolAnt*; *in oculis PolAnt, Mącz*; *a facie, ad, ante faciem, cum PolAnt*; *apud Mącz*; *ante conspectum Vulg* (542) : Kazał z niego łzáty złupić/ przed sobą ij miotłami bić *BierEz D2v* (3); *OpecŻyw* 98v (6); *PatKaz III* 132; przyźedł wżyttek Eipt do Iozefa/ mowiąc dai nam chleba tżemu mrżemy przed tobą *HistJóz E2v*; *TarDuch C8*; otho ten czo wczóra mowił á żadny odpouiedzieć niefmiał dzis wżitti [!] mowią przednim á on nie łyfy. *BielŻyw* 164 (2); *MetrKor* 61/223v; a czokolwyek przednamy bilo Ia o wżitkym tim v.k.m. daye znac *LibLeg* 11/108v (4); *RejJóz H6*; Sumnienie [żona kupca] fię obmawia przet Pawłem Kupczowij. *RejKup q4v*; *HistAl H7* (3); *LibMal* 1551/161v; *MurzHist Ev* (2); Tamże Piłat [...] omył ręce przed tłufzczą/ rzeknąc/ niewinięnym iá krfie te^{go} łprzawiedliwe^{go} *MurzNT Matth* 27/24 (4); Yáko łye rodzicy máyą łtrzedz áby przed dzyecyęcym [...] nic nyecudnego mowili/ álbo theż nye czynili. *GliczKsiąż D6* (11); *LubPs Z4v* (2); *KrowObr* 240v; Nábietercie pełne ręce popiołu z piecá/ á niechay Moizełz przed Fáraonem rzući go ku niebu. *Leop Ex* 9/8 (20); *OrzList e2*; (nagł) Kto kogo ráni przed Krolem. (-) [...] Kto by kogo ránił przed námi/ táki bes miłofierdzia ma być karan *UstPraw D4* (8); *BibRadz Gen* 31/32 (15); *OrzRozm K2* (2); Ten Afwerus [...] wczynił wielkie gody wżytkim kfiążetom łwoim przed sobą *BielKron* 114v; acżkolwiek to ná bełtyie zależy nágo bez zákrycia czynić przed ludźmi/ wżákże tho wczynię ná twe rofkazanie *BielKron* 242 (29); *KwiatKsiąż C* (2); *Mącz* 13b (2); *OrzQuin D2* (2); *SienLek* 53v; *RejAp* 127; á przedfię wftid by káždego/ ktho nie vmie/ kiedy by przed thym kto vmie łpiewác/ ábo táncowác miał *GórnDworz Ee6* (8); *HistRzym* 12v (3); *RejPos* 14v (13); *HistLan B3*; Kto ofiáry czyni z máiętności vbogich/ iest iáko ten ktory rzeże łyná ku ofierze przed oycem. *BudBib Eccli* 34/22 (15); *BudNT Luc* 19/27; *CzechRozm* 148v (2); *SkarJedn* 392; Przeto go będę ná wżyłtek łwiát głołł/ Przed zborém iego/ przéd iego wiernými *KochPs* 32; wolno cię pułzczę/ gdy tylo przedemną łamym á dwiemá łwiádki/ wiáre Chrzełciánłká odwołáłz. *SkarŻyw* 75 (8); *StryjKron A6* (2); tedy fię w tym przed Bogiem z niewinności łwey y przed Iezufem Chriłtufem/ [...] y przed ludźmi wiernými/ wczłiwými y cnotliwými cięłżę; y mam łobie tę *calumniá* zá nakofłtownieyłze klenoty. *CzechEp* 337-338 (6);

KochPieś 21; *ArtKanc* E10 (2); *BielRozm* 7; Oto [na sądzie ostatecznym] przed tak wielę tysięcy wybranych/ Będzie czytan rejestr złości nieślýchanych. *GrabowSet* V3v; *LatHar* 13 (5); *WujNT Matth* 27/24 (13); Sędzia ná sądzie siedzący słuźebniká swego [...] do gośpody onéy pániéy poślác będzie powinien: przed którym sřprawę álbo obronę swéy rzeczy Prokuratorowi swému/ którego łobie obierze/ we wśytkim złéci. *SarnStat* 569 (21); *SiebRozmyśl* B4; Zadnego weřela/ żadney bieřiády [...] niemogá odpráwić/ żeby ieden drugiego áż do vpařci niemiał dolać abo vpoić. Y [...] žeby przed słuźgámi ábo domownikámi/ tego co wypili niemieli zwroćić *PowodPr* 73 (2); *SkarKaz* 316a; *CiekPotr* 63.

W *przeciwstawieniu*: »przed oczyma ... okrom oczu« (1): Słudzy zálię/ áby niethylko przed otrzymá pánom swoim słuźyli/ ále y okrom otzu wiernie y sřprawiedliwie *KrowObr* 62.

Połączenia: »jawnie, oczywiřcie (a. oczywistnie), jařnie, wiadomie przed« [*szyk* 18:5] (18:3:1:1): Iáwnie przed wźemi záwołał: Ezopie bądź iuź swieobodny *BierEz* E4v; Iezu ktorys iedząc z nimi oczywiřnie przed wśytkimi w niebo wřtąpił. *TarDuch* C8v; *RejPs* 172; *HistAl* A2; *LubPs* hhv; *OrzList* e2; *RejZwierz* 24; *BielKron* 43; Palam in ore atque in oculis omnium gesta sunt, Iáwnie řie przed wźiřtkimi dźiało. *Mącz* [273]a (3); O mogłżebyř řie vřtrářzyć nieboże [...] onych řrogich řłow ktore onemu řwownemu krolowi Báltázárowi piřáłá řęká ná řcienie/ thuź wiadomie przed wśytkimi rádámi iego *RejPos* 192v (3); [*starcy do Zuzanny*:] iźechmy cie tu w tym řádu zářtáli z młodzieńcem/ ktory przed námi oczywiřcie od ciebie vciekł. *RejZwierz* 201v (4); *WerKaz* 281; *LatHar* 730; [*Chrystus do Jana*:] Tyř mi řię w żywoćie mátki pokłonił/ [...] á ia teraz ćiebie teź czćić chcę. nie tak iáko ty táiemnie y w mátcie: ále przed wśytkim ludem iáwnie. *SkarKaz* 515a (3).

»miedzy i przed« (1): nawieđił oto [*Bóg*] [...] człowieka iednego/ nie miedzy Turki/ abo infźemi pogany/ ale miedzy nami Chreścjan y złemi/ Nie kędy wkáćie [...]/ ale miedzy i przed wielkiem zgromadźenie^m tych ludźi *MurzHist* B3.

»przed [kim] i przy« (1): że Podřkárbi káždy Koronny/ [...] ma řie przy liczbie w tym ná káždy rok Rzeczyřpolitéy vřprawiedliwić/ [...] ná káždym Sęymie Wálnym/ przed pány Rádámi/ y przy Pořłech *SarnStat* 359.

»tuź (a. tudzieź) przed« [*szyk* 21:1] (22): *BierEz* S2; Przywiedliřcie mi lepák tego człowieka/ [...] mowiáť náń aby on byl przeřtáptza zákonu wařłégo/ a ia tudzieź przed wami/ niemogę náydź náń ni iedné przyczyny řmierci *OpecŻyw* [123]v; *MurzHist* Bv; *LubPs* Q (2); Y nátychmiałt wznikł řrad ná czele ie⁸⁰ tuź przed káplány *Leop 2.Par* 26/20 (4); *BibRadz Ier* 29/21; *BielKron* 259; *RejAp* 111v; *GórnDworz* Bb7; *RejPos* 74v (2); *RejZwierz* 9 (6); *KochWz* 138.

»u ... przed ... po« (1): Ktoby v řádu, y przed řádem, y po řádzie woyny iákié włczynáł, niech będzie winien, iákoby gléyt króleřki zgwaćić. *SarnStat* 783.

Wyrażenia przyimkowe: »przed ludźmi (a. ludem)« = *jawnie, nie w ukryciu; aby być widzianym; coram hominibus* *Modrz*, *Vulg; ante homines* *PolAnt; coram plebe* *Vulg* (26); *PatKaz III* 154; *RejJóz* E2; tedi řpowieđnik mamu vřtawic yawná pokuťę ktorá ma czynic przed ludźmy *SeklKat* X3; Boć to bywa że řyn wrořpáć nyeyáká/ [...] gdy go ocyec przed ludźmi karze/ wpada *GliczKsiąź* G4v (3); *LubPs* P4; Czemu Mnifzy [...] pieniędzy řie przed l[ud]źmi niedotykáia [...]? *KrowObr* 133 (2); *OrzList* c3; *RejZwierz* 24; *BibRadz Matth* 6/1; *BielKron* 118v; *Mącz* 452a; *GrzegŚm* 22; *RejZwierz* 55v; *BudNT*

Matth 6/1; ModrzBaz 59; ArtKanc P17; LatHar 699; STrzeźcie ábyście fprawiedliowości wáfzey nie czynili przed ludźmi/ dla tego ábyście byli widziáni od nich WujNT Matth 6/1 (2); SkarKaz 3b (2); CzahTr F2 (2).

»przed obecnością [czyjq]« (1): á to fię ná ten čás dzieie iáwnie przed obecnością Kościoła wfzytkiego *WerKaz 281.*

»przed oblicznością (a. obliczym)« [*w tym: czyjq, czyim (53)*] = *in conspectu BartBydg, Vulg, Modrz; ante faciem Vulg, PolAnt; coram praesentia HistAl; in oculis PolAnt (55): HistJóz E3; BartBydg 34b; TarDuch A3v; WróbŻoít 97/2 (3); A obietnice flubow moich wypeñnię iemu przed oblicznością wfífelyákiego ludu RejPs 171v (6); lepiejby nam było wfzytkim pomrzeć nizli widzieć ciebie przed nálfzą oblicznością vmieráiącego HistAl N3v (2); LubPs dd6; ZapWar 1558 nr 2686; GroicPorz z3v; Leop 4.Reg 25/29 (9); BibRadz Gen 23/11 (4); BielKron 207v; Nudi in medium protrahebantur, Nágo ye przed oblicznością wyciągano. Mącz 462a; RejAp 35v (6); RejPos 56 (3); BiałKat 128v; RejZwierc 130 (3); Y vmárł Háran przed obliczem Theráchá oycá fwego BudBib Gen 11/28 (3); ModrzBaz [41]v (2); StryjKron 150; LatHar 425; SiebRozmyśl C3v (2); SkarKaz 456a.*

»przed oczyma« [*w tym: czyimi (95)*] = *w czyjejs obecności; ante oculos Vulg, Modrz, Cn; in conspectu BartBydg, PolAnt; in oculis Vulg, PolAnt (102); OpecŻyw 47 (3); HistJóz C3; BartBydg 34b; RejPs 136; LubPs B5v; KrowObr 236v; RejWiz 105v; co iefli będziem bić tho przed ich oczymá co Egiptczykowie zá Bogá chwałá/ vkámienuią nas. Leop Ex 8/26 (8); OrzList e2v (2); BibRadz *2v (7); Połłálá thedy Krolowa Helu fwoie wierne widze z Iezufem/ áby przed nimi Cud vczyñiá/ [...] y s ftáło fię tak przed wfzytkimi Oczyma BielKron 464v (9); OrzQuin N2v; RejAp 47v (3); GórnDworz E2v (3); HistRzym 121v; RejPos 25v (14); RejZwierc 9 (9); BudBib Deut 1/30 (10); Ale chcefzli áby Młynarz wymówki nie miał/ káz ié [ryby] przed iego oczymá liczyc Strum I3v; CzechRozm 118 (2); ModrzBaz 11v; KochPs 54 (2); SkarŻyw 63 (3); KochWz 142; GórnRozm B4; PaprUp C3 (2); OrzJan 97 (3); WujNT Apoc 12 arg (3); SiebRozmyśl L2v (2); SkarKaz 465a; CiekPotr 88; Alem ftrácił ná koniu przez fzáblę a fpolu [!]/ Z Rycerftwem gđziem z niego fpadł przed oczymá w polu. CzahTr C3 (2); SkarKazSej 703a.*

»przed oczyma naszymi (a. waszymi)« = *za naszego (waszego) życia; in oculis vestris Vulg (6): Oto ia odeymę z mieyfcá thego przed wáfłymi oczymá/ y zá wáfłych dni/ głos rádości Leop Ier 16/9; RejPos 312v (2); tak iáko fię to iuz wielekroć przed oczymá nálfzymi w infzych páñftwiech y v nas poczęści okazało RejZwierc 186v (3).*

»przed świadkami« = *coram testibus PolAnt, Vulg (6); ComCrac 21; IEfli by fye przydáło/ iżby Mąż máiąc żonę fwoię w cudzołoftwie podeźrzána/ vpomionął by Cudzołozniká trzy kroć przed świadkami/ áby iego żenie dal pokoy/ [...] GroicPorz ll; HistRzym 73v; BudNT 1.Tim 6/12; ZapKościer 1580/15v; WujNT 1.Tim 6/12.*

»przed(e) wszy(s)tki(e)mi (a. wszemi); przed(e) wszy(s)tki(e)m (a. wszem) ludem itp.« = *coram omnibus HistAl, PolAnt, Vulg; coram omni populo, in conspectu omnium Vulg, PolAnt; ante omnes, praesentibus a. videntibus omnibus HistAl; coram cunctis, coram omni multitudine a. plebe Vulg; coram omni coetu, in oculis omnis (coetus) PolAnt; in oculis omnium Mącz (49;39); BierEz E4v; Iezus z odzienia odart wielmi nielutofciwie/ ij ftál nág przedewfsem ludem frototnie OpecŻyw 125 (5);*

TarDuch C5 (2); *WróbŻolt* 115/14; *RejPs* 32v; nátychmiałt go zły duch zbił z drzewá á thák vmárl przed wŕzytkiemi *HistAl* K7 (5); *MurzHist* Dv (3); *MurzNT Matth* 26/70; *GliczKsiąż* G4; *LubPs* S5 (3); Iełli Pánu Bogu dziękuiełz zá dobrodzieyftwá iego/ iełli go wzywałz przed wŕzyftkim ŕwiátem *KrowObr* 150 (5); Y wziął Ezdrás księgi przed wŕlyftkhim mnołthwem *Leop 3.Esdr* 9/45 (5); *KochZuz* A5; A ták teraz przed wŕzytkimi Izráelity [...] ftrzeźicie y łzúkaycie wŕzytkiego rołkazánia Paná Bogá náłze⁸⁰ *BibRadz 1.Par* 28/8 (7); Ale oni bez odwłoki vpomináli/ áby było przed wŕzemi [wyznanie wiary] czytane *BielKron* 207v (7); *Mącz* 273a; *OrzQuin* X3; *HistRzym* 31v (3); A tedy tobie będye chwałá przed wŕzytkimi łpołu fiedzącemi s tobá *RejPos* 224 (3); *BielSpr* 38; *BudBib Ps* 115/14 (3); *BudNT Mar* 2/12 (3); A on Kácermiŕtr przed wŕzytkim ludem zarzekł fię niewierności ŕwey. *SkarŻyw* 545 (5); *CzechEp* 348; *KochWz* 138; *BielSen* 9; Niełtętyłz/ iák niedawno bárzo rózne były/ Kiedy przedewŕzytkiemi wełóle chodźily *ZawJeft* 38; Zaczým go Fáláris poimáć kazał/ y przed wŕzytkim połpołstwm męczác pytać *Phil* K2; *KochFrag* 22; *LatHar* 696; wiára [...] dáá temu to [chromemu] zupełne zdrowie przed wámi wŕzytkimi. *WujNT Act* 3/16 (7); *SarnStat* 834; *SkarKaz* 3b (3); *GosłCast* 30; *SkarKazSej* 678a.

8. Wskazuje na adresata; coram *Vulg, HistAl, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; apud Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; ad PolAnt, Mącz, Modrz, Vulg; ante Vulg, PolAnt, Cn; in, in conspectu Vulg, PolAnt; super PolAnt* (1686) :

a. Na adresata wypowiedzi (też niezrealizowanej, np. milczeć przed kim); a *Vulg, PolAnt; sub Vulg, Cn; contra, in aures, in auribus PolAnt; ante faciem Vulg; adversus Cn* (1135) : *moya wyna moya wyelką wyna* przed tobá wiznawam *BierRaj* 18v (2); *March*¹ A3; Iełeń niegdy owcy przed wilkiem/ Vpominał się wielkim krzykiem *BierEz* N2v (12); *OpecŻyw* 45 (6); oni potým dołtápiwłzy pańłkiey łálki/ przed nim mie obwiniali y potwárzali *ForCnR* A4v (2); *PatKaz III* 100; *HistJóz* D3; *TarDuch* E (2); *FalZioł* +2v; gdyż ieden poeta rozlicznymi chwałami wychwałował Allexendra przed Dyogenefem *BielŻyw* 74 (5); *BielŻywGlab nlb* 10; *GlabGad* L8v; *March*² D4; Ten ktory złe łáfiađy miewa/ o ŕwey cięłzłkóci przed inłłymi powieda. *March*³ T8v (2); A dla tego iam przed tobá wyłtęp moy obiawiał *WróbŻolt* 31/5 (8); *WróbŻoltGlab* A2v; Iełcze pan nasch łkarzi przed v. Iánołcziá na łtaróste Camienieczkie⁸⁰ yz [...] *LibLeg* 11/60 (32); *MetrKor* 61/224v (2); Tu prorok wyłicza przed pánem krotkość žiwotá człowieczego *RejPs* 134; bychmy kilka ięzykow mieli złwych fie winnołci wymowic niemozemy przed łprawiedliwołciá twoiá *RejPs* 209v (10); Iedno wye łpowyełczy Całpra Czecha [...], kthora przednym Czynyl [...] Iłch [...] *LibMal* 1546/121v (22); Trzeciá łpowiedz moge czynić/ przed mądrym łwğá kołcielnym *SeklWyzn* c4 (16); *RejJóz* A8v (8); gdzie ssię swiatczył przedemną then tho Vawrziniecz mieskanya ych [...] na thym tho Siedlisku *ZapWar* 1550 nr 2664 (3); *SeklKat* F4v (14); *RejKup* b6v (4); Iako Alexander kazał czytać przed łwemi Rycerzmi łift połłány od Dariulá *HistAl* C4 (4); przyiacháwłzy do Wenecjiéi/ przed Legátem/ nieczekaiác žádnymi łkargi/ wczynił się winnem *MurzHist* C3v (17); Drugié podobieńłstwo przełóżył przed nięmi [proposuit illis] (*marg*) powiedziáł im (–) rzeknąc/ [...] *MurzNT Matth* 13/24; że tego nigdy ani przed žádnym człowiekiem, a owszem ani przed WKM dowieśł Ksiáđz Biskup nie moze, abym [...] *Diar* 58 (24); *DiarDop* 98 (6); *GliczKsiąż* C5v (3); Iáko przekłádác mamy niebełpieczeńłtwá łwe przed Pánem. *LubPs* O4 *marg* (11); Iż Sámuelowi dziecięciú to był obiawiał/ tzego był przed káplánem nawyłłłzym

Izraélkim Eli zátaił *KrowObr* A3 (45); *RejWiz* 90; będzie sie kápłan modlił zań y zá grzech iego przed Pánem *Leop Lev* 19/22 (35); Lacwieć tám Grámmátyką przepiorowác przed Pány Ziemiány *OrzList* f4v (4); KVpiec żonę przed pánem chędogą wyflawiał *RejFig* Aa5v (4); *RejZwierz* 3v (2); Vmilknićielz przedemną á ia niechay mowię *BibRadz Iob* 13/13 (52); niech więżenia/ áni krwie rozłania fwego nikt przed tobą niewspomina *OrzRozm* C4v (7); Krol Ian żálował sie ná Ferdynándá przez połty y lifty przed Senatem Celárskim *BielKron* 205; Biskup Krákówki Gedeon [...] náprawił iednę niewiáftę z ímutną twarzą/ ktora thymi łowy przed krolem mowiá *BielKron* 355v (107); *KochSat* [C2]v; Promovere aliquem apud alium, Zálecac kogo przed kim. *Mącz* 234c (15); mówiłbym tho w Wárszawie przed Połty/ co tu teraz mówię przed wámi w Przemyślu. *OrzQuin* D4 (15); *SienLek* 199; Theżci sie Piłat chlubił przed Pánem náłzym/ iz [...] *RejAp* 92v (16); Thákowyż też y owo żárt bywa/ kiedy ieden drugiego ízalonym/ ábo iáką dziwną chorobą niemocnym przed ludźmi czyni *GórnDworz* T6; częgo nietelko ia byłem świádom/ przed kthorym sie vboga dziewczká/ iáko przed naywiernieýszą rodzoną ni ízczym nie krylá *GórnDworz* Aa4v (18); Y było pytanie przed krolem o nich. *HistRzym* 108 (16); A iz sie mnie záprzał przed ludźmi/ ia sie go też chcę záprzec przed Oycem swoim. *RejPos* 4 (47); *RejPosWiecz*² 91v; *BialKat* 33v (4); Rzecż Posłow przed Księżną/ to ielt/ przed Polką ziemiá *BielSat* [I4] (3); Bo nie ímiał zálu fwego ni przed kim odkrywác *HistLan* Cv (6); niezátaił też niczego/ ále wylał wżyftko z dobrym vffánim przed P. Bogiem *KuczbKat* 360 (5); *RejZwierz* 27v (11); *BielSpr* 39v; Iákobyście [...] vczynkom dobrym niewułaczáli á znieważáli ich/ áni hydźili przed ludźmi *WujJud* 115 (22); *WujJudConf* 3 (5); *RejPosRozpr* b3v (2); A tak chćieyćie się mi przypátrzyć/ iefliżebych chćiał klámác przed wámi. *BudBib Iob* 6/28 (18); *MycPrz* II A3v; *Strum* L4v (2); *WierKróc* A4v; *BialKaz* C3v (3); ktoregoście [Jezusa] wy wydáli y záprzeliście się przed ołobą Piłatá *BudNT Act* 3/13 (4); prołzę cię niechci nie cięłzko będzie przedemną też tego powiedźieć/ ná co sie ty ogládałz [...] (-) Rad to vczynię/ á tego przed tobą táić nie będę *CzechRozm* 160v (38); *PaprPan* Bv (3); *KarnNap* C3v (4); Tym ípołobem Káłztellan [...] o íkromności y obyczáiach káżdęgo/ przed Krolem y przed wżytkimi mogli by pewną wiádomość dáć *ModrzBaz* 117v (11); *SkarJedn* 108 (6); *Oczko* A3 (3); Ciebie/ pánie/ po wżytkim świećie/ przed wżytkiemi Narody opowiádac będę rymy íwémi. *KochPs* 166 (5); á zátaiwży Heretyki w iednym páłacu íwym: íam pierwey mowił z Kátholikámi/ czyniac się przed nimi Kátholikiem. *SkarŻyw* 299; żadnych dochodow od poddánych niebrał: żadnych dárow/ iáko mowi przed Bogiem íwym *SkarŻyw* 482 (43); *MWilkhist* D3; *ZapKościar* 1580/11; potym iácháli do wielkiego Kniáziá/ przed kthorym gdy ípráwowáli poíelstwo/ nie dal im áni wzmianki czynić o Liflantkiewy ziemi *StryjKron* 782 (5); A tego przedsię [Chrystus] nie rzekł [...] przeíladuyćie/ ná nie [heretyków] przed Krolmi y poípolftwem inftyguyćie *CzechEp* 44 (27); *CzechEpPORz* ** (2); aby nikt do Rzymu ná fwego Biskupá z íkárgá się nie vćiekał/ ále się káždy domá przed íwoim Biskupem ípráwował *NiemObr* 57 (13); *KochFr* 13; *KochMRot* B; áby tę náukę/ o dwu ołobách Sákrámentu/ mocno y śmieie wżędzie kazáli/ przed káżdym ítanem/ przed mocnymi/ przed íłábymi/ przed zuchwálymi ábo vpártymi *ReszPrz* 59 (5); *ReszList* 175 (2); *WerGośc* 220 (3); *BielSen* 9 (3); *BielSjem* 13 (2); Náuczę cię o tym Czepcu/ iáko będźielz miał pléść przed ludźmi potym. *PudlFr* 18; Boć nas wżyftkich w Niebie oczekawa/ przed Oycem zá námi się przyczynia *ArtKanc* G15v (5); *BielRozm* 23; *KochWr* 33; *PaprUp* Fv (3); Henryk

tez wPinczowie przed iedną ośobą [...] nazwał w̄m zdraycą *ActReg* 70 (17); *GostGosp* 28; *KochCn* B4; Kogoż/ mam do ciebie/ obierać rzeczniká? Kto fię mnie/ przed tobą podeymie/ nędzniká? *GrabowSet* R3 (3); rádziłem ná ón czas Ich M. bráciéy f̄wéy/ co iednák y teraz przed ośobą wálzéy Kró: M. powtarzam/ áby [...] *OrzJan* 130 (4); Wfpomnię przed tobą (Pánie) ná w̄szytkie látá moie/ w gorzkości dułze moiey. *LatHar* 131 (16); Ktemu obáčz/ iáko fię Pan tymi brzydzi/ ktorzy fię go przą przed ludzmi. *WujNT* 44 (49); *WysKaz* 20 (2); *JanNKar* A2v (2); IZ Pośłowie ziemscy Woiewództwá Mázoweckiégó niedoftátki wrzędników Ziemfkich/ f̄adom ziemfkim należących przed námi miánowáli *SarnStat* 1151 (22); *SiebRozmyśl* C (4); *WitosłLut* A5v; *PowodPr* 19; iż nie w̄szytko Ewángeliſtowie wyrażnie nápiáli/ y z táiemnicámi około tey przedziwney/ [...] niezrozumiáney ofiáry/ piłmá fię f̄trzegli/ nie tylo przed niewiernemi iá kryiác/ ále y przed proſtymi á nieſpofobnymi Chrześciány o niey milcząc. *SkarKaz* 155a (10); *CiekPotr* 21; byś miał nayliźſzego/ Nieprzyaciéla tedy nie w̄pominay iego. Zle ná ſtronie przed ludźmi owłzem go wynalżay *CzahTr* I3v (6); Iákóž to podobna rzecz/ [...] przed mężem niecnotę iéy zádác/ Małżonce iego włáfnéy? *GosłCast* 71 (2); *PaxLiz* B3v; *SkarKazSej* 663a (2); *KlonFlis* A2; *KlonWor* **2; *ZbylPrzyg* A3v; *SzarzRyt* A4v (2).

Z rzeczownikiem oznaczającym człowieka, którego funkcją jest zwracanie się do kogoś (8): *BierRaj* 22v; *KrowObr* 172v (2); pięć [łańcuchów] połli piáci krolom przez ich połly przed Sedechiałzem *BielKron* 94v; Nie wzywamy tedy Świętych/ [...] áni ich zá przyczyńce ſwoie przed Bogiem mamy. *WujJudConf* 58; *SkarŻyw* 356; Kto mym rzecznikiem/ przed tobą fię ziáwi? *GrabowSet* Iv; *LatHar* 272.

Połączenia: »ku ... przed« (1): Ieſliby też ktho czo ku iednemu mowić chciál/ iuż przed drugim próžno. *RejZwierc* 90v.

»w oczach [czyich] i przed« (1): obá z Páwłem S. poimác fię dáli/ y w oczách w̄szytkiego Senatu/ y przed Neronem Chryſtuſa wyznawáli *SkarŻyw* 601.

»tuż przed« (2): *BibRadz Ex* 6/12; gdy ſtraż przybiegłá powiedáiąc o woýſku Rzymfkim tuż przed w̄szytkiemi iáko wielkie y iáko vbráne ieſt. *RejZwierc* 149.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem (a. oblicznością majestatu), stolcem« [*w tym: bożym* (17), *królewskim* (5)] = *coram maiestate* *JanStat* (20:2); O Floryánie Święthy [...] obráliſmy cię ſobie Páthroná przed ſtolcem Bożym *KrowObr* 217 (3); czći gárdłá y ſtátkow náłzych/ przed Máyeſtatem Krolewkiem brońcie *OrzRozm* R2v (2); *OrzQuin* D; *RejAp* 72; *HistRzym* 94v; ábyś nie był niepotrzebnym ſzemráczem á wielomownym/ przed Máyeſtatem iego [*Boga*] *RejPos* 134 (3); *BiałKat* 161; Co w̄szytko muſi wołác o pomſtę przed Máyeſtatem Pánfkim. *RejZwierc* 191 (3); *CzechRozm* 195; *SkarŻyw* 83; *BielSen* 11; *LatHar* [+11]v (2); *SarnStat* 958; *PowodPr* 84.

»przed oblicznością (a. obliczem), twarzą« [*w tym: bożą itp.* (41)] = *a facie* *Vulg*, *PolAnt*; *ante conspectum a. faciem, in conspectu, in faciem* *Vulg* (48:2); *TarDuch* A2 (3); *FalZioł* +2v; gdy bandziesz myal ſłyſzenyae [*tj. audiencje*] abo przed oblicznoſczyą Ceſzarſką abo przed Bałſhamy [...] *LibLeg* 7/31; *WróbŻołt* 118/46; będę mogł [...] á bez w̄ſwego ſtráchu powiedác otem y przed oblicznoſcią krolow y mocarzow názacznieyſzych. *RejPs* 178v (4); *LubPs* H3v; *KrowObr* 125 (3); *Leop Deut* 26/5 (8); *BielKron* 77v; *RejAp* 31v (2); *RejPos* 179v (5); *KuczbKat* 360; Milcz w̄ſzelkie ciáło przed obliczem Iehowy *BudBib Zach* 2/13 (3); áby ſie [*Jezus Chrystus*] zá námi przed BOŻą oblicznoſcią iáko

Ofiárownik nálz prawdziwy okazał/ y przyczyniał. *CzechRozm* 194 (7); *CzechEp* 187 (2); *LatHar* 272; Com z płáčzem wyznał [...] fwe wielkie złości/ niepráwości/ przed twarzą twey łáfkáwości. *ArtKanc* L10; *LatHar* 19 (2); *WujNT* 2.Cor 8/24 (3).

»przed oczyma [czyimi]« (7): żeś y nas w łtárádawnéy wierze Przodków nálnych potwórdził/ y Kácérfká niepráwość przed oczymá nálnymi wyłtáwiłeś *OrzQuin* O2 (4); *RejPos* 228; Ale iż tego niewie áni rozumie: bo to iefzcze zákryto iefłt przed oczymá iego *CzechEp* 16; *SkarKaz* 352b.

»przed światem« (1): Gdy fię káždego natáiemnieyfe grzechy przed wšytkim światem otworzą *SkarKaz* 4a.

»przed uszyna [czyimi]« = *in auribus* *PolAnt* (7): *BielŻyw* 103; powiedzieli przed wšymá krolewfkimi wšytkie słowá. *BudBib* Ier 36/20 (6).

b. *Na adresata czynności, tego, kto ma coś zobaczyć i, zwykle, wyrobić sobie na tej podstawie sąd; in medio* *PolAnt* (224) : Iezufie vczyń tu przedemną ktoré znamię [tj. cud]/ albo dziw/ a flubuię tobie iż będziefs żyw *OpecŻyw* 121 (5); *PatKaz* II 46; *BierRozm* 8 (2); atak teras do [...] Czefárza Tvreczkiego, prziffedł y pokorę przednym vdzialał pyotr woyewodá *LibLeg* 10/65v (4); *WróbŻolt* 79/3 (2); *SeklWyzn* b3v; Duchowny przełozony powynny fwiećić przed owczamy fwemy dobrimy vcziuki [!] y dobrym przykładem *SeklKat* H2v; *RejKup* q8 (2); á koń theż nátychmiał iáł fię przed nim thák pokornie łálic/ iáko gdy pies przed pánem fwym ták też koń przed Alexandrem *HistAl* B; *MurzHist* M; *MurzNT* 33v (2); *KromRozm* III M5; *DiarDop* 100; Bo Krezus chcąc fię przed Solonem popifać/ á bogáctwá fwoye mu pokázáć/ wšytkim kazał fię we złocyce nosić *GliczKsiąż* F4 (4); *LubPs* L4 (5); *GroicPorz* z4 (2); *KrowObr* A2 (4); *RejWiz* 8 (5); á oto ręká łciágniona ku mnie/ w kthorey były záwinione księgi: Y rozwinął ie przedemną *Leop Ez* 2/9 (4); *RejFig* Ee; Potym názáiutrz duch zły od Bogá opętał Saulá/ [...] á Dawid przed nie^m grał ná hárfie *BibRadz* 1.Reg 18/10 (7); *OrzRozm* C4v (3); Koyolanus pierśi fwoie nágie/ ná których blizn pełno było/ przed wšytkimi vkazał *BielKron* 109 (10); *KochSat* [C2]; *Prot* C3 (2); *RejAp* AA5v (10); poniewáž [Owidiusz] iednemu przed białugłowá pijánym fię czynić każe. *GórnDworz* Ddv (7); *HistRzym* 94 (3); Iż to będzye łád [tj. naczynie] moy wybrány/ w ktorým fię będzye fwiećilo y fwiećilo imię fwiełthe moie/ przed krolmi y przed wšytkimi narody fwiatá tego. *RejPos* 285v (15); *BialKat* 341; *GrzegŚm* 2; *KuczbKat* 265; Do Antygoná krolá przyfzedł iákiś miłterny kuglarz/ y wypráwował táb przed nim ony łztuki fwoie. *RejZwierc* 98v (3); *WujJudConf* 212v; *RejPosRozpr* [c4]; *BudBib* Ex 11/10 (4); Bo gdy iá [malpę] máią łowić [...] Tedy przed nią fię wíażąc zafie odstępuią. *WierKróc* A4; *CzechRozm* 71v (4); *KarnNap* C4; Odpráwá Połłow Greckich. IANA KOCHANOVVSKIEGO. Podána ná Theátrum przed Krolém Iego Mśćá y Krolowá Iey Mśćią/ w Iázdowie *KochOdpr kt*; *KochPs* 121 (4); *SkarŻyw* 301 (6); bo táb [na sądzie ostatecznym] tá fárbiczká/ ktorá fię thu przed ludźmi rumieniá łpełźnie *CzechEp* 80 (6); *NiemObr* 85 (2); *ReszList* 191; Będziec fię on rzkomo vdawał przed ludźmi zá dobrze maiętnego *WerGość* 222 (3); Przed témi fię to bućifz/ ktorých dzieśiątego Látá áż Pyrrhus wyrwał z iármá okrutného? *GórnTroas* 27; *GrabowSet* O3v; *LatHar* 15 (4); wzięł Iefus Piotrá y Iákubá y Ianá: y wwiodł ie ná gorę wyfoká łámy ofobno/ y przemienił fię przed nimi. *WujNT* Mar 9/2 (11); Iáko kiedy [Erato] [...] Z innymi przed fwym Pánem piękny taniec czyni *WitosłLut* A2; *GrabPospR* K3 (5); *SkarKaz*

117b (4); *CzahTr* F (2); *SkarKazSej* 699a; *KlonFlis* B4; *Zywot* y pierśi przed śwym fynem obnáżyłá. *KlonWor* 65; *RybWit* [A2]v.

Połączenie: »tuż przed« (1): że tá beftia dwurogátha iuż poczynála czynić moc oney pirwłzey beftiey o fiedmi głowach tuż przed oblicznością iey. *RejAp* 111.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem« (3): iáko będziez śmiał podnieść przed tym frogim máyełtatem oczy thwoie *RejAp* 67; *RejPos* 342v; *RejZwierc* 125v.

»przed oblicznością« = *in conspectu Vulg* (14): Mnogo zagitę ij ijnych znamion czynil Iezus przed oblicznością vczennikow śwych *OpecŻyw* [170]v; *TarDuch* B3v; *KrowObr* 213v; [*pierwsza bestia*] kazála ogniowi z śthępowác z niebá ná ziemię/ przed oblicznością ludzká *Leop Apoc* 13/13 (3); *RejAp* 109v (6); *CzechRozm* 71v; *PowodPr* 6.

»przed oczyma (a. oblicznością oczu)« = *in conspectu oculorum Vulg*; *in oculis PolAnt* (7): *Leop Eccli* 27/26; *LeszczRzecz* A6v; *BibRadz* *2 (2); y podniosł lafkę/ y vderzył wody/ ktore w przekopie przed oczymá Fáraóná/ y przed oczymá sług iego *BudBib Ex* 7/20 (3).

»przed (wszystkim) światem« (15): iálnie fie wálzá obludá/ y w piśmie Świętym zdradá przed wślyftkim światem okazuie *KrowObr* 75; I niewśtydafz fie tak grubey y śprośney nieumieiętności fwoiey pokázowác przed wślyftkim światem. *KrowObr* 181v (7); iż fie thymi złościami śwemi ábo tym nędznym nábyciem swoim zdočilz przed światem *RejAp* 189v; *RejPos* 31 (3); *BialKat* 98v; *RejPosWstaw* 22v; *CzechEp* 82; *CzechEpPorz* *2v.

c. *Na obiekt ustosunkowania*: *wobec, względem, w stosunku do kogoś (rzadko: czegoś); o postępowaniu w stosunku do woli bożej: pobożnie lub grzesznie (zależnie od rodzaju postępowania); contra Vulg; ante conspectum, cum, in oculis PolAnt* (327) : *OpecŻyw* 12v; opathrzmy dobrze czynycz nyetelko przed bogyem ale tełch przed ludzmy *PatKaz III* 148v; *LibLeg* 11/55v; ktorzy vprzeymie dufáią pánu fwoie^{mv}/ bełpiecznie przed káżdą przygodá ftác mogá iáko mocna gorá Sion *RejPs* 193; O vśprawiedliwieniv náłzym wiarą przed panem bogiem. *SeklWyzn* b2v (5); *SeklKat* N3; Bo iefli infzy milczá/ iá niewiem dlá czego to czynią/ abo iefli wtym przed panem Bogiem wymowięni będą *MurzHist* A2v; *KromRozm II* k2v; *LubPs* Ev (5); *GroicPorz* g4v (4); áby [*małżeństwo*] miało być wyftępkim nietzyftym? álbo grzechem przed Bogiem? *KrowObr* 235 (3); A nie podobála fie thá rzecz Pánu/ kthorá był vczynił Dawid przed Pánem. *Leop 2.Reg* 11/27 (12); w czym śprośnie okazał śwá niewdzięczność/ á przed Pánem świetokradłthwá winien zołtał *BibRadz I* 183d *marg*; A czynił złoć przed Pánem nieodchyláiąc fię od wślythkich grzechow Ieroboámá *BibRadz 4.Reg* 14/24 (21); *BielKron* 90 (2); Lecz też iefł Bogiem y Duch S. pochodzący Dośkonále fercá w nas przed Bogiem czyniący *GrzegRóżn* N2v; Abowiem nie nálażłem śpraw twych śpełná przed Bogiem moim. *RejAp* 34 (2); *RejPos* 31 (4); *BialKat* 58v (2); gdy będzie [...] śumnienie bełpieczne á iáko krzyftał przeżroczyfte/ kthore ná fię áni przed Bogiem áni przed ludźmi nic wśzetecznego nie czuie *RejZwierc* 114v; *WujJud* 105 (2); Y (ten) czynił pobożnie przed Iehowá *BudBib 2.Par* 25/2 (10); Zeby vtwierdził fercá wálze bez przygány wświątobliwości przed Bogiem y oycem náłzym *BudNT 1.Thess* 3/13 (4); *CzechRozm* 113 (4); záłłużyłem z obu śtron wielkie karánie/ zem y Chryftuła B. me^{so} zdrádził/ y ná mą fzedziwość obludniem fię przed tobá ftáwił. *SkarŻyw* 305 (8); *MWilkHist* 14; *CzechEp* 338; *ArtKanc* A18 (2); *GrabowSet* I4; *LatHar* 164 (3); ktory był mąż prorok/ mocny

w wczynku y mowie przed Bogiem y wżytkim ludem *WujNT Luc 24/19 (20)*; *PowodPr 3*; wczynki náfze ważne fą do wyługi przed Pánem Bogiem *SkarKaz 85b (2)*; *CzahTr F2*.

Z wyrazami oznaczającymi uniżenie się (60): *Patrz* [...] iako fie tam na oné górze korzy przed oytcem fwym niebiełkim *OpecŻyw 53v (2)*; *PatKaz III 139v*; *WróbŻołt 34/14*; *LibLeg 10/65*; *RejPs 163v*; *SeklKat I2*; *MurzHist B2v (2)*; *LubPs A6 (5)*; *KrowObr 44 (2)*; *Leop 3.Reg 21/29 (3)*; *BibRadz Ex 10/3 (3)*; iac fie iefzcze więcey będę poniżał niżlim fie poniżył przed Pánem *BielKron 70 (3)*; *OrzQuin N2v*; *RejAp 8v (3)*; *RejPos 13 (17)*; iáko fkrufzyć ferce ma człowiek przed pánem Bogiem dla grzechów *BialKat 36*; *BialKaz M4*; *CzechRozm 60 (5)*; z ktorych [upadków] powftaiąc/ pokornieyfżemi fię przed Bogiem zftawaią. *SkarŻyw 491 (2)*; Abowiem nie ieft to y I.M. lámemu rzecz táyna/ [...] iáko fię przed káfżym wtulamy/ fámych fię siebie zápieraiąc *CzechEp 406*; *ArtKanc T14v*; *GrabowSet Fv*; *WujNT Iac 4/10*; *SiebRozmyśl E3v*.

Zwrot: »chodzić, być, stać, trwać, żyć, chodzący, drogi [czyje] przed Bogiem itp.« = *być posłusznym, posłuszeństwo Bogu; ambulare a. esse coram Domino Vulg, PolAnt; ambulare cum Deo a. in conspectu Domini, viae coram Domino PolAnt [szyk zmienny] (18:2:2:1:1:1)*; *TarDuch E2v*; *RejPs 83v*; *LubPs H4 marg*; Y począceś błogolláwić domowi flugi twoiego/ żeby był záfwdy przed tobą *Leop 1.Par 17/27 (2)*; *BibRadz Gen 24/40 (3)*; *BielKron 18*; [cesarz Jowinian] dziękował pánu bogu/ chodząc przed nim we wżem przykazaniu iego *HistRzym 46v*; *RejPos 134 (3)*; ábowiem ferce twoie nie ieft ferce przed Pánem Bogiem. *WujJudConf 91v*; żeby dom twoy y dom oycá twego chodził przedemną aż ná wieki *BudBib 1.Reg 2/30*; Przyftrzegałem rokazań twoich/ y świádectw twoich/ bo wżytkie drogi moje przed tobą. *BudBib Ps 118/168 (9)*; Iam ieft Bog wżechmocny: chodź przedemną/ (to ieft ták fie rządź w tym żywoćie/ iáko fie mnie fpodoba) *CzechRozm 75 (2)*; *SkarŻyw 261*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed bytnością [= przed kim]« (1): korzmy się przed bytnością iego *ArtKanc T14v*.

»przed majestatem (a. oblicznością majestatu) [bożym], stolicą bożą« = *ante thronum Dei Vulg (56:1)*; *MurzHist B2v*; *LubPs bb3 marg*; *OrzQuin N2v*; *RejAp 8v (4)*; iżby oplákály oczy náfze ty obłędliwoći fwe/ w ktorych wftáwicznie chodzimy przed oblicznością Máieftatu twego fwiętego. *RejPos 198*; Ale ktoź fie może okazać tym wiernym twoim przed Máyeftatem fwięтым twoim *RejPos 262v (44)*; *RejPosWiecz² 95v*; *BudBib 4.Esdr 16/54*; *CzechRozm 201*; *LatHar 637*; á w ich wściech nie náfzło fie kłámftwo. ábowiem bez zmázy fą przed ftolicą Bożą. *WujNT Apoc 14/5*; *SiebRozmyśl E3v*.

»przed oblicznością (a. obliczem)« = *in conspectu Vulg, PolAnt; in oculis Vulg (69)*; *OpecŻyw 2*; *RejPs 25 (4)*; *LubPs H4 marg (3)*; *KrowObr 44*; áni rozmyflay kthorzy przed oblicznością [!] twoią [Boga] fałefznie fie obchodzili *Leop 4.Esdr 8/28 (14)*; Pan przed kthoregom ia obliczem chodził/ pofle z toba Anyolá fwego *BibRadz Gen 24/40*; *BielKron 18 (2)*; *RejAp 120v (2)*; ołtrzegay tego pilnie ábys fie thák nie okłámał przed oblicznością Páná twe⁸⁰. *RejPos [219]v*; iż cie Pan zowie [...] omylnikiem á łgarzem przed oblicznością fwoią *RejPos [323] (29)*; *RejZwierz 192 (2)*; gdy zem ćię wyrzál fprowadliwego przed obliczem moim *BudBib Gen 7/1 (5)*; *CzechEp 427*; *GrabowSet I4*; *LatHar 139*; *WujNT Col 1/22 (2)*.

»przed oczyma« = *in oculis Vulg, PolAnt; in conspectu oculorum Vulg* (15): Nágrodzi mi Pan [...] według czyłtości rąk moich przed oczymá iego. *Leop Ps* 17/25 (4); Y czynili synowie Izráelfcy złość przed oczymá Páńfkimi *BibRadz Iudic* 2/11 (3); *RejPos* 256; *RejZwierc* 258; *BudBib Deut* 4/25 (6).

9. Wskazuje na osobę (też Boga) lub instytucję powołaną do wymierzania sprawiedliwości; *ad Mącz, Modrz, Calag, Vulg, JanStat, Cn; coram Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw; in PolAnt, Mącz, Calag, Vulg, JanStat; apud Vulg, Mącz, Modrz, Cn; ante PolAnt, Vulg; inter Vulg* (830) : thedi on poddany krola yego myłószczci tham ze przed starořthą, abo pořtarořczim ma bycz praw, gdzye vnyego ktora rzecz sařthana. *MetrKor* 40/819 (12); *ZapWar b.r. nr 2085* (6); IEzus gdy řtal przed Kaijřářsem/ řwiadkowie náń řalřywe řwiadetzřta dáwali *OpecŻyw* 113v (3); *ForCnR* D4; *BielŻyw* 54 (3); Gdy przed pięknym Pářifem/ ná rozřátku były [*Juno, Pallas i Wenus*]. Káźda chćiáá iáblko mieć *KlerWes* A2; *WróřŻořt* oov (2); *LibLeg* 6/156 (7); *ComCrac* 18v (3); Wawřzinyecz z lıvtomyřřka [...] zeznał przed panem Woythem y przed Lawnyky [...] yřz [...] *LibMal* 1551/161v (4); *RejKup* c4 (6); ktory by z tych kapłanow deferowan był loci ordinario, iźby przeciww takim pismum haereticę kazał, pozwan ma stanąć przed biskupem *Diar* 50 (2); *LubPs* B6 (2); Ktore zeznánie moźe być przed łámyym tylko Pıřárzem/ w niebytnořci Sędźiego. *GroicPorz* p4 (5); *KrowObr* Cv (5); *RejWiz* 52 (2); ále one nędzniki ktorzy by teź wieć byli przed Tátary rzecz řwá prowadźili/ ořádzono by ie było niewinnemi *Leop 2.Mach* 4/47 (3); O roku záwitym przed Krolem. *UstPraw* Av (18); *RejZwierc* 9; *BibRadz Ier* 26 arg (4); nic thu nie mowię o rzeczách Swięckich/ o ktore Káplani drugdy odpowiędáią przed Krolmi nie iáko Káplani/ ále iáko Ziemiánie *OrzRozm* G4 (4); iź komuby řie krzywdá zdáá w práwie przed Pátrycyuřy/ moģł ápellowác do pořpolřřtwá. *BielKron* 109 (22); haud dubitem tecum vel Momo iudice decertare, Námnıey bych řie nie obáwał s tobą przed bogiem Momuřem řáđźić. *Mącz* 230b (6); *RejAp* 124 (5); *GórnDworz* Gg2; *HistRzym* 2v; Náuká řřrářřna iako řie mamy pořtáwić z licźbą řwego włodářřthwá przed Pánem řwoim *RejPos* 190v marg (13); łámi řie przed bráćią řwá y řářiády [...] vğadzáli. *WujJud* A3; *CzechRozm* 247v (2); *SkarŻyw* 89 (5); Stalo řzyę przet wřzyřtkemy przıřzyeřřnyemy yřz vczyřwy barthořř swarka [...] řwoływřzy řzyę smalřnoką [!] swoyá y przedaly włářřną wlokyę swoyę řlachetnyemu Matiařzewy Swyechowřřkemu *ZapKořcier* 1583/38 (61); *StryjKron* 692; przedřię iednák práwdá ktora przy nas ieřř/ przed Bogiem y Chriřřtuřem ořtoi řię w on dźięń ořřáteczny. *CzechEp* 101 (2); *KochFr* 117; *ArtKanc* A10v (2); Tribuni – Hetmani u řřimian, ktorzi wıbrani przed řenatem pořpolřřtwá bronieli. *Calep* 1083b; *KochAp* 13; Nie zářiaday ná řáđ/ Pánie/ z řługá twoim: ábowiem nie vřpráwıedłıwi řię przed tobą řaden řyřwy cźłowiek. *LatHar* 395 (4); przed řřárořřty y przed krolmi dla mnie řřáwáć bęđźiećie *WujNT Mar* 13/9 (25); áby [...] káźdému řřłáchćicowi czynięć práwem było wolno przed Burmiřřřzem. A gđźieby Burmiřřřz řřpráwıedłıwořřci nie vczynił/ tedy o to ma mieć *forum* przed Woiewodá y řřárořřtą *SarnStat* 272; řPráwy przed námi [*tj. przed królem*] z Roku nadwornęgo nieřřkończonę do powiátu pozwánęgo niech bęđą odeřřánę *SarnStat* 720 (102); *SiebRozmyřł* C (2); *KlonFlis* H3 (2); *KlonWor* 14.

Połączenie: »przed [kim] tuź« (1): ma obvynyony řřamotřřecz przyszyřagacz na krzyřř, Thv przed pany thřřř v sandv. *LibLeg* 6/115v.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem, stolicą« [*w tym: o sáđzie boźym* (35), *królewskim* (3)] = *ad praesentiam Maiestatis Regiae JanStat* (37:1): ze muřym wřziřczy řřanáć przed maieřřřatem

Bożym/ wierny na wieczny żywot/ niewierny na wieczne potępienie. *SeklKat* R2 (2); *LubPs* aa2 marg; *OrzRozm* S; *RejAp* 55v (6); *RejPos* 7v (20); *BiałKat* d2; *RejZwierc* 176 (3); ábowiem mamy ftanáć iáwnie wlyscy przed ftolicą Pána Kriřtułowá *RejPosWstaw* [21³]; *GrabowSet* K3; ále dobrá dziedziczné przed Máieřtatem Kro. Ie⁸⁰ M [*coram regia maiestate JanStat* 566]; máią iéy [pannie dawanej za mąż] byđź náznáczoné. *SarnStat* 635 (2).

»przed oblicznością« [w tym: o sádzie bożym (15), ludzkim (2)] = *in praesentia JanStat* (17); *BierRaj* 23; *OpecŻyw* 114 (3); *WróbŻolt* 16/15; *LubPs* D4; Ale ia Pánie przed twą oblicznością/ okażé fie z řprawiedliwořciá [in iustitia apparebo conspectui tuo] *Leop Ps* 16/15; *RejAp* 171v (2); iżby fámyřz grzechy nářze ná nas nie wyřwiadcżáły przekłéřtwá nářzego/ przed oblicznością Pána nářzego. *RejPos* 256 (3); *KuczKat* 60; Tam řzyę stal Kup przet oblycznořczá wřzytkych przifzyeřnych, yřz przedal ten vczywy Soltis [...] trzi wyertlyę na přzy Gařzyę *ZapKořcier* 1588/83v; *LatHar* 158 (2); *SarnStat* 642.

»przed prawem« = *in foro Mącz*; *coram iudicio JanStat* (99); *ForCnR* D4; *ComCrac* 21 (2); *GroicPorz* e4v (2); A ktoby był ofkárzon o ten vczynek/ táki winien przed právem Polřkim odpowiedáć. *UstPraw* I3 (2); *Suscipere causam alicuius defendendam*, Podyáć fie cziyey rzeczy řprawowáć przed právem. *Mącz* 42c (5); Gdzie theřz ten zyn Maczy przet prawyem nářzym slubowal y smálřzonka swoyá lená chowacz poczywyę do ye⁸⁰ smyerczy Oycza swego. *ZapKořcier* 1586/69 (85); *SarnStat* 215 (2).

»przed sądem (a. srogořciá sądu)« [w tym: przed ludzkim (145), boskim (32)] = *ad iudicium, coram iudicio Mącz, JanStat; apud iudices Mącz; ad iudices, in ius, sub iudice Calag; in iudicio JanStat* (177): Pozwał iá [pies owcé] w řád zágaiony/ O ieden chleb požyczony. Owcá gdy przed řádem řtałá/ Ku dlugowi řię nie znáłá *BierEz* M2v; *ForCnR* D3v; *ComCrac* 20v (3); *LibMal* 1543/70v; wierzyć že prziydzie na řád dnia ořtatecznego/ á řtaná przed řádem iego wřziřczy ludzie řywy y cy ktorzy były pomarły *SeklKat* O3; *RejKup* b8v (2); *ZapWar* 1549 nr 2662 (2); *LubPs* N3v (2); KTo łobie Rzeczniká iáwnie od Vrřędu vproři/ iuř řam przed řádem mowić nie ma *GroicPorz* e2v (32); *KrowObr* 40 (5); *UstPraw* A (8); *BibRadz* I 346; *OrzRozm* T4v; Prává Egipskich ludzi tákie były/ [...] gdy dwa mieli řprawę przed řádem/ ná řpifku iá dawali řędziemu *BielKron* 9 (2); *Producere testes ad iudicium*, Stáwić řwiádky przed řádem. *Mącz* 452b (20); w iákiey teř řprawie vmárli zeřzli s řwiátá tego/ w teyře fie muřzá vkazáć przed řrogořciá řádu iego. *RejPos* 7v (6); *WujJud* 15v; *WujJudConf* 76 (2); Vor Gericht zu thun haben. Przed řádem mieć řprawę. řáđić řię. *Agere caussam. Calag* 548b; *KochPs* 3 (2); *SkarŻyw* 4 (2); *ZapKořcier* 1586/66 (2); przed řádem Bożym/ Kryřtus ná řię iego winy włóży. *ArtKanc* F10 (2); *ActReg* 124; *LatHar* 211 (2); *RybGęřli* B3; *WujNT* 92 (2); *WysKaz* 2; Iáka kazn ná Cálumniatory przed řádem Królewřkim. *SarnStat* 712 (64); *SiebRozmyřl* C2; *SkarKaz* 4b (3); *CiekPotr* 66; *KlonWor* 40.

»przed řędzi(e)m (řędziá)« [w tym: przed řędziá ludzkim (54), przed Bogiem (15)] = *coram iudice Modrz, JanStat; ad iudicem, apud iudicem Modrz* (69): Prořno iuř przed řędziá ma ten plákáć/ ktory řye drzewiey nychcyał vznáć. *March*¹ A4; iako fie przed řprawiedliwym řędziá pořtawill/ ktorému nitz nie iest tajemno *OpecŻyw* 191; *BielŻyw* 59 (2); *WróbŻolt* Q3v; *LibLeg* 6/115v; *RejKup* t4v (3); O řpolnym obudwu řtron vřprawiedliwieniu przed iednym řędziem *GroicPorz* t3v (17); *KrowObr*

139 (2); *UstPraw* G3; *BibRadz* *5 (2); *BielKron* 115v (3); *Mącz* 353a; *HistRzym* 98v; *KarnNap* ktv; *Cicero* czyniąc rzecz za *Coeliufem* przed łędziami Rzymfkiemi/ powiedział/ że [...] *ModrzBaz* 60v (7); *SkarŻyw* 40; Nie załtapi go pewnie Papież ani obroni w dzień on przed łędzią żywych y vmártych. *CzechEp* 29 (2); *KochMRot* C2; *BielSjem* 25; *ArtKanc* C18; *GórnRozm* D (3); *GrabowSet* X3; *LatHar* 306; Strofuie Korynthiany/ iż fię prąwowali przed łędzią Pogánfkim. *WujNT* 1.Cor 6 arg; Kupcy połtronni máią byđz przed włafnym Sędżim o łprawiedliwość łzukáni. *SarnStat* 1100 marg (9); *SiebRozmyśl* C2; *SkarKaz* 6b (3).

»przed stolicą, tronem« [*w tym: o sądzie bożym* (13), *ludzkim* (1)] = *ante tribunal PolAnt*, *Vulg*; *ad tribunal Modrz*, *Vulg* (13:1): Abowiem wżyſcy połtawieni bęđziemy przed łtolicą Kryſtułową. *BibRadz Rom* 14/10 [*przekład tego samego tekstu i podobnie* 2.Cor 5/10, *SarnUzn*, *RejPos*, *GrzegŚm* (2), *KuczbKat*, *ModrzBaz*, *NiemObr*, *WujNT Rom* 14/10, 2.Cor 5/10, *Yyyyy3*] (2); *SarnUzn* E2v; *RejPos* 232v; *GrzegŚm* 12 (2); *KuczbKat* 60; *ModrzBaz* 69; *NiemObr* 17; ktorzy [*diabli*] ilekroć ie [...] z opętanych ludzi wyganiáią/ iáko przed łtolicą Chriſtułową łtoiąć/ drżą/ ryczą *WujNT* 385; A Páweł rzekł: Przed łtolicą Cełárfką łtoię/ gđzie mam być łądzon *WujNT Act* 25/10 (5).

»przed trybunałem« [*w tym: o sądzie ludzkim* (6), *o sądzie bożym* (2)] (8): iż fie muſimy wżyſcy połtawić przed thym łtráfznym trybunałem *RejAp* 194; *CzechEp* 90; tedy tenże Trybunał powinien bęđzie z niego bánnicią zniéść. A to tym obyczáiem gdy go łtroná oczywiſcie przed Trybunałem wyzwoli *SarnStat* 875 (5); *SkarKaz* 549a.

»przed urzędem« = *coram officio JanStat* (62): Ieslyby ſyą ktho yednal o złodzieyſkye rzeczy pokathnye a nyepzeth vrzadem, aprzydzie przed vrzand pothem łzią zalowacz thaki swa rzecz traczy *LibLeg* 6/117v (2); *LibMal* 1543/72 (12); *ZapWar* 1550 nr 2674 (2); *GroicPorz* A4; [*Horacius*] Był obwinion przed vrzędem o to co nád łiołtrą vdzyáał. *BielKron* 101v (4); *Mącz* 387d (2); *CzechRozm* 247; *ZapKościer* 1579/1v (12); *WerGość* 224; *BielSjem* 24; *Calep* 175a; O Bydło záiętę [...] / *forum* ma byđz przed vrzędem á nie łądem Grodzkim *SarnStat* 513 (21); Gdyż máło od martwego piiánicá rozny: [...] Ták ná tárgu iáko y przed Vrzędem błąđzi *KlonWor* 69 (2).

10. *Wskazuje na osobę nadzorującą czynność urzędową; coram Modrz, JanStat, JanPrzyw; apud Modrz; in manibus JanStat* (93) : *MetrKor* 38/286; *ZapWar* 1534-1536 nr 2371 (2); Iako byvalo rankoyemłthwo przeth mohorycznyky, albo przed lythkupnyky, Tho nyema bicz *LibLeg* 6/117; *ComCrac* 21; *ConPiotr* 33; *Diar* 81; Też Ráyce powinni ná każdy rok przed łtárfzymi y celnieyſzymi s połpolłtwá liczbę czynić *GroicPorz* b4v (2); *OrzList* i2v (2); Gdyby kmieć do miáłtá z roley od kogo wćiekł/ ktoregoby kmieciá náleżiono/ tákí ma być przed Stároſtą álbo przed miełzczány wrocon temu czyi iełt *UstPraw* F2v (7); *BielKron* 66v; *HistRzym* 112; *RejZwierc* 56 (2); *ModrzBaz* 123v (2); *ModrzBazBud* ¶6; [*Matys Cieszycza*] żádał iełt od nas piłania protełtaciey, ktorą vczynil w Máłym Podlieſiu, przed Sliachetnym Daudem Tełmerem *ZapKościer* 1580/15v (2); tákże nie przed Piotrem/ iáko przed zwierzchnim iákim dożorcą łprawowali fię drudzy [*apostołowie*] *NiemObr* 41; albo więc Sekretarza połtac [...] abj przed nim przysięgali *ActReg* 4; A Tełtáment oboygá prąwá ten iełt/ który przed iáwnym Piłárzem bywa *SarnStat* 215; POBORCOWIE téż przed Woiewodą odpowiadáią *SarnStat* 243; ták iż ten/ który wykupić chce máiętność/ pieniądze przed Piłárzem y Komorniki połóży *SarnStat* 746 (55).

Wyrażenie przyimkowe: »przed urzędem« (7): *LibLeg* 6/118; *BibRadz* I 481; Y toby niezdrogi było/ kiedyby káždy obywatel ná káždy rok ftáwił fię przed vrzędem [*apud magistratum*]/ dawaiąc o łobie spráwę *ModrzBaz* 83; Zapify przed vrzędem zamku Siérádzkiego y Łęczyckiego vczynioné fą wieczné. *SarnStat* 759 (4).

11. Wskazuje na obiekt oddania czci (rzadko obelgi); *ante Vulg*, *PolAnt*, *Mqcz*; *coram HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*; *in conspectu Vulg*, *PolAnt*; *ad facies*, *contra*, *super PolAnt*; *ad pedes Mqcz*; *ab Modrz* (545) : Drudzy lepak zabieżawłfy mu/ kwiátki przed niym miotali *OpecŻyw* 71v (31); othofz [*anieli*] yá dzyfz wzyuoczye fzwyathey anny pozdrauyaly uelolo przed nyá fzwyeuayącz *PatKaz II* 75 (4); *HistJóz* B2v (3); wczora go [*zmarłego Aleksandra*] wfzithczy w poczliwołci mieli, dzis przed nim wfzitci pluią. *BielŻyw* 164; *MiechGlab* 55; Co sie przed nimi [*panami*] kłaniają, Z bojażni mnodzy działają *BierRozm* 18; *WróbŻołt* 94/6; *RejPs* 68v; *SeklWyzn* g2v; *RejJóz* A6 (5); *RejKup* k2v (2); *HistAl* B; *MurzNT Matth* 27/29 (3); *KromRozm II* 12v; *LubPs* V4v (4); *GroicPorz* av; [*najdzie winę*] y ná owe przechyrki co Práwo nicuią/ Przed ktoremi by przed Sępy vbodzy dudkuia. *GroicPorzRej* C3v; Izałc Piotr fwięty kazał kiedy przed łobą pádác/ y nogi łobie [...] cáłowác? *KrowObr* 25v; Papiefz vftáwił aby przed nim klękano. *KrowObr* 34 marg (55); *RejWiz* 11v (7); będzie palił wonne rzeczy wiecznie przed Pánem *Leop Ex* 30/8 (27); Przed Sákrámentem też iáko to iest przed cíálem Pánfkim/ [...] Sbiłzek Kárdynał vpadał *OrzList* e2 (3); *RejZwierz* 21v (3); á włoży [*kapłan*] rękę ná głowę cíelcowi/ y zábije go przed Pánem. *BibRadz Lev* 4/4 (23); w ktorego rádźie Pánowie naywyfzłzy nieśiedzą/ ále ziąwłzy bierety fwe ftoią/ iáko przed iákim Bogiem. *OrzRozm* L4 (3); vdziáláli Czechowie iednę modłę z fzczerego złotá (chłopá ná koniu) [...]/ przed ktorym ogień palili *BielKron* 319 (25); Idolatra, Bálwochwálca ten zwłázcza który fie kłania/ zeymuye czapkę przed yákimi obrázy *Mqcz* 164c (10); *OrzQuin* S4; iz czterzey á dwádzieciá ftárcow vpádło ná twarzy fwoie miecąc korony przed máyefátem Pánfkim *RejAp* 50 (29); *GórnDworz* M (3); Tedy lew przybieżawłzy ku nim náklonił głowę przed nimi iákoby fie im kłaniaiác *HistRzym* 132v (2); ábo poklękni przed Cyborium boć thám pewnie [*Krystus Pan*] iest *RejPos* 261 (22); Ták pogáni czynili: iz gdy przed bálwánki fwémi modły y chwały czynili: [...] dla tego fzkáradźie Bálwochwalili. *BiałKat* 46 (2); *RejZwierz* 9 (6); Nie drewnuc áni flupowi áni kámieniowi fie oni kłaniaiác/ ále przed drzewem álbo kámieniem temu/ ktorego ono drewno álbo kámién známionuie. *WujJud* 49 (2); *WujJudConf* 48v (2); *RejPosWstaw* [110³]; á to kádzenie (będzie) vftáwicznie przed Iehową *BudBib Ex* 30/8 (22); *HistHel* Bv (3); *BudNT przedm* a4 (3); *StryjWjaz* C2v (4); *CzechRozm* 7 (14); Iest tych niemáło/ co się iym zda być piękna rzecz/ że drudzy y wfławaią z mieyfcá przed nimi *ModrzBaz* 39v; Biyćie czołem przed fwym pánem *KochPs* 145 (5); Modlitwá iey wfzytká byłá przed Crucifixem. *SkarŻyw* 160; gdzie Cefarz z pokorą krzyżem leżąc przed grobem/ nabożeńftwo fwoie y fluby odpráwował. *SkarŻyw* 357 (10); y to [*drewno*] chwalić wolą niż zbáwicielá/ [...] przed nim/ á przy tym y przed iáyćami zaráz/ ktorymi go pofpolicie niewiáfki y chłopkowie okłádaią/ vpádaią ná koláná *CzechEp* 81 (14); *NiemObr* 41 (14); *KochFr* 16; *KochWz* 139; *ReszPrz* 69 (3); náofáték y obraz náfwiętfzey twarzy zbáwicielá náfzego [...] pozdrowili/ y przed nim paćiorki fwe mowiąc/ [...] ku gorze wfępuiąc czwałgáli fię. *ReszList* 161 (2); *PudlFr* 49; Rozgi przed tobą sláli/ potym fię z ciebie pośmiewáli *ArtKanc* E6 (7); *ZawJeft* 42; Przed tym po źiemii flác fie nie frototá/ Co pánem iest twéy śmierci y żywotá. *GórnTroas* 49

(3); *GrabowSet* Kv; Sftáło fię tedy/ gdy on [*Zachariasz*] kápłáńki vrząd odpráwował w porządku odmiány íwey przed Bogiem/ [...] przyłzło nań loiem áby kádził wżedłszy do kościoła Páńńkiego *LatHar* 686 (9); A śpiewáli iákoby nową pieśń przed łtolicą y przed czworgiem źwierząt/ y łtárfszymi *WujNT Apoc* 14/3 (21); *SiebRozmysł* G (2); *PowodPr* 52; *SkarKaz*)(3 (3); Chudźiáček przed pánem/ by mu co dał/ klęczy *GoslCast* 54; *SkarKazSej* 661b; *KlonFlis* H2v (2).

W charakterystycznych połączeniach: bić czołem przed [kim, czym], dudkować (dudkowanie) (9), kadzić (kadzenie) (9), klaskać, (po)klękać ((po)klęknąć, klęczeć, ukłekać, klęknięcie) (na kolana) (104), kłaniać się (pokłonić się, nakłonić się, skłaniać się, skłonić się, ukłonić się, kłanianie, pokłon) (50), kugłować, kurzyć, (po)kropić (4), kłaść (kładzion) (3), leżeć (krzyżem) (2), miotać [co] (8), modlitwa, nachylić (nakrzywiać, skłaniać) kolana (3), nakłonić głowę, ofiarować (się) (ofiara) (16), paciorki mówić, palić (spalić, zapalenie kadzidła) (5), (u)paść ((u)padać, upadły, (u)padanie) (na kolana, na oblicze itp.) (na ziemię) (krzyżem, na krzyż) (250), plwać (2), podnieść (podnosić) [co] (4), położyć (się) (4), postawić (2), przynieść [co], rozgi słać, słać się po ziemi, służyć, stać (2), śpiewać (5), umizgać się, wołać, wstawać (z miejsca) (powstać) (4), wykrzykać, wylewać olejki, wzdychanie, zabić (zabity) (2), zarznąć (rzezany) (3), zejmować (zjąć) czapkę (3), złożyć [co] z głowy.

Połączenie: »przy ... przed albo podle« (1): kłániaycie fię przy podnożku/ ábo przed ábo podle podnożká nog iego *CzechEp* 170.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem (a. oblicznością majestatu)« (20): *OpecŻyw* 1 (2); *RejAp* BB6v (8); Iż niechay przełożony kołcielny [...] ma pochodnią w ręku swoich/ to iest/ áby palił á kurzył wołkiem/ ábo łoiem/ ábo żywicą/ przed Máiełtatem Pána łwego. *RejPos* 345v (5); *RejZwierc* 11; *KochPs* 143; oto ia téż vpadam przed oblicznością Máiełtatu twęgo świętego *SiebRozmysł* B4 (3).

»przed możliwością (a. mocą, a. wielmożnością)« (9): *LubPs* F2v (2); *GroicPorzRej* C3v; bo przed tą mocą vpada kázde koláno naymożnieyłze *RejAp* 85v (2); A tu fie pilno vcz [...] co teź záfię ofiárować małz przed świętym Máiełtatem iego/ á przed możliwością Bołtwá iego świętego *RejPos* 215 (4).

»przed nogami (a. podnożkiem nog, a. możliwością nog)« [w tym: (u)paść itp., położyć (się) (49)] = *ante pedes Vulg, PolAnt; ad pedes Mącz* (58): *OpecŻyw* 55; położywłfy dułfe nałfe przed możnością nog twoych požądliwie wołamy ktobie [...] *RejPs* 64 (5); *RejJóz* P3; przed podnożkiem nog iego chwałę iemu vczyniemy *LubPs* dd2v; *RejWiz* 52v; *Leop Apoc* 22/8; *RejZwierc* 40; *BibRadz Apoc* 22/8; *BielKron* 217 (2); *Mącz* 293d; *RejAp* 38 (10); Vsłyłzawłszy to mátká/ vpádlá przed nogámi iego/ á przed wielką rádością bárzo plákálá. *HistRzym* [39] (2); połtáw przed nogámi iego tę nędzną owieczkę łwoię á dułzyczkę twoię *RejPos* 124v (24); *BudNT Apoc* 3/9 (2); *CzechEp* 170; *WisznTr* 29; *WujNT Apoc* 3/9 (3).

»przed oblicznością (a. obliczem)« = *coram praesentia HistAl; in conspectu Vulg* (18): *TarDuch* A4; *RejPs* 165v; *HistAl* C6; Modlitwá moia/ iáko zapalenie kádzydłá przed oblicznością twoią Pánie. *KrowObr* 91v (3); A będziefz záwždy kładł ná łtole chleby obliczności przed oblicznością moią. *Leop Ex* 25/30 (4); *BielKron* 33; *RejAp* 128; *RejPos* 339; *KuczbKat* 355; Y odwiódł ie [braci] Iozef od kolan iego [ojca]/ y pokłonił fię przed obliczem iego [in faciem suam] do ziemi. *BudBib Gen* 48/12; Niech przed páńńką oblicznością Rzéki klefczą: niech z rádością Góry pána przywitáią *KochPs* 148; *SiebRozmysł* B3v (2).

»przed okiem« (1): przed twym okiem/ padaiąc/ ferdecznie Prosiłem/ o lutość/ Oycze możny wiecznie *GrabowSet* O2.

12. Wskazuje na coś lub kogoś powodującego; a (ab) *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; ante *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *JanStat*; a facie(bus) *Miech*, *Vulg*, *PolAnt*; prae *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*; coram *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*; ante faciem, in, propter *Vulg*, *PolAnt*; ad, contra faciem, ex (oculis), in conspectu, ob *PolAnt*; per *Mącz* (1323) :

a. Wskazuje na przyczynę, zwłaszcza coś uniemożliwiająca, tj. przeszkodę: z powodu, przez (520) : *ZapWar* 1513 nr 2159; zebych mużyl przed gwalrowthnym ognym zamku sgycz [*lege*: z zamku zię] thedy nyemam dalyey ycz yedno nakonyecz mořthu zamkowego *MetrKor* 37/4; Ryby żadney nie náleżli: Iedno kámieñ dobrze niemály/ Przed ktorym się sieci rwály. *BierEz* 13 (7); chciała lepak k niemu przyřtąpitz/ ale przed wielkim zástępem ktory go nařadował niemogła. *OpecŻyw* 112 (6); *HistJóz* D4; wątroba ie⁸⁰ [*jesiotra*] ieft wielka á barzo flodka tak że iey przed flodkořcią niemoże iefć *FalZioł* IV 35b; *BielŻyw* 158; Czemu około vřt řą wargi. (-) [...] dla tego iż zęby řą zimnego przyrodzenia, aby ich wiatr nie tak richło mogł obrazić przed wargami *GlabGad* Cv (2); Co tam płaczu niewinnego Przed uciskiem sprawce złego. *BierRozm* 15; *LibLeg* 7/98v; wnętrnořci moie řą ták vdřęzone/ iż przed bolem nieczuie [*lege*: nie czuję] żadney częřcy ćiařa fwoiego. *RejPs* 57v (17); Ze bog co miał wřlytko rozdał A prawie przed řwą dobrotą Máło nie zořtał gořotą *RejRozpr* B3; *RejJóz* D4 (2); *RejKup* d8v (4); *HistAl* F4v; bo powřfechne [*koncyliã*] trudno było zebrąć przed pogány *KromRozm* III P7; gdy ten řwięty krol á zacny Prorok [*tj. Dawid*] przed Saulem w wielkim niebefpyeczeńřtwye był *LubPs* G3 (14); iż czářem przed wielkimi á niepotrzebnymi tumulty/ Sędzia niewie kogo pierwey řłuchąć ma *GroicPorz* i4 (2); *KrowObr* 107v; Bowiem przed tymi dziwy ferce mi řtruchłáło. *RejWiz* 164 (15); A iżem nie widział przed iářnořcią řwiáthřlá onego [*prae claritate luminis illius*] za rękę przywiedziony od towarzyřřow/ przyřředłem do Dámářřku. *Leop Act* 22/11 (3); *OrzList* h3; *UstPraw* E4; Siřa Wroble s Konopi/ przed iednym kámieniem/ Leći precz *RejZwierz* 22 (2); Ná ten czás iuz prawie nie bylo co iesć po wřzytkiey řiemi/ przed ćięřzkim głodem ktory był [*quoniam gravis fames erat*] *BibRadz Gen* 47/13 (16); *OrzRozm* E2; Robáctwo po drogách leży iż y do miařł przyiazd trudny przed wielkim owádem. *BielKron* 267v (24); *BielKronCies* Mmmm3; *KochSat* [C2]v; Amnis anhelat frigore, Rzeka řie kurzy przed mrozem. *Mącz* 10a (10); *Prot* C3v; że żaden człek/ áni żadny czás przed ich [*pomocników czarta*] pilnym řthářaniem nigdy w řwych poczřiwych řprawach beřpieczen być nie może. *RejAp* 101v (10); bo tę [*mądrořć*] chowano w zamku Iowifřzowym/ gdzie Prometheus przed zbytnie czuyną řtrażą przyřřępić niemogł. *GórnDworz* Fř (4); Abowiem biedá ieft řwiátu przed zgorřzeniem. *RejPos* 329 (14); *BielSat* B3v; o řmierci prawdziwey/ o zmartwychwřtániu/ y o řywoćie Kryřřthuřowym y nářzym: nic grunthownego nie może być mowiono przed fářřzywą wiářą o tych to duřzach. *Grzegřm* A3 (3); Ey miřa řiořtro thoż mař kłopot przed thymi muchámi/ chczelř że ie ia rořpędzę? *RejZwierc* 39v (10); niepodobna rzecz řie wiele Ludzi záwrze ná zamku ářbo w mieřcie/ áby przed řmrodem albo głodem nie muřieli řchodźić ná zdrowiu *BielSpr* 63 (5); *BudBib Ex* 3/7 (3); *HistHel* C2v; A iefřliby wiař był/ tedy day pokóy wadze/ ábowiém niepořtawifř dobrze wagi przed nim. *Strum* C2 (6); poniewař podczás y řłońcá iářnego przed gęřtymi obłoki widźieć nie możemy. *CzechRozm* 192v (4); (*nagł*) Bąk. [*nazwisko*] (-) [...]

Szpetnie więc przed tym Bąkiem tu pogáni ięczą. *PaprPan* Bb (3); *SkarJedn* A3; *KochOdpr* C2 (2); *KochPs* 168; *SkarŻyw* 328; Huczy Niebo y Ziemiá przed brząjącym żelazem. *StryjKron* 240 (3); Ledwé fłónce znać było przed dymy ná niebie. *KochJez* B2v; *NiemObr* 169 (3); *KochFr* 57; *WisznTr* 33; *KochPieś* 29; *KochSob* 61; *PudlFr* 11; *ArtKanc* K18 (2); *GórnRozm* L4v; *ActReg* 70; Kmieć y fługá z folwárku nie ma vćiekáć od Vrzędniká/ przed krzywdá *GostGosp* 42; Gdybym był wziął [*podarki*] nie miałbym pokoju przed prawem. *Phil* I3; *GórnTroas* 9; CZárnkowski Biłkup Poznánki [...] zwykł był częftokroć przed wielkim bólem té fłowá mówić: Prze Bóg/ dobiy kto *KochAp* 5 (2); *KochFrag* 14; á iuz dáley nie mogli iey [*sieci*] ciągnáć/ przed wielkością ryb. *WujNT Ioann* 21/6 (4); *SarnStat* 672 (2); *KmitaSpit* A3 (2); Y vrádzili ták/ żeby onę trćinę zápalić/ á przed ogniem oni Smocy gdy wylazá/ tedy ich łáčno pobijá *CzahTr* D4 (2).

Połączenie: »tuż przed« (1): wżytká czeladká iego w żálobie chodźić pocznie/ tuż przed zgubá páná fwego y fwoiá *SkarKaz* 5b.

Szereg: »przed [czym] albo dla« (1): Quantum belli ratio permittebat, Yle fie godżyło/ nie mogło być/ przed woyná albo dla woyny. *Mącz* 347b (2).

Wyrażenie przyimkowe: »przed wielmożnością (a. możliwością), świetnością« = *a decore* (a. *a gloria*) *altitudinis PolAnt* (5:2): *RejPs* 97v; Wzruffýć fie zyemyá muśi przed twá wielmożnoścyá. *LubPs* P5 (2); *RejAp* 16 (2); *BudBib Is* 2/10 (2).

α. *Z rzeczownikami oznaczającymi emocje, zwłaszcza negatywne* (88) : Opcego fię bárdzo wftydżę/ A przed fromem nieporodzę. *BierEz* Nv (3); *MiechGlab* 5 (3); Dormitauit anima mea pre tedio: [...] Rozdrzemała fie duřza moia przed tesknoćią *WróbŻořt* 118/28 (2); Abowiem ty zwyfokiego niebá dařz flyfćeć frogi řád fwoy ták iż řadny przed řtráchem nic nierzecz *RejPs* 111v (10); *RejJóz* O8; *MurzNT* 61; *LubPs* E (3); *KrowObr* 89; Ale niebożátecćká przed tą řrogá trwogá/ Máią okrutná mękę *RejWiz* 164v (6); *Leop* 4.*Esdr* 12/5; *KochZuz* A5; Ktora poznawřzy Piotrow głos/ przed radością nie otworzyłá przyřionká/ ále w dom wbieżawřzy oznaymiłá iż Piotr řthał przed przysionkiem. *BibRadz Act* 12/14 (6); *Mącz* 182d (4); *OrzQuin* O2; *RejAp* 15v (4); kthorzy/ chocia iuz [*w bitwie*] zdechli ná poły/ iednák przed wftydem idá ollep *GórnDworz* D5v (3); oná przed żálością omdlawřzy vpádłá *HistRzym* 36v (2); ták iż ludzie będą drzeć á fchnáć przed řtráchy wielkimi *RejPos* 5v (14); *RejZwierc* 47v (5); *BielSpr* 65; *KochMon* 20; *BudBib Is* 2/19 (2); *Strum* R3; *KochPs* 159; *CzechEp* 177; *KochFr* 45 (2); *KochPieś* 19; *ZawJeft* 14; Wznieść fię nie mogę Pánie/ Przed trořkami/ y řádzá *GrabowSet* D3v; *KořakCath* B3 (2); *WujNT* 296 marg; *GosřCast* 71; *PaxLiz* B.

W charakterystycznych połączeniach: przed bojąźniá (3), gniewem, radością (6), smętkiem (2), sromem (3), strachem (59), tesknoćią (2), trořkami, trwogá, weselem, wstydem (6), żálością (żalem) (5), řádzá.

β. *Wskazuje na przyczynę klęski, porażki, niemocy; wraz z czasownikiem stanowi całość w znac. 'nie podolać, nie móc się sprzeciwić, okazać się gorszym, ulec komuś a. czemuś'; contra, ex adverso PolAnt* (180) : Przed chytrym fie nie wyřiedziřz. *BierEz* R3; ábowiem kto może wytrwáć przed řrogofćią gniewu twe^{go} *RejPs* 111v (4); *RejRozpr* B2; Wiesć [*czarcie*] řes tam przednimi [*wybranymi od Boga*] kroték *RejKup* z6 (3); *KromRozm III* L8; *BielKom* D3; Gdyřz fie tu ná fwyecye řaden przed nim [*Panem*] nye ořtoi *LubPs* H4v (8); A przed tą řzpetná kořá nikt fie nie wyludzi. *RejWiz* 96 (6); Anić będzie

mogł łąć lud Ifraélki przed nieprzyaácielmi swoiemi *Leop Ios* 7/12 (4); *RejZwierz* 5v (2); Abowiem Pan ony narody dla niepráwoáci ich rozegnał przed wámi. *BibRadz Deut* 9/4 (36); iż do thego czału [*Longobardowie*] żadney mocy przed Włochy nie máią. *BielKron* 162v (3); *Mącz* 86d; *OrzQuin* Aa2v; y widzieli to wzyfscy/ iż przed Młodźiencem mocni Rycerze vpadáli *SienLek* 34 (2); iż thák zázwdy iáko gárnce v zduná wáлили sie niewiernicy przed wiernemi. *RejAp* 33v (5); gdyż wiełz iż małz tákiego Pána/ przed ktorym on [*czart*] nic nie vmie *RejPos* 30 (10); A nędznik przedię przed tym [*strózem* *pospolitej rzeczy*] muói być zázwdy medł. *RejZwierz* 245 (3); *BielSpr* 64v; á tyś [*Boże*] poráził przed nimi Kenáhany miełzkáiące w oney ziemi *BudBib* 2.*Esdr* 9/24 (16); *CzechRozm* 184; Niech Amurat doftátkiem mocą sie nie chłubi/ Bo iá prętko ia ręczę przed náłzemi zgubi *PaprPan* H4; *ModrzBaz* 113v; *SkarJedn* A3; kto praw/ pánie/ Przed frogim ładem twym zołtanie? *KochPs* 194 (2); *KochTr* 19; *StryjKron* 230; *CzechEp* 14; *NiemObr* 123; *KochBr* 152; *BielSjem* 8; Przed nią [*zorzq*] gwiazdy drobnieyłzé po iednéy znikáią *KochPieś* 9; bo miłość téy mocy/ Ze przed nią námeźnieyłzy rycérz turá łkoczy. *PudlFr* 58; *ArtKanc* K7; *KochWr* 31 (2); *LatHar* 592 (2); *KolakCath* C3; *KolakSzczęśl* B (4); *WujNT Act* 7/45; *SarnStat* 90 (2); Poczet łzwágrów wielki/ bydz może/ ze y łłuką. Nie zliczyłz trzech przed nimi *GosłCast* 46; *KlonWor* 72; *SzarzRyt* C3.

Wyrażenia przyimkowe: »przed mocą (a. możliwoáci)« (14): *RejPs* 157; *RejKup* f8; Iż kázdi rozum náłz włtác muói przed możliwoáci Páńłką. *LubPs* ee6v *marg* (4); *RejZwierz* 33v; *RejAp* 144v; á żadna moc nic nie może przed mocą iego. *RejPos* 51 (4); *BudBib* *Iudith* 6/3; *SkarŻyw* 114.

»przed oblicznoáci (a. obliczym)« = *a facie, ante faciem, in conspectu* *Vulg* (20): abími nyeupadly przed oblycznoáci nyeprzizacyol náłłich *BierRaj* 16; *RejPs* 51; Przed oblicznoáci zágniwania iego kto sie poštáwi? *Leop Nah* 1/6 (8); *RejPos* 112v (2); ktorego [*Koresza, tj. Cyrusa*] poiátem zá práwicę/ ábych połozyl przed obliczem iego [*coram eo*] narody *BudBib* *Is* 45/1 (2); *LatHar* 589; *SiebRozmysł* B3 (5).

»przed oczyma (okiem)« = *a facie* *Vulg*; *coram oculis* *PolAnt* (4); *Leop* 4.*Reg* 21/9; Nie zołtáią łię głupi przed oczymá twemá *BudBib* *Ps* 5/5[6]; *KochPs* 7; A niech/ łzátáńłka chytróść/ przed twym okiem ginie. *GrabowSet* P3.

»przed ręką(-ami)« = *a fortitudine manus* *Vulg* (3): Gdyż przed możną ręką twoją síłá ma włtánye *LubPs* L; *Leop* *Ps* 38/12; *KochPs* 4.

b. *Wskazuje na źródło emocji, głównie strachu lub wstydu, rzadko innego negatywnego uczucia* (214): [*Ksant mówi do gości*:] Wczorác Ezop wzyłtko zmiełzał/ Ażem łię przed wámi łromal. *BierEz* Dv; ále sie zázwdy mułiał przed tobą włtydac nieprzyaáciel náłz porzuciwłly nádzieię swoię. *RejPs* 66 (13); *RejKup* Nv; *Diar* 68; *LubPs* B4v (16); *GroicPorz* e4; *KrowObr* B4v (9); Kázdy s tych [*czartów*] przed tą wiárá wierz mi będzye dylzał. *RejWiz* 166v (8); Przełtráłlył tedy Pan Bog ony Murzyny przed Ałá/ y ludem Iudłkim: y podawłly tyl vćiekli Murzynowie. *Leop* 2.*Par* 14/12 (11); łękałem łię przed wyroki twemi. *BibRadz* *Ps* 118/120 (9); Był ná ten cász Carzem Tátárłkim Támerlanes wielki/ przed ktorym wzyłtká Azya drzálá. *BielKron* 382v (3); Nauseo, Vzdrygam [!] łie przed czym/ brzidzę łie. *Mącz* 242d; *RejAp* AA5v (15); *GórnDworz* Ee6; iż niebo/ zyemiá/ powietrze/ wzyłtko drzy przed możliwoáci iego. *RejPos* 20 (37); *BiałKat* 206; *KuczbKat* 35; á będą przed wámi łrodze włtráłzeni nieprzizaciele wáłzy *RejZwierz* 256 (32); przed ktorymi [*relikwiami*] Dyábli ryczą *WujJud*

60v; A (ták) tym więcey bał się Saul przed Dawidem *BudBib* 1.Reg 18/28 (10); *WierKróc* A2v; *CzechRozm* 1v; *PapRPan* A4; *SkarŻyw* 75; *CzechEp* 27 (8); *NiemObr* 5 (4); *KochBr* 152; rzekli: [...] vkaż drugie [*prześcieradło*]/ rzekłá: nie dam go wam/ bo nie śmiem przed mężem. *WerGośc* 218 (2); *ArtKanc* G2v (2); *Tremendus* – Srogi, przed ktorim się z drigać mułzi. *Calep* 1082a; *GórnTroas* 54; A z łtráchow/ rownan mogę być do lodu/ Przed ogniem/ w ktorym trwają potępieni. *GrabowSet* C2v (4); *OrzJan* 75; *LatHar* 94 (4); *KołakSzczęśl* C4; *WujNT* 796.

W charakterystycznych połączeniach: *bać się (bojaźń) przed [kim, czym]* (4), *drzeć (zadrzeć, drzenie)* (105), *dyszeć, lękać się (ulęknąć się, zląknąć się)* (5), *nie śmieć, okrocony, postraszyć, przestraszyć, (wz)ruszyć się* (2), *ryczeć, skryć się, sromać się* (2), *strachać się (strach)* (5), *trwożyć (się) (zatrwożyć się, zatrwożony, strwożony)* (26), *trząść się* (3), *uciekać* (3), *upadać (na kolana)* (9), *ustraszyć (się) (ustraszony)* (10), *wstydać się (wstydzić się, zawstydzić się, zawstydać się, nie powstydzić się, wstydzący się, wstyd)* (19), *(w)zdrygać się* (9).

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem« (1): á wždy się prawie iáko niewłtydliwe niewiáłthy nic zá nie [*wszeteczeństwo*] nie włtydamy/ przed oblicznością á przed Máyełthatem Páná łwego. *RejPos* 186.

»przed oblicznością« (6): Wielki mię włtyd przed oblicznością twoią y wielki łtrách *RejPs* 57v (2); *KrowObr* 242v; á báłwány Egipłtkie wzrułzą się przed oblicznością iego [*a facie eius*] *BibRadz* Is 19/1; *SarnUzn* D6v; *RejPos* 186.

»przed oczyma« (1): á pewnie káždy nieprzyiaciel twoy będzie záwždy łnadnie vłthráłzon przed oczymá twemi *RejZwierc* 254v.

c. Wskazuje na osobę lub sytuację, której się chce uniknąć, nie chce się dopuścić do kontaktu z nią; *post Vulg* (587) :

α. *Aby nie zostać schwytanym, nie dostać się w czyjeś ręce, uniknąć niebezpieczeństwa* (424) : Gárniec mleká nápełniony/ dobrze ma być przed kotką łtrzeżony. *March*¹ A3 (2); Owa lew ieleniá zdybał/ [...] On przed nim prętko vłkoczył *BierEz* Kv (15); *OpecŻyw* 28 (5); *PatKaz* I 10v; *TarDuch* Bv; [*owca*] wilka się z przyrodzenia lęka y boi á przed nim vcieka *FalZioł* IV 2a (7); *BielŻyw* 51; *GlabGad* I; *MiechGlab* 60; *March*³ V (2); *WróbŻołt* 43/11; *LibLeg* 7/41v (2); mogą się też ty łłowá łciągnąć y ná Kryłtułá gdy był vłfedł do ogrodca przed łprzeciwniki łwemi *RejPs* 84 (11); *RejRozpr* Bv; *RejJóz* C5v; *RejRozm* 397 (4); *RejKup* n8 (3); *HistAl* F4v (2); *MurzHist* Lv; *MurzNT* Luc 3/7; *KromRozm* II p2v; Ledwo przed kijem precz mułł *BielKom* D4 (4); *GliczKsiąż* H4 (3); Ráčz mie w łprawiedliwości łwey wywieść w drogę śmieie/ Przed memi nieprzyacioły *LubPs* B4v; Iż nas pan chowa przed okrutniki pod łkrzydły łwiętey możności łwoiey. *LubPs* Pv *margin* (9); *KrowObr* 39 (4); Gdy się [*Heliasz*] ono po gorach przed złą krolową krył *RejWiz* 155v (7); Y włzedł Noe z łyny łwemi [...] do Korabiá przed wodámi potopu. *Leop* Gen 7/7 (13); Vźrzał á Wilk przed Chárty/ ochotnie wywija *RejFig* Dd8v (2); IVlius gdy przed Syllá przez morze vplýwał/ Vłápión od Piratow *RejZwierz* 31 (3); Z tamtąd się rułzył do Gázy/ á iż gázeńczycy záwárlí się przed nim/ thedy ie obległ *BibRadz* 1.*Mach* 11/61 (33); mordy [...] wielkie Turcy czynili/ ták że łłyłzeć że łnadź mátki nietore [!] dziátki łwe przed okruciełstwem żywo zákopýwały *BielKron* 308v (33); *GrzegRóżn* K2v; Pirzchnie iako przed wilkiem ielen wiatronogi *KochSat* Cv; De industria fugiebatis conspectum Caesaris, Vmýslnieście się chronili przed Celárzem

Mqcz 78b (10); *OrzQuin* M4 (2); *Prot* B3v (2); *SarnUzn* G7v; *SienLek* 154 (2); A temu mieczowi ani nie obronić/ ani przed nim vchylic żaden nie niewiernik nie może. *RejAp* 24 (7); *HistRzym* 20 (3); ale nie będą thuląc á vciekąc/ wołaiąc/ aby ie gory przykryły przed frogością gniewu Pánłkiego. *RejPos* 6; cífnęli nie do náuki iego [*Chrystusa*]/ thák iż do łodziewy czáfem muliał vřtępowác przed nimi. *RejPos* 152 (29); *BielSat* D3v (3); *KuczbKat* 320; Zadne mieyfce przed řmiercią nie zákryie. *RejZwierc* 167 marg (27); *BielSpr* 31 (2); Rownie tak Aleksander z placu sie pospieszał Przed Atreowym synem *KochMon* 20 (3); [*Jonatas*] ściągnać rękę řwå/ y vderzył Báchidá/ przed ktorym on tył podał. *BudBib* 1.Mach 9/47 (14); *HistHel* C2v; *BiałKaz* A4v (3); *BudNT Gal* 4/17; *CzechRozm* 138v (8); Wierzę Iowifz dla tego wzył go [*Bolesława Krzywoustego*] miedzy bogi/ By dáley [*Jowisz*] przed obrzimy nie vmykał nogi. *PaprPan* Dd4v (2); *ModrzBaz* 31 (2); *SkarJedn* 27 (2); Krijelz ie [*wiernych*] przy řwéy twarzy przed ludźmi řrogimi/ Bierzelz ie przed ięzyki w dom řwoy wřzetecznymi. *KochPs* 43 (6); przed řpråwåmi řwieckimi y řwary åbo řådy/ vćiekał gdzie mogł. *SkarŻyw* 335 (12); *KochTr* 17; *StryjKron* 41 (2); A iż řię przed řzåtånem człowiek Chriřtus Iezus nie řkrådål/ åni przeciiv niemu fortelu [...] nie vżywał/ iåkoby řię przed nim tåiąc/ y onego chytrze ořzukác vřiluiąc *CzechEp* 205 (9); *NiemObr* 25 (5); PRóžno vćieć/ próžno řię przed miłostíą řchronic *KochFr* 39 (3); *KochPhaen* 11 (2); *KochSz* B2v; *WerGořc* 236; *WerKaz* 298; *WisznTr* 33; *BielSen* 10; STronifz przedemną Néto nietykána *KochPieř* 13 (4); *KochSob* 59; Iuż fye gwiazdy przededniem bárzo vmykaią *PudłFr* 68 (2); Zeřli Aniołå řwiętego/ åby [...] przed duřznemi řprzeciivniki/ bronil nas twe řlżebniki *ArtKanc* T12v (5); *BielRozm* 29; nie máłz gdzie przed Tåtary máietnořci/ żony/ dźiatek/ zåchowác. *GórnRozm* L3v; *Calep* 480a (3); *GórnTroas* 11 (3); Wřdy ten niewidżian/ by řię vřålował/ Pomordowåne/ przed ptåftwem pochowål *GrabowSet* T4v (7); *KochFrag* 16 (2); *KochFragJan* 3; Przed okrutnym Herodem do Egiptu nieřion *LatHar* 518 (2); *KołakCath* B4; *KołakSzczęřl* Av (2); *WujNT Matth* 23/33 (5); *WysKaz* 12; *JanNKar* B4; *SarnStat* 1130; *WitořLut* A4v; *PowodPr* 7 (2); *CiekPotr* 17 (3); *CzahTr* D3 (2); Gdyż przed řwiężemi dawné vřtępuiå zmåzy. *GosłCast* 42 (4); *SkarKazSej* 688b (3); *KlonFlis* D3v; A korzyřtkę porwawřzy [*wilk*] do gęřtwy vbiega/ Tåm przed niebeřpieczeñftwem wřzelåkim vlega *KlonWor* 5 (4).

W charakterystycznych połączeniach: bieżec (biegac, zbiegac, zbieganie, zbiegly) przed [kim, czym] (9), brać, broniec (2), chowac (zachowac (sie), pochowac, schowac, zachowany) (8), drzeć, kryć (sie) (skryć (sie), okryć, pokryć, kryjacy sie) (50), niesion, pi(e)rzchac (pirzchnac, pirzchajacy) (6), podzieć sie, pospieszac sie, precz musiec, przykryć, rozbiec sie, schronic sie (chronic sie, uchronic sie) (13), skradać sie, stronic (3), strzec sie (ostrzegac, strzeżony) (6), tacić sie (2), tył podac (3), uchodzić (uchadzac, ujć, chodzić, iść) (17), uchylic sie, uciagac, uciekac (uciec, uciekajacy, uciekanie, ucieczka) (221), ujechać (ujeżdżac) (2), ukraść, ukrywac sie, ulegac (ulec) (4), umykać [czego] (3), umykać (sie) (umknac sie) (7), unoszacy, uplywac [= uciekac plynac], uskakowac (uskoczyć, skakac) (5), ustapic (ustępowac) (6), uwiarowac sie, uwieść, wystrzec, wywieść, zakopywac, zakryć (sie) (zakrywac sie) (15), zamknac (zamykać) (2), zastonic, zawrzec sie (zawierac sie) (5), zjachać.

Wyrażenie przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczem)« = a facie Vulg, PolAnt; a conspectu Vulg (14): *RejPs* 207v; *Leop Eccli* 6/12; *BibRadz Iob* 13/20 (2); Iżem go widzyał řiedżącego ná máyeřtacie

[...]/ przed ktorego oblicznością wciekła ziemią y niebo *RejAp* 172 (4); *RejPos* 3 (2); *KochPs* 202; PRzed obliczem twym moy Pánie/ Ktoż fie vchroni. *WisznTr* 26; *LatHar* 603; *WujNT Apoc* 20/11.

β. *Aby ktoś się nie dowiedział* (78) : Przed nim [Bogiem] niemálz nic táynego. *BierEz* I4v (2); *BielŻyw* 3 (2); *WróbŻółt* M8v; *RejPs* 206v; Nye kriyże Pánie prze demną [!] prikazánia twe⁸⁰ *LubPs* aa5v (2); *Leop Ios* 7/19 (4); *BibRadz Ps* 68/6; á potym táiemnie przed mátką wfiadł ná wodę y iechał do Rzymá. *BielKron* 160v (2); *RejAp* 14 (6); *GórnDworz* Kk3v; A oni temu nic nie rozumieli/ ábowyem były thy fłowá zákrythe przed nimi *RejPos* 66 (9); *BudBib Ps* 68/5[6] (2); *CzechRozm* 22v (4); *KochPs* 10 (2); powiedz coś vczyńił/ nic nie tay przedemną. *SkarŻyw* 502 (4); *StryjKron* 522; *CzechEp* 69 (4); *NiemObr* 85 (6); *ArtKanc* K12; *ZawJeft* 46; *GrabowSet Sv*; *LatHar* 562 (2); żeś te rzeczy zákrył przed mądremi y roftropnemi/ á obiáwił ie málutkim. *WujNT Matth* 11/25 (3); *SkarKaz* 80b (3); Ludzi męzných załugi przed pánem pokátnie Tłumiá domatorowie. *CiekPotr* 78; *GosłCast* 33; *PaxLiz C*; *PudłDydo* A4v.

W charakterystycznych połączeniach: kryć (się) (skryć się, pokrywać, skryt(y)) przed [kim, czym] (15), taić (się) (utaić się, zataić (się), zatajony, zatajenie się) (24), zakryć (się) (zakrywać, zakryt(y)) (34); pokátnie przed [kim], tajemny (tajemnie) (2), tajn(y) (5).

Wyrażenia przyimkowe: »przed oblicznością« (5): a fnadz przed oblicznością twą iuż fie nigdy ni ffczem zakryc niemogę *RejPs* 207 (3); *RejAp* 147v; *RejPos* 189.

»przed oczyma« = *ab oculis PolAnt* (3); *BibRadz Eccli* 17/13; kthorzy nam áni chcą áni vmieią prawdy fwiętey twoiey oznaymiać á opowiadać/ á práwie ią nam zákrywáią przed oczymá náfzemi. *RejPos* 321 (2).

»przed światem« (1): Niechcąc Pan Bog takiego fkárbu przed światem zátaić: [...] przepuścił taką myłł ná fługę fwego drugiego Antoniego/ [...] iákoby [...] *SkarŻyw* 51.

γ. *Aby ktoś nie widział* (39) : Iedno ty przed fie niekriy przedemną fwiętego oblicza twego *RejPs* 39v (2); *SeklWyzn* 3; *RejJóz* E2; *RejKup* v8 (2); *LubPs* K3v (7); *KrowObr* 210; *RejWiz* 52 (2); *Leop Is* 57/17; Abowiem bez mey niewinności zákryli przedemną doł fieci fwoich *BibRadz Ps* 34/7 (3); wzdroie oycowłkie ktore przed nim [Izaakiem] zyemią zákryli Páleftyni/ odkrył *BielKron* 14 (2); *RejPos* 337 (3); *KochPs* 17 (5); Oni mu powiedzieli/ iż gołpodarz idąc do Kościoła/ fkrył przed nimi gorzałkę *WerGośc* 230; Iam cię przed nieprzyiaćioły obłokiem nákrzył *ArtKanc* E14; *GrabowSet* B4; Vyżrzyż nieprzyiaćielá odwracáiącego/ Twarz fwoię przed twą twarzą *CzahTr* F; Zátym LIZYDE kryiomie przed Fraucymerem/ od Ástrologá odchodząc zá Welum zaydzie *PaxLiz* C3; *PudłDydo* Bv.

W charakterystycznych połączeniach: chować przed [kim, czym], kryć (się) (skryć (się), skryt(y)) (20), nakryć, odwracający twarz, ukrywać się, zakryć (się) (zakrywać, zakryty) (8), zamrużyć oko, zataić się (5); kryjomie przed [kim].

Wyrażenia przyimkowe: »przed obliczem« = *a facie Vulg* (2); *Leop Ier* 16/17; Nie bedę fie vkrywał przed obliczem twoim. *CiekPotr* 19.

»przed oczyma« (1): áni fie fkryłá niepráwość ich przed memi oczymá [*ab oculis meis*]. *Leop Ier* 16/17.

δ. *Aby ktoś nie słyszał (8)* : Abowiemci zatkáli wŷzy łwe przed rofkazániem twoim [*Non obedierunt enim praeceptis tuis*] *BibRadz Tob 3/4 (2)*; *RejPos 314v*; *ModrzBaz 21 (2)*; *KochPs 47 (2)*; niezatulaycie łobie wŷzu przed łkwierkiem y platzem ich [*uciśnionych*] *PaprUp D3v*.

ε. *Aby ktoś nie dostał (8)* : niezakryway przed nami łwiętey łaski twoiey *RejPs 58v*; Kradną duchowny zbawięnie przed ludzmy *SeklKat L2*; *BielKron 75*; *RejPosWstaw [143⁴]*; gdy żywnośći ładney doftác niemogli (bo wŷzyłtko przed niewdzięcznymi gośćiami dobrze było łprzátńiono) poczęli od głodu zdychác *StryjKron 432*; *WujNT 1.Ioann 3/17*; *CiekPotr 11*; O głupi/ przed tym co małz iż wolifz wciekác *PudłDydo B*.

ζ. *Aby ktoś nie wszedł (30)* : *OpecŻyw 76v*; kthory potym do Rzimu wciekaiąc, gdy przed nim brony zamkniono do Rauenny wbieżał. *MiechGlab 39*; *RejPs 46*; *RejKup t3*; *KromRozm I A4v*; Y Było lerycho ták zamknione y opátřzone przed łyny Izráelłkimi że żaden nie był coby zthámtdá wynidź/ ábo tám wnidź miał. *BibRadz Ios 6/1 (2)*; iż nigdy kuchnia moja tákież piwnicá przed ładnym człowiekiem nie byłá zámkniona *BielKron [332³] (4)*; Praecludo, Antecludo, Závieram przed kim. *Mącz 56c*; *RejAp 158v*; *RejPos 6v (9)*; *RejZwierz 227v*; *ModrzBaz 68v*; *MWilłHist E3v*; *NiemObr 115*; łwiátá tego [...] W dómki wálzé nie pułzczayćie/ Ale przed nim závierayćie. *KochMRot A4*; *Calep 384a*; *GrabowSet Q4*; iż zámkyayćie krolełtko niebiełkie przed ludźmi. *WujNT Matth 23/13*.

W charakterystycznych połączeniach: zamknąc (zamykác, zamknion(y), zamykany) przed [kim] (25), zawierác (zawrzeć) (4).

d. *Pod wpływem nacisku (2)* : *FalZioł V 13v*; [*nie trzeba się bać o chorego*] choćiaby włpuchło/ gdy łye wđzy przed pálcem zgina á nieboli *SienLek 21*.

13. *Wskazuje na podmiot (któрым zwykle jest Bóg): według; coram PolAnt, Vulg, Mącz; ante, in, in conspectu PolAnt, Vulg; ad HistAl; ante oculos Vulg; in oculis PolAnt (466)* :

a. *Na nosiciela opinii, oceny (319)* : *HistAl K*; *LubPs aa2*; A przełto tá wymowká nie idzie przed Pánem Bogiem *KrowObr 116 (3)*; *Leop Sap 3/4*; y wbíerálás corki twoie w wbíor cudzołožny/ áby łię vpodobály przed gámraty łwoimi [*in amatoribus tuis*] *BibRadz 4.Esdr 15/46*; *BielKron 76v*; *RejPos 71*; *BiałKat 386*; A przeto [*dobrze uczynki*] wiele wázą przed Pánem Bogiem *WujJud 106*; TRzy mię rzeczy rozwełeláią/ y ozdobiáią przed Bogiem/ y przed ludzmi. *BudBib Eccli 25/1 (3)*; *BudNT Act 6/5*; *SkarŻyw 71*; Bo choćiáżby łię tym z tego wyłliznác chćiał/ że [...] to tylko o roznowiernikách mowi/ [...] Tedy y to I.M. przed Bogiem y Chriłtułem [...] nie poydźie *CzechEp 59 (2)*; Przednim chudźiná zrowná z Pánem mowá *GrochKal 17*; Táké przysięgi y łluby iáko nikogo nie obwięziú przed Pánem Bogiem/ ták teź od nikogo wypełńione być nie máią. *WujNT 493 (3)*; KWity przed kłięgami Grodzkiemi [*tj. przed pisarzami ksiąg*] [...], áby ták wázne były iáko Ziemiłkie *SarnStat 540*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem [czyim]« (1): (czym łmierdźi Kátoliká Rzymłka przed máiełtátem páná załtepow [...]) CzechEp 27.

»przed oblicznością [czyj]« (2): RejAp 192; tedy teź wálzá łpráwiedliwość wzeydzie iáko łłonce przed oblicznołciá moią. RejZwierz 44.

»przed oczyma (a. oblicznością oczu) [czyimi, czyich]« (3): qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum. [...] á then ktori złe mowi nie łpodobał łie przed oblicznołciá oczu

moich. *WróbŻoIt* 100/7; *KrowObr* 189v; *thu dopirko iáko fnieg zbieleią wŷytki niepráwości thwoie przed oczýmá memi RejPos* 71.

»przed światem« (2): a przed się przed światem abo cnoty abo mądrości tytuł mieli *MurzNT* 111; *OrzRozm* P3v.

α. *W zdaniu orzekającym o jakości (za pomocą przymiotnika, rzeczownika, porównania) zwykle w funkcji orzecznika (288) : OpecŻyw* 167v (2); Tym człowiek przed bogiem drońŷy im więcey łobie ieft mierzienŷy. *WróbŻoIt* M8v (2); námoźnieyŷy człowiek moźe być przed tobą práwą proznoćią miánowan. *RejPs* 59v (3); [...] nie dla wyliczenia moich grzechow/ ktore łá iawne przed panem bogiem *SeklWyzn* c4 (3); *SeklKat* F2v (3); *MurzNT* 3v (5); iż tákowe dzyeći/ ktore fie vrodźą z nyerządneho á łwowolnego towarzýftwá męŷćczyzny z byłą głową/ łą przed pánem Bogyem yáko błoto á wŷfeláka nyeczyftość. *GliczKsiąź* B7v (5); Mocarłtwá tego łwyátá połmyewiłko przed pánem *LubPs* I marg (2); Tu ieft *leuis culpa* v Ludźi/ ále przed Bogiem *grauis GroicPorz* mm4 (2); *KrowObr* 55v (9); lecz zacność káźdego/ Iuź go czyni przed Pánem dziwnie ołobnego. *RejWiz* 153v; *Leop Tob* 4/12 (7); Ale wolę bez winności od wálznych rąk zginąć/ Niź przed Bogyem/ y przed ludźmi niecnotliwą łłynąć. *KochZuz* A3 (4); niechay będzie iednákałz vŷtáwá/ thák wam iáko y przychodniom mieŷkáiącym z wámi/ [...] á iáko wy ták y przychodźien będzie przed Pánem. *BibRadz Num* 15/15; Mędrŷy ieft leniwiect łam przed łobą [*in oculis suis*]/ niźli łiedń męźow ktorzy mowią k rzeczy. *BibRadz Prov* 26/16 (14); *OrzRozm* C4 (3); *BielKron* 70; *Mącz* 263c; *SarnUzn* H4; *RejPos* 111 (3); *RejPosWiecz*³ 98v; bo nalepŷy vczynect łmiertelny grzech ieft przed Bogyem. *BialKat* 218v (2); *RejZwierc* 270v; *WujJud* 101 (3); *WujJudConf* 82 (2); Wŷytcy narodowie iáko nic przed nim/ mnieny niź nic y (niź) łłczą (rzecz) poczytaią łię przed nim [*coram eo: pro nihilo et inani reputatae sunt ei*]. *BudBib Is* 40/17 (11); Bo to mowyl/ áby się pokazáli łpráwiedliwymy przed liudźmi. *BialKaz* B2; Choć tedy żył/ iednák iuź dla grzechu przed Bogiem vmárłym był *CzechRozm* 140 (13); *SkarJedn* 345; *KochPs* 10 (2); Dárowna byłá oná łáfká [...] / z ktorej byli iáko dzieći przed oycem vmiłowanemi y wdzięcznjmi *SkarŻyw* 261 (5); *KochTr* 19; Ażá y przed Bogiem ten tylko ieft męźoboycą co łam ręką łwá zábija *CzechEp* 173 (5); *ArtKanc* E6v; *ActReg* 24; *GostGosp* 40; *GrochKal* 7; *GrabowSet* D4v; *LatHar* 461 (2); *KołakCath* C5v; iż ŷwięći ludzie mogą być łpráwiedliwymy/ nie tylko wedłóg mnimánia ludzkie⁸⁰/ ále práwdziwie y przed Pánem Bogiem. *WujNT* 193 (14); *WysKaz* 5; *SkarKaz* 350a.

Wyrażenia przymkowe: »przed majestatem (a. oblicznością majestatu), stolicą, tronem« [*w tym: czyim, czyjego, czyj*» (26)] (25:1:1): *RejPs* 142; *KrowObr* 229v; *RejAp* 49v (7); łtáráią łie áby byli náłezyeni wiernemi łzáfármzi przed łwiętyem Máyełtatem iego *RejPos* 194 (13); wiele ieft rzeczy co łie bárzo dobrze ludziom podobáią/ á przed Máyełtatem iego bárzo zá złe bywáią ołádzone. *RejZwierc* 175v; *WujJud* 101; *WujJudConf* 94; ábyłmy byli náłeźieni wdzięcznjmi przed oblicznością máiełtatu twego *LatHar* 60; gdyź przed ŷwiętem Tronem zálwłze iego/ Niemálz namnieyłzy rzeczy we mnie łáiemnego. *CzahTr* K.

»przed moźnością [czyj]« (1): wŷytkoć to ieft proch á łmieći przed moźnością łwięty Páná tego *RejPos* 280v.

»przed nogami [czyimi]« (1): iż człowiek iest łgarz á nędzne ździebłko połomione przed nogami Páńfkami *RejZwierc* 184v.

»przed oblicznością (a. obliczym) [czyją, czyim]« = *in conspectu Vulg, PolAnt; in oculis PolAnt* (71): *OpecŻyw* 180v; *TarDuch* D7; przed obliczym okrutnika, czałem nazwani bywaią wielkimi á cznotliwymi *BielŻyw* 6; *WróbŻołt* 88/38 (2); *RejPs* 74v (4); Gdyż przed obliczym wífecłh śwętych yełt [imię boże] ták ząwždy zacne *LubPs* N5 (9); *KrowObr* 203v (2); *Leop* 1.Par 17/17 (2); *BibRadz Ez* 21/23 (2); Rzekł tedy Achis krol do Dawidá żáłuiąc/ dobryś przed obliczym moim/ ále fie moim rycerzom nie podobalz *BielKron* 68 (2); *RejAp* 35 (5); práwiechmy fą iáko błaznowie iácy s tymi wymyłły fwiemi przed fwiętą oblicznością iego *RejPos* [219] (28); Azalż nie lepiej być pięknym drzewkiem nadobnie wfczepionym przed oblicznością Pána fwego *RejZwierc* 131 (4); *BudBib Eccli* 39/24; *BiałKaz* B3v; *ReszList* 154 (3); *WujNT Hebr* 4/13 (2); *WysKaz* 32.

»przed oczyma (okiem a. oblicznością oczu) [czyim(i), czyich]« = *in oculis PolAnt, Vulg; ante oculos, in conspectu oculorum Vulg* (42): *OpecŻyw* 179; *PatKaz III* 149; *RejPs* 171v; *MurzNT Matth* 21/42; *LubPs* Ev; *RejWiz* 95; ktory niepráwe rzeczy mawia/ niebył wzdzięczen przed oblicznością oczu moich. *Leop Ps* 100/7 (4); *BibRadz Deut* 13/18 (6); *BielKron* 62v; *RejAp* 132v; ktori chodzilż iáko pies śmierzący przed oczymá iego *RejPos* 196 (10); *RejZwierc* 175v (2); y lam Moizelż wielki bárzo (był) wziemi Micráimfkiey przed oczymá sług Fáraonowych *BudBib Ex* 11/3 (6); *CzechRozm* 211v; *KochPs* 108; *WerGośc* 203; zaż kto żywie/ Aby przed twym okiem mogł czyłt być prawdziwie? *GrabowSet* N3; *WujNT* 669; *SkarKaz* 350b.

»przed światem« (3): ktorą [nienawiścią] naiwięcyi co nazacnieífzy przed światem ludzie zapaleni fą *MurzNT* 116 (3).

b. Na podmiot stanu uczuciowego lub ustosunkowania (70) : wefelé się dzieie przed Angioły bożemi/ nad iednym grzełznem/ ktory się złości kaie. *MurzNT Luc* 15/10; *WujJudConf* 103v; *GrabowSet* C; Tákci nie iest wola przed oycem wálzym/ [...] áby zginął ieden z tych namnieyfzych. *WujNT Matth* 18/14; Modlitwy y iálmuzny twoie wftąpiły ná pámięć przed Bogiem [*in conspectu Dei*] (*marg*) to iest, wfpomniał Pan Bog ná modlitwy y iálmuzny twoie. Hebráim. (-). *WujNT Act* 10/4 (5).

Wyrażenia przyimkowe: »przed oblicznością (a. obliczem) [czyją, czyim]« = *ante faciem Vulg* (3): *BibRadz 4.Esdr* 12/7; *RejPos* 166; krzywde/ y gwałt słýżec w niem [*Jeruzalem*] przed obliczem moim [*coram me*] wftáwicznie *BudBib Ier* 6/7.

»przed oczyma [czyimi]« = *in oculis PolAnt; ante oculos Vulg* (4): *RejPs* 46v; iáko my tu czynim dzifia/ káždy colię kolwiek zda przed oczymá iego. *BudBib Deut* 12/8; przed ktorych [*ludzi złych*] oczyma niemálż żadney boiáźni/ áni znáiomóści BOżey *CzechRozm* 229; *WujNT Rom* 3/18.

a. Na dawcę łask (55) : y nálazł Iozef łáfkę przed pánem fwym *HistJóz* A3; *TarDuch* D7; Ani wdowá áni żadna firotá [...] żadney lutołci nienaydzie przednimi *RejPs* 139; *Leop* 2.Reg 16/4 (2); *BibRadz 1.Esdr* 7/28 (4); *BielKron* 35; *RejPos* 22v; Iesli Abráhám z wczýnkow był wfprawiedliwion/ ma chwałę ále nie przed Bogiem. *WujJudConf* 97; Y dał Bog Dánielowi [...] łáłki y miłóšierdzia przed podkomorzem. *BudBib Dan* 1/9 (4); *CzechRozm* 211v; Co iáko im ná dobre y ná wielką sławę przed Bogiem y ludzmi wyfzło/ [...] to fię ná [...] corce ich pokazáło. *SkarŻyw* 162 (4); *WujNT* 196 (4).

W charakterystycznych połączeniach: *chłuba przed* [kim, czym], *chwała, lutość, łaska* (40), *mądrość, miłosierdzie* (4), *śława* (3), *sprawiedliwość* (3), *wspomożenie*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem [czyim]« (2): Iuż ten przyczynić/ iuż ten obrońcá wiścił káždego/ iż ma ząwždy ználeść miłofierdzye przed Máieřtatem Bogá Oycá niebieřkiego *RejPos* 305v (2).

»przed oblicznością (a. obliczym) [czyjå, czyim]« = *ante faciem, in conspectu Vulg* (9): *HistJóz* A3v (2); *Leop Esth* 2/9 (3); *BielKron* 35; *RejPos* 138; ábym w onę řtráfzliwą godzinę/ náłazł miłofierdzie przed oblicznością onego wiekuiřtego řędźiego *LatHar* 143; *WujNT* 196.

»przed oczyma (okiem)« [*w tym: czyim(i)* (18)] = *in oculis Vulg, PolAnt; ante oculos Vulg* (19): *RejPs* 147v; A ták teras niechay naydå řluźebnicy twoi řákę przed thwemi oczymå *Leop* 1.Reg 25/8 (7); *BibRadz* 1.Reg 1/18; Noe řákę Páńřkå náłazł przed oczymå *BielKron* 4v (6); *RejPos* 46 (3); niechay naydå przed okiem twoim Bořkim hoyne miłofierdzie *SkarJedn* 330.

c. Na podmiot działań sprawczych (77) : *SeklKat* N3v; izali tego Lotrá/ nie řámå wiårå tylko zbåwiłå? y przed Pánem Bogiem/ z nieřpråwiedliwego řpråwiedliwym vtzyniłå *KrowObr* 57v; řmiertelnořciåm poddåny ieřteř/ które tobie řámemu przed Bogiem řzkodzą *OrzQuin* G2v; *WujJud* 95; *WujJudConf* 80v; iż ieřli z vczynkow onych zakonnych [...] żaden przed BOgiem ku řpråwiedliwořci nie przychodźił *CzechRozm* 207v (3); *CzechEp* 58.

Z imiesłowem biernym i rzeczownikiem odczasownikowym: *przez* (68): *SeklWyzn* b4v; Trzeciå zaplatę dawa pan Bog [...] tym ktorzy pyrwey wiårå bywåiå wřprawiedliwieny przed nym *SeklKat* M (2); *RejKupSekl* a8v; gdyřz to tak było vpodobanię przed tobå *MurzNT Matth* 11/26 (2); á wřzåkořz [Dawid] był przed řie błogofławiony przed Pánem Bogiem *KrowObr* 156v (6); *Leop Rom* 3/20; *BielKron* 39v; *BialKat* 48v; *WujJudConf* 98; ábyřcie obięli niepråwoř zboru ku oczyřcieniu ich przed Iehowå? *BudBib Lev* 10/17; A (potym) niech będå oglådane twarzy nářze przed tobå *BudBib Dan* 1/13 (5); á ieden znich nie ieřt przepamiętan przed Bogiem? *BudNT Luc* 12/6 (2); *CzechRozm* 174v (10); *LatHar* 90 (3); iåłmuźny twoie wřpomnione řå przed Bogiem [*in conspectu Dei*]. *WujNT Act* 10/31 (10). Cf wszystkie Wyrażenia przyimkowe.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestatem [czyim]« (7): Tedy modlitwå tych oboygå byłå wyřłuchåna przed máieřtatem Bogå Nawyřřzego [*in conspectu gloriae summi Dei*]. *BibRadz Tob* 3/18; *RejPos* 201v (3); *CzechRozm* 216v; cżęřtå modlitwå iey/ byliřmy przed Bořkim máieřtatem twoim poråtowåni. *LatHar* 11 (2).

»przed oblicznością (a. obliczem), twarzą [czyjå, czyim]« = *in conspectu Vulg, PolAnt; in respectu Vulg* (12:1): *WróbŻořt* 142/2; řZczeřliwy to ieřt cżęřk/ [...] [który] bywa znåleżion bez grzechu przed oblicznořciå pańřkå *RejPs* 46 (2); *MurzNT* 3v; *KrowObr* 56; Tegoź cżåřu wyřłuchåne řå modlitwy oboygå przed oblicznořciå chwåy Nawyřřřiego Bogå [*in conspectu gloriae summi Dei*] *Leop Tob* 3/24 (2); *BibRadz Rom* 3/21; A mądrořci řwiårthå thego ząwždy bywåiå pořromocone przed oblicznořciå Pånå thego *RejAp* 42v; *BudBib Ier* 36/7; *CzechRozm* 207v; *LatHar* 53 (2).

»przed oczyma (okiem) [czyim(i)]« = *in oculis PolAnt* (2): A tedy dom ten řtał řię iåřkiniå řotrowřkå/ ná ktorem imię moje wzywåne było przed oczymå wåřzemi? *BibRadz Ier* 7/11; řćieřzki twoie przed iego okiem rozwåżone *GrabowSet* D4v.

14. *W imię jakiejś świętości, biorąc ją na świadka, ze świadomością odpowiedzialności wobec niej; coram, in Vulg, PolAnt; cum, in conspectu PolAnt (56)* : A to z całego fercá twirdźimy przed Bogiem y przed wftytkim Kościołem/ [...] iż [...] *WujJudConf* 231; á tak wezmi profzę (cię) błogosławieństwo od sługi twego. A (on) [*Nahaman*] rzekł/ żyw Iehowá przed którym ftoię iefli wezmę/ y [*prorok*] przymufzał go wziąć/ ále [*Nahaman*] niechciał. *BudBib* 4.Reg 5/16.

Wyrażenia przyimkowe: »przed Bogiem, Chrystusem, Panem, Stworzycielem itp.« = *coram Domino a. Deo a. (Iesu) Christo Vulg, PolAnt; coram Altissimo, cum Domino PolAnt (38)*: przylięgam przed Bogiem, żeć chcę kroleństwo y doftoienstwo tve wrocić *BielŻyw* 153; *LibLeg* 10/97v; I vczynili tám Krolem Sáulá przed Pánem *Leop* 1.Reg 11/15 (8); Otoż ia teraz biorę was ná świadectwo przeciw fobie przed Pánem y przed pomázáncem iego/ ieflizem wziął ktoremu z was wołu ábo oflá *BibRadz* 1.Reg 12/3 (5); *GrzegRóżn* D2v; *OrzQuin* Y3; *WujJudConf* 231; odpufzczám každemu fczyrze przed Bogiem *BudBib* c3v (3); *BudNT* 1.Tim 6/13; *SkarJedn* 113; Abo iáko fię może befpiecznie przed Chriřtuřem [...] názwác od imieniá iego Chriřtyáninem? *CzechEp* 19 (6); *ReszPrz* 103; Rořkázuięć przed Bogiem ktory ożywia wftytko/ y przed Chriřtuřem Iefufem [...]: ábyř záchował to rořkazanie *WujNT* 1.Tim 6/13 (8); *SarnStat* 1025.

»przed Bogiem« = *podkreřla prawdziwořć twierdzenia; coram Deo Vulg (9)*: Drugi fie teź wymáwiác iáł/ Przed Bogiem iżem go [*mięsa*] nie wziął. *BierEz* I4v; *RejKup* t6v; *Leop Gal* 1/20; á gdy im wody nie řtáło/ powřtáli przeciw Moizęřzowi y Aaronowi/ mowiác: Wolelibyřmy řmierć przed Pánem Bogiem/ czemuř wywiodł dom Boży ná puřzczá *BielKron* 41v; Powiem czegom řwiádom/ y przed Bogiem nieklámam *SkarŻyw* 368; Bo niechby ták było/ (iákoź przed Bogiem/ ktory wie řkrytořci ferc/ nie ieft.) *CzechEp* 17 (3); *WujNT Gal* 1/20.

»przed niebem i przed ziemiá« (1): *Testes inuoco caelum et terram [...]*. Ořwiadcžám fię iáko niekiedy Moizęřz mowił/ przed niebem y przed ziemiá/ řem wam przełožyl żywot y řmierć *ReszPrz* 106.

»przed oblicznořciá (a. obliczem) [czyjá, czyim]« = *in conspectu Vulg, PolAnt (4)*: *Leop* 1.Par 11/19; opowiedzieli pořt przed obliczem Iehowy wftytkiemu ludowi w Ierufzalimie *BudBib* Ier 36/9; Przed oblicznořciá Božá [*coram Deo*]/ w Chriřtuřie mowimy *WujNT* 2.Cor 12/19 (2).

15. *Wskazuje tego, kto odczuje skutki działania: dla kogo, komu; coram Vulg, PolAnt, Modrz; in Vulg, PolAnt; ante Vulg (61)* : Zonę řwá miey w poczeřnořci/ Nie czyń przed nią nic mářnořci *BierEz* F4v; *FalZioł* +2; *RejPs* 64; *RejKup* c2v; *KromRozm II* yv; A ták yá [*słodkořć*] hoynye rozdawařł przed řyny ludzkyemi *LubPs* H2v; Cyryllus [...] prořlił Papieřá/ áby řlowáńřkim ięzykiem niebronil řpiewác álbo tzytác przed ludzmi Mřzey tákowej. *KrowObr* 198v (4); Ale iefli [...] przykazánia moie ktorem przed wámi połožyl [*quae proposui vobis*]/ opuřćicie/ [...] wykorzenie wás z řemie moiey *Leop* 2.Par 7/19 (6); Aaron y řynowie iego to będą řpráwowác/ bo to wieczná řluzbá będye námiářtkow ich przed řyny Izráelřkimi. *BielKron* 33v (7); iż tám teraz w Wářřzáwie [...] ináklřé Kazánia v Fáry w Kořćiele przed Królem bywáią *OrzQuin* K4v (3); iżbychmy rořthropnie řpráwowáli przed ludźmi dobrá ktoremi náš Pan [...] opátrowác raczy *RejPos* 312 (4); *BiałKat* 361; *KuczřKat* 385; *RejZwierc* 256v; *BudBib* 4.Reg 16/14 (2); *BudNT Rom* 12/18; *ModrzBaz* 58v; á ia go vczynię fobie náczyńiem przebráńym/ w ktore wleię řlodká wonnořć imienia mego/ áby iá roznořil po wftytkim řwiećie: przed

Krolmi/ y narodami/ y fyny Izraelfkimi *SkarŻyw* 82 (2); Co wŷytko [...] ŷluzy Iezufowi Chriŷtufowi Názaráńfkemu mężowi od Bogá okazánemu (ábo zálecone^{mv} (przed ludźmi *CzechEp* 311; *OrzJan* 73; Ták niechay ŷwieći ŷwiátłóć wáfzá przed ludźmi *WujNT Matth* 5/17 [przekład tego samego tekstu *FalZioł, KromRozm II, KrowObr* 62, 64v, *Leop, KuczbKat, WujNT* 26, 108] (3); *SiebRozmysł Gv*.

Wyrażenia przymkowe: »przed majestatem [czyim]« (1): iáka ma być ofiárá przed Máyeftatem Páńfkim/ grzechem zaráżonego człowieká. *RejPos* 48.

»przed oblicznością (a. obliczem) [czyją, czyim]« = *ante faciem, in conspectu Vulg* (11): *OpecŻyw* 26; *WróbŻołt* gg5v; Przymnoŷ á przyŷporz Pánie Boże ludu pánu memu Krolowi thák wiele iáko go theraz iefth/ y záfie ŷthokroć więcy pomnoŷ przed obliczem páná mego krolá *Leop 2.Reg* 24/3 (3); *RejPos* 346; Y nápiŷał tám ná kamienioch wypis zakonu Moizeŷzowego/ ktory nápiŷał przed oblicznością ŷynow Izraelowych [*coram Israel*]. *BudBib Ios* 8/32 (2); *LatHar* 103 (2); Gdyż oczy moje ogládały zbáwienie twoie: Ktoeŷ zgotował przed oblicznością wŷytkich ludźi *WujNT Luc* 2/31.

»przed oczyma [czyimi]« = *in oculis PolAnt* (4): Thám [*w bitwie z Niemcami*] Polacy pokazáli miłóć przeciwko pánu ŷwemu. Tám krew ŷwoię przed oczymá iego przelewáli. *LeszczRzecz* A6v (2); przed oczymá narodow [*Jehowa*] obiáwił ŷpráwiedliwość ŷwoię. *BudBib Ps* 97/2; *CzahTr* Iv.

16. Połączenie: »przed Bogiem« (i jego warianty) w Biblii i tekstach z niej czerpiących; w trudnych do sprecyzowania znaczeniach związanych ogólnie z wolą lub opieką bożą, realizującą się czynnie (w działaniach boskich) i biernie (w działaniach ludzkich), dodatnio lub ujemnie (tj. zgodnie z nią lub wbrew niej); *ante, coram, in, in conspectu Vulg, PolAnt; a, apud, ad conspectum, ante conspectum PolAnt* (123): *anima mea ficut terra ŷine aqua tibi. [...]* duŷza ma iako ziemia ŷucha przez wody przed tobá. *WróbŻołt* 142/6; przed tobá o káżdá złość było me ŷtáránye *LubPs* N4 (5); *KrowObr* 108; *RejWiz* 110v; idzieŷz wypráwni á gotowi przed Pánem [*coram Domino*] ná wálkę *Leop Num* 32/20 (10); Rzekł tedy Bog do Noe⁸⁰/ Przyŷzedł koniec wŷzelkiemu ciáłu przedemná [*ad conspectum meum*] *BibRadz Gen* 6/13 (12); Przeto go [*Niemrota*] ŷwięte píŷmo zowie gruby łowiec przed Bogiem *BielKron* 7 (4); *RejAp* 55; wŷytko ŷtárání ŷwoie połoŷcie przed nim *RejPos* 47v (4); Zaden ŷobie niech niemowi: czynię [*pokutę*] potáiemnie/ czynię przed Bogiem *WujJud* 82v; *WujJudConf* 137v; *BudBib Gen* 17/18 (9); Ninie przeto my wŷytcy przed Bogiem [*coram Deo*] przyŷzlifmy/ ŷluchác wŷzego co tobie roŷkazano od Bogá. *BudNT Act* 10/34[33] (2); *CzechRozm* 268; Aleć mię to cięfzy przed Pánem Bogiem/ że w Zboreczku náŷzym żadnego niecnoty y złoczyńce nie pokaŷe *X(iądz) K(anonik) CzechEp* 61; páná Bogá ŷię ŷzczyrze boiemy/ przed kthorym chocia częłto z krewkości vpadamy: wŷzákŷe niecnot żadnych nie płodźiemy *NiemObr* 150; Ścieŷzki náŷe/ przed tobá/ niech będą beŷpieczne *GrabowSet* P3; *LatHar* 162; Izali nie wy przed Pánem náŷzym Ieufem Chriŷtufem [*ante Dominum nostrum Iesum Christum*] iefteŷcie w przyŷćie iego? *WujNT 1.Thess* 2/19 (5).

Połączenie: »tuż przed« (1): á wŷdy beŷpiecznie chodziŷz tuż przed oczymá Páná ŷwoiego *RejPos* 177.

Wyrażenia przymkowe: »przed majestatem« [*w tym: czyim* (6)] (9): á iákoŷ tu nie ŷtać przed tym ŷwięty mýeŷtatem w tym przebrány m á wdzięcznym Kołciele iego? *RejAp* 70v (2); iŷ maŷ być márnie zelŷon á poniŷon/ á práwie ŷie maŷ w niwecz obroćić przed s. Máyeŷthatem iego. *RejPos* 200v (7).

»przed możliwością (a. mocą) [czyją]« (4): *RejPs* 151; Y wlfyfcy vciśnyeni ciśńcye fie do nyego/ Kłáďac nyewinne fercá przed możnołcyą yego. *LubPs* O6v [*idem ArtKanc*]; iż on krol/ przed ktorego mocą wŹyfcy krolowie iáko proch á iáko błoto leżą pod nogámi iego/ ieft pewnym opiekálnikiem twoim *RejPos* 162v; *ArtKanc* Q11v.

»przed nogami [czyimi]« (1): iż ten nędzny człowiek [*Zacheusz*] [...] wnet fie vciekł do BoŹtwá iego/ á położył przed nogámi iego wŹytki wyłtępk [!] Źwoie *RejPos* 351.

»przed oblicznością (a. obliczym), twarzą [czyją, czyim]« = *ante conspectum, in conspectu Vulg, PolAnt; a facie, ad facies Domini, coram vultu PolAnt* (42:2): żebych [...] iá krople flez dlá krwie twé náŹwiętlíé/ przed oblicznością twą włodkołci wyléwał *OpecŻyw* 105v; *WróbŻołt* 55/13 (3); A on [*król*] będzie wiecznie á vřtáwicznie fiedziáł przed oblicznością twoią *RejPs* 89v (5); Bo wierni twoi wŹędy w rołkołzach pływáią/ A w rádołciach przed twarzą záwždy twoią gráią. *LubPs* P4v (8); Dla błýłkánia przed oblicznością iego obłoki przeminęły *Leop Ps* 17/13 (2); *BibRadz Ps* 114/9; *GrzegRóżn* C3v; *SarnUzn* D6v; Oto ŹlyŹyŹ iż fie sřtawamy krolmi y káplány przed oblicznością Bogá Oycá náłzego niebieskiego. *RejAp* 8v (2); A nie dáy Pánie rozgradzáć áni rołkopywáć przed oblicznością Źwoią tey wdzyęczney winnicżki Źwoiey *RejPos* 198 (10); *KuczKat* 260; Nie będzie wykorzenion tobie mąż przed oblicznością moią [*a facie mea*] *BudBib* 3.Reg 8/25 (4); *CzechRozm* 220v; iáko to opiewa on piędźiefiátny Pńalm Dawidá Krolá/ [...] ktory on nie ták ięzykiem wymawiał/ iáko fercem á łzami przed oblicznością BOżą drukował *ReszList* 147; *ArtKanc* G2v; gdy przed twarzą Swą/ wichry poruŹyŹyŹ/ ognie fię rozżarzą *GrabowSet* V3v; ktory was może záchowáć bez grzechu/ y połtáwić przed oblicznością chwały Źwoiey [*ante conspectum gloriae suae*] nienágánione *WujNT Iudae w.* 24.

»przed oczyma [czyimi]« = *coram oculis PolAnt* (3): *RejPos* 177; A (ták) oddáł mi (to) Iehowá wedle Źpráwiedliwołci moiey/ wedle czyłtołci rák moich przed oczymá Źwemá. *BudBib Ps* 17/23[25]; *KochPs* 61.

17. *Wydaje się, że nic nie znaczy, podkreśla podmiot lub dopełnienie: ja, ty sam, osobiście* (8) : gotowichmy przed tobą [*in conspectu tuo*] ábyŹ známi poczynał coć fię zda. *BibRadz Iudith* 3/3.

Wyrażenia przyimkowe: »przed oczyma [czyimi]« (2): iż on fie mnie okaże być miłóciwem bogiem á Źprawcą iáwnem przed oczymá memi wybáwienia mego. *RejPs* 65; Tanto sub oculis accepto detrimento, WziáwŹy ták Źzkodę przed oczimá Źwemi. *Mącz* 425a.

»przed sobą« (5): *RejPs* 58; znaiąc to záwždy przed Źobą że mi fie dofić od V M. pana mego Miłóciwego kwoli Źtało *BielŻyw nlb* 3; *ArtKanc* K11; iż człowiecze rżeczy wŹyłtkie/ te trży końce/ ábo ieden z nich iáko zá cel przed Źobą máią/ to ieft potrzebę/ pożytek [...] y poćiechę *GórnRozm* Ev; Bo też ty małż część we złym y w dobrym. (-) Támtę część pułzczam tobie przzed [!] Źobą *CiekPotr* 80.

** *W dosłownych tłumaczeniach z łaciny* (5) : Si per patrem liceret [= *jeżeli chodzi o ojca*], By mi fie godźiło/ álbo bych śmiał przed oycem. *Mącz* 192d (2); *BiałKat* 346; Y będzie trwáło imię iego rowno z Źłońcem y przed miełsiácem [*cum sole et ante lunam Vulg Ps* 71/5]/ od narodu do narodu. *LatHar* 399 [*przekład tego samego tekstu BiałKat, LatHar* 400] (2).

**** Bez wystarczającego kontekstu (6) :** Ante, signat locum et tempus, przed tym, przed szobą *BartBydg* 241b; Prae [...] significat ante, Przed/ dla/ mimo/ od. Ut prae cunctis, Przed wżifitkami albo mimo wżifitki yne. *Mącz* 316c (2); trzebáby fię łowká tego πρωτος και εμ πρωθεν, to iest pierwfzy y przedemną/ [...] włafnego znáczenia náuczýć *CzechEp* 305; *WujNT przedm* 20.

Wyrażenie przyimkowe: »przed obliczym [czyim]« (1): Záfie *Hebraifmus*, ábo łpofob *Zydowfkiey* mowy iest; Synowie oblubieńcá/ miáfto łwátow [...]. Przed obliczym twoim/ miáfto/ przed tobá. *WujNT przedm* 20.

**** Dubium (może błąd zamiast „pod”)** (1) : Iuífz belo włafnie iako przed *Wolofkiem* *Hołpodarem*/ iuífz belo wbloto łtatut *Polfki* zarzucono *PaprUp* H4.

II. Cum A (1218) :

1. **Przy określaniu stosunków przestrzennych oznacza miejsce, ku któremu skierowany jest ruch; ad, ante** *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Mącz*, *Calag*, *JanStat*, *Cn*; **coram** *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Cn*; **in** *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*; **ob** *Mącz*, *Modrz*; **in conspectu** *PolAnt*, *Vulg*; **contra** *Vulg* (787) :

A. Punktem odniesienia jest istota ożywiona, zwłaszcza człowiek (681) :

a. O ruchu z zewnątrz ku punktowi odniesienia (635) : gdy *Macedonowie* y *Perfowie* mieyfce ono gdzie łmok leżał przechodzili/ tylko od łamego wzroku iego pádáli *vmárli*. *Bacząc* *rycerze* ták wielki *vpad* nie chcieli póftępowác dáley mowiac/ moc *Boska* przed nas záfzłá ná *drodze*/ *kthora* nam dáley *idz* nie dopufzcza. *HistAl* K8v (2); *Obtrudo*, *Przed* co *popycham* *Mącz* 467a.

Wyrażenie przyimkowe: »przed obliczność« (1): *In medium venire*, *Wyftępic* przed obliczność ná *yáfność*. *Mącz* 480c.

α. Naprzeciw, w zasięgu ręki lub wzroku, zwykle: na stole stojącym przed kimś (o rzeczach) [w tym: BierEz D, RejWiz 26, HistLan Fv, WujNT Mar 8/6, Luc 9/16 może cum I] (162) : *March*¹ A4; *A Ezop* miłę z ięzyki/ *Poftáwił* przed *godowniki*. *BierEz D* (6); *przynioł* *żydo*^m *pieniądze*/ za które *iezufa* im *przedál*/ *ij* *rzucił* *ié* przed *biskupy* *żydowfkie*/ *ij* przed *ty* tzo s nimi byli w *radzie* *OpecŻyw* 118 (4); tak *iż* *pyęc* *kroć* *wyęcęy* *przedeń* [*przed Beniamina*] *nołzono* niż przed *ktorego* *inego* *HistJóz* D2 (4); *TarDuch* B7; *BielŻyw* 68; *March*² D3 (2); *March*³ V5; *SeklWyzn* 3; *SeklKat* Y2; *HistAl* E8 (4); *MurzHist* I3v; *ani* *miećcie* *perel* *wáfzych* przed *świnie* *MurzNT Matth* 7/6 (2); *Diar* 33 (2); *Ten* *iednego* *czáfu* *chcąc* *Lácedemońcykom* o *dobrim* *wychowánium* *łpráwę* *dác* *zupelná*/ *przywiódł* przed *nie* *dwu* *piełkow* [...] *GliczKsiąż* A3v; *GroicPorz* d3v (2); *RejWiz* 26 (2); *Leop* 3.Reg 3/24 (4); *Włzedłzy* ná *dom* przez *dáchowki* *łpusćili* go z *łózkim* ná *połrzonek* przed *Iezufá*. *BibRadz Luc* 5/19 (5); *BielKron* 13 (4); *Apponere convivis*, *Przed* *góście* *wyłózić*/ *vkroić*. *Mącz* 310a (2); *przyniesiono* *potráwy*/ a przed *pániá* y przed *niego* *dobrze* *przypráwione* w *głowie* *trupiey*/ *ále* przed *iná* *czeladź* ná *łrebrnych* *miłách* *HistRzym* 52v (6); *RejPos* 7 (6); *HistLan* Fv; *KuczbKat* 105 (2); *BielSpr* 49v; *Tę* [*przełbicę*] *tedy* *Menelaus* przed *swoje* *porzucił*, *A* *ci* *já* *wnet* *porwali* *KochMon* 32; *BudBib Deut* 30/1 (5); *BudNT Matth* 7/6 (3); *PaprPan* Qv; *SkarŻyw* 560; *chłopi* *fiedzá* *około* *ogniá*/ przed *ktorych* *niewiáfty* *przyniołá* *plácki* *niepieczone* *StryjKron* 161 (3); *do* *ktorego* [*Konstantyna*] *fię* *też* *oni* *mili* *Oycowie*/ z *krzywdámi* *łwými* *vćiekli*/ *nákladwłzy* *prze* *deń*/ *rozmaítých* *libellułow*/ *profzác* *od* *niego* *rozłádku*/ y *rołtrzygnienia* *NiemObr* 58; *WerGośc* 246; *Odźnienie* przed *cię* [*Chrystusa*] *śłáli*/ *potym* *twoie* z *ćiebie* *zdźieráli* *ArtKanc* E6; *GórnTroas* 71; *OrzJan* 136; *LatHar* 520; *Y* *włtápił* *dym*

kádzenia z modlitew świętych z ręki ánielkíey przed Bogá. *WujNT Apoc 8/4 (12)*; *SarnStat 1284*; *SiebRozmyśl M2*.

Połączenie: »tuż przed« (1): BY ón Kréfus bogáty wśzytki íkárby swoie/ Położył/ piękna Anno/ tuż przed nogi twoie: [...] *PudłFr 60*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestat [czyj]« (4): *RejAp 72*; Iż on [Chrystus] ízedłzy do Bogá Oycá íwego tám iuż nas przynioł á ofiárował póspołu s íobą przed Máyełtat íego *RejPos 130v (3)*.

»przed nogi« [w tym: czyje (28)] = *ad pedes PolAnt, Calag, Vulg; ante pedes Calag, Vulg (31)*: *OpecŻyw 43*; *RejPs 90v*; *RejKup dd2*; Alexander thedy przykazał Rycerzom íwym áby íekli rozgi drzew á ziołá rwali íżby íe miotháli przed nogi koniom y mułom [*inferrent equorum pedibus et mulorum*]. *HistAl E8v*; *KromRozm III G7v*; *Diar 76*; *LubPs hhv*; *BibRadz *6 (2)*; *BielKron 139v*; porzuć to nędzne bogáctwo twoie przed nogi íego [Pana] *RejPos 164v (7)*; *WujJud 144*; *RejPosWstaw [143⁴]*; *Calag 548a*; *StryjKron 662*; *KochWz 136*; *PudłFr 60*; *ZawJeft 34*; Przedawłzy imioná íwe/ kładli pieniądze przed nogi Apóstołkíe. *WujNT Act 4 arg (5)*; dopiero Bogacze rzucáli przed nogi Cefárzowi íwemu wielkie doftátki *PowodPr 84*; *CzahTr G*.

»przed obliczność« [w tym: czyją (5)] (6): íż mi Dárius obiecał corkę swoię przypófobíć/ íeńlibyich głowę thwoię przed obliczność íego [*suo conspectui*] przynioł. *HistAl E4v*; *LubPs O2*; *RejPos 119v (3)*; *BielSpr 39v*.

»przed oczy« [w tym: czyje (7)] [o widzeniu, oglądaniu] = *ante oculos Vulg; ob oculos Mącz (13)*: Wiele roskófnych rzeczy przed náłze oczy przychodzi [*visui nostro occurrunt*]/ o kthorych wy nic nigdy nie wiecie *HistAl K3v*; *GliczKsiąż D8*; *Leop Gen 30/41*; Nápomina íe áby dobrym przykádem wśzytkim świećili íákoby byli wyftáwionemi wízem przed oczy. *BibRadz II 22a marg*; *Mącz 106c (2)*; A nie może íe żadne ták mále íáko wielkie źwirzátko vkazác przed oczy íego/ áby go nie gonił *RejPos 247 (2)*; *RejZwierc 211v*; *WujJudConf 49v*; Bo cí nárułzáią pocźciwości/ ktorzi przed oczy ludzkie vkázuią [*oculis hominum obiiciunt*] íprońne máłowánia *ModrzBaz 53*; *GrabowSet Mv*; *KlonKr B*.

»przed oczy« [o zwidach, złudzeniach wzrokowych] (3): Lecz íż leda czo choremu Tak lezie przed oczy íemu. *RejKup Iv*; W wízu mi pífczy/ noc przed oczy pádnie *KochFr 80*; *KochOdpr Dv*.

»przed oczy« [w tym: czyje (2)] [o wyobrażeniach] (4): íwietne á dobrze złączone bárwy [...] przynofzą przed oczy ludzkie/ czoś żywego/ á wefołego. *GórnDworz L7v*; *WisznTr 22*; *WujNT 688*; gdyłz [*Potrójny (tytuł)*] nie przymáwia, íedno zwierciádło przed oczy ftáwia. íeńli íię tu kto w czym pózłákuie, Niech rádniey milczkiem íię popráwuie *CiekPotr*)?(2v.

β. O człowieku, który przeszedłszy pewną drogę, zatrzymał się w niewielkiej odległości, naprzeciw, twarzą ku komuś; *ante praesentiam HistAl; in medium Mącz; ante conspectum Vulg (243)* : *March¹ A2*; Krol íe onim hnet dowiedział/ Y przed íe go przywieść kazał *BierEz Q (2)*; *OpecŻyw 77v*; *ForCnR B4v*; *HistJóz B4v (2)*; Tedy Sálomon rzekł niechay będzie w[e]zwaná fiołtrá twoiá przed nas *March² D4 (4)*; *March³ T7*; Kiedi bedziesz przed Czessarza yvsz pvszczon tedi powiesz od nas [...] posdrowienie braczkie *LibLeg 11/32*; *RejJóz I5v (3)*; przy kazał Alexander áby wśzyłcy Mácedonowie przedeń przyłzli. *HistAl N3 (9)*; *MurzHist C2v*; *DiarDop 99*; *GliczKsiąż C6v (2)*; *Leop 1.Reg 15/32 (2)*; *UstPraw E3v*; *KochZuz A4*; *RejFig Ee3v*; A z próżnemi rękómá żaden íe przed mię nie vkázuy. *BibRadz Ex 23/15 (13)*; ná którym [majestacie] íiedzyał Krol Zygmunt w koronie krolewíkíey/

przedeń Prufki Miłtrż przyłtąpił przylięgę czynił *BielKron* 419 (52); Eripere alicui conspectum senatus, Zákázác mu przed rádę chodźić. *Mącz* 346c (7); *GórnDworz* R8 (2); *HistRzym* 2v (14); *RejPos* 47; *KuczbKat* 155; *RejZwierc* 86v (2); *BielSpr* 48 (2); *BudBib Ios* 17/4 (9); Báálá twoiego/ Proroki też tu zgromadź przed Bogá moiego. *HistHel* B4v; *BiałKaz* H2; *PapPrPan* Ggv (5); *SkarJedn* d7; *KochPs* 64; O to fłowo poimány ielt [święty *Pusyka*] y łtawiony przed Kroła. *SkarŻyw* 305 (10); *CzechEp* 299; *KochWz* 136 (2); *ArtKanc* T; *PapPrUp* Kv (3); *Phil* K (2); Grécki to nieprzyaciéi/ przed mię tu go dayćie. *GórnTroas* 45; *GrabowSet* Q4; á náńzedłzy ná dom Iázonow/ łzukáli ich [ludzi] áby ie wywiedli przed połpołftwo. *WujNT Act* 17/5 (10); *SarnStat* 249 (2); *SapEpit* ktv (3).

W charakterystycznych połączeniach: *brać przed* [kogo, co], *chodzić*, *dać*, *dopuszczon*, *ić* (13), *jechać*, *po(j)ść* (4), *poprowadzić*, *porwany*, *posłać* (2), *postawić* (*postawion*) (6), *pozwać* (*pozwany*) (4), *przy(j)ść* (*przychodzić*, *przychadzać*, *przychodzący*) (56), *przynieść*, *przyprować* (*przyproważony*) (3), *przypuszczać* (*przypuścić*) (2), *przystępić* (10), *przywieść* (*przywiedz(i)on(y)*) (63), *przyzwać*, *puszczon*, *sieść*, *stanąć* (5), *stawić* (*stawion(y)*) (6), *stawić się* (2), *trudzić się*, *ukazać się* (*ukazować się*) (6), *wchodzić* (*wejść*, *wnić*) (4), *wezwać* (*wezwan(y)*) (8), *wieść* (*wodzić*, *wiedzion*) (8), *wstępić* (2), *wwieść* (2), *wyjść*, *wysadzić*, *wystawić*, *występić*, *wywieść* (*wywiedzion*) (5), *wywlec*, *zabiegać*, *zachwycony*, *zajść*, *zawołać* (2), *zgromadzić* (*zgromadzony*) (4).

Wyrażenia przyimkowe: »przed Abra(ha)ma, Mojżesza« [o śmierci] (4:1): Navigare ad stygiam paludem, Vmárł/ połzedł przed Abrámá. *Mącz* 424b (4); iż to iuż nie młody pater/ čásby mu przed Moizełzá. *RejZwierc* 160v.

»przed bytność« (1): iż koždy Biskup Alfperłki który będzie po nas/ [...] będzie powinien [...] oblicznie przyśdź przed bytność Máiełtatu Królewłkiego [ad praesentiam Regiae Maiestatis *JanStat* 909]/ y iego potomków/ [...] á tám w rękách Biskupá [...] przyśięgę wczynić będą powinni *SarnStat* 1124.

»przed majestat (a. obliczność majestatu) [czyj, czyjego]« [w tym: przed Boga (5), przed króla (5)] (10): *Diar* 87; *KrowObr* 169v; *BielKron* 124; ktorego [św. Jana] ducha brał w záchwyceniu iego aż przed Máyełtat Bołtwa łwoiego *RejAp* 2v; *RejPos* 133 (2); *SkarŻyw* 358; *GrochKal* 28; *OrzJan* 73; áby niewiedząc o onym [zawieszeniu roków]/ dármo łie [poddani] przed Máiełtat náłz [ad tribunal nostrum *JanStat* 646] nie trudźili/ obciążáiąc łie pracámi y nakłády. *SarnStat* 536.

»przed nogi ([czyje])« = *ad pedes* *Mącz* (2); *Mącz* 43c; Ciebie krolu z twymi: w ten čás/ o krolewno/ Wzowiełz/ á przed nogi łwe/ łieść każełz pewno. *GrabowSet* Sv.

»przed obliczność (a. oblicze, a. lice) [czyją, czyje]« [w tym: przed Boga (27), przed człowieka, zwłaszcza władcę (14)] = *in conspectum* *PolAnt*, *Mącz*; *ad praesentiam*, *ante praesentiam*, *coram praesentia* *HistAl*; *ante conspectum*, *in conspectu* *Vulg*; *in prospectum* a. *publicum* *Mącz* (41): *PatKaz II* 32v; *RejPs* 64v (2); prołzę cie bárzo áby łemną przed obliczność mátki moiey iechał *HistAl* L6 (5); *LubPs* B4 (2); *KrowObr* 190; *Leop Ps* 99/2 (3); *BibRadz Iob* 13/16 (3); *BielKron* 69 (2); Vi aliquem in publicum extrahere, Gwałtem przed obliczność włzech wywlec. *Mącz* 462a (4); *RejAp* 165; *HistRzym* 44 (2); *RejPos* 90; *GrzegŚm* 14 (2); *RejZwierc* 88; *BudBib I* 127a marg (2); *CzechRozm* 124; Iuż was wezmę z tey ciemnice Połtáwię przed Boże lice. *MWilcHist* F2v; *ReszList* 180; *GrabowSet* P;

śpiewamy z wefelem Bogu [...] ząbiegamy przed oblicznoś iego z wyflawieniem *LatHar* 15 (3); *SkarKaz* 39a (2).

»przed oczy [czyje]« = *ante oculos Mącz* (2); *Mącz* 65b; Iákoż ia niewfytliwa przed oczy twe naprzod/ Mężu moy miły/ przydę *KochOdpr* Bv.

γ. *Połączenia z czasownikiem mające jako całość znac.* 'myśleć a. skierować myśli na jakiś temat; przedstawić' (226) : iefliże ty wyznáwálf/ iżeś ieft wliczbie i ftanie potępionych/ niemálf temu żadną miarą wierzyc/ [...] Boć Diabeł kłámca ieft/ a przedcię tyfiąc błędow ftawiá *MurzHist* K2v; Bábilon wielkie przyfzło ná pámięć przed Bogá *BibRadz Apoc* 16/19; że té dwie rzeczy lámé przed was położono/ á nic trzećiego/ iż álbo z Niemcy złożywfzy fie wcále zoftáć/ álbo domá fiedząc czekáć [...] niewolę *OrzJan* 15.

Z rzeczownikiem użytym metonimicznie (1): Ale ráczfzey nas wfłechmogący pánie wezmi przed fwe bofkie przyrodzenie twoie *RejPs* 197.

Wyrażenia przyimkowe: »przed nogi« [w tym: czyje (2)] (3): *WisznTr* 29; k tobie [*Panie*] fwą chorobę/ Przed nogi kładę/ y nędzną olobę *GrabowSet* T2 (2).

»przed oblicze [czyje]« (1): Y rzekł Bog do Noego: koniec wfzelkiemu ciálfu przyfzedł przed oblicze moie [*venit ad conspectum meum*] *BudBib Gen* 6/13.

»przed oczy (oko)« [w tym: czyje (86)] = *ante oculos Vulg, PolAnt, Mącz; contra faciem, in conspectu Vulg; coram oculis, in oculis PolAnt; ob oculos Modrz* (218): *PatKaz II* 33v; *WróbŻółt* 49/21; *RejPs* 75v; *RejRozpr* F; *RejJóz* H5; gdzie pan Bóg/ ludzkiemu rodzaiowi/ częfłto kroc/ nadzieię fwyi świętyi záplaty przed oczy ftawiá *MurzHist* R; *MurzNT* 103v; Czo nam w thym Pfalmie przed oczy położono. *LubPs* M3v *marg* (20); którą [*pychę papieży*] gdy Pan Bog widział/ niechciał iey dłużey ćierpieć/ ále ią przed otzy wfzyftkich ludzi iáwnie vkazał. *KrowObr* 31v (3); *RejWiz* 134; Nie kładłem przed oczy fwe rzecz niefpráwiedliwą *Leop Ps* 100/3 (4); *RejZwierz* A5v (2); Zárzuca przed oczy Kainowi iż ziemiá wiefłzą w fobie ludzkoś niż on okazała *BibRadz I* 3b *marg* (9); Dał Pan Bog tego krolá [*Aleksandra Macedońskiego*] ná fwiecie wfzem przed oczy/ áby fie im przykładnie fpráwowáli *BielKron* 127 (2); *KwiatKsiqz* M3; Rem vobis proponam vos eam suo nominis pondere penditote, Chę [!] wam rzecz przed oczy położyć á wy yá yáko fie lámá w fobie má vwálfzcie *Mącz* 288b (2); *SarnUzn* D3; *RejAp* 1v (6); *GórnDworz* Dv (2); Pátrzayże miły brácie á weźmi przed oczy fwe ty frogości ktore tám/ iáko fłyfzyfz/ nád niewiernemi okázowáć fie będą *RejPos* 6; DWá vpádle człowieki nam tu Ewányelia s. ná przykład pociechy nálfzey ieft przed oczy nálfze poftáwiá. *RejPos* 45v; A ták nie bez przyczyny ty fłowá Páńfkie tu naprzod fobie przed oczy nálfze przekládamy *RejPos* 328v (49); *BialKat* 51; *GrzegŚm* 59 (2); *HistLan ktv* (2); *KuczbKat* 120 (4); A ták to máłe nápiłánie ktore fie zámyka w tych to kfięgach/ [...] podawamci przed oczy twoie moy miły fláchetny Polaku *RejZwierc* A3v (10); *WujJud* 49 (2); *WujJudConf* 103; obaczymy/ co nam w tych fłowiech Páweł s. przed oczy pokláda. *RejPosWstaw* [110²] (7); tedy drugiey wymiátá przed oczy [*exprobat*] iłz bylá godnieyfza niż oná *BudBib Bar* 5/42; *MycPrz* I Bv; *CzechRozm* A3v (9); táki Pan byłby żywym práwem/ y wzore^m káždemu ku náfládownániu przed oczy położonym [*exemplum omnibus propositum ad imitandum*]. *ModrzBaz* 100v (8); *ModrzBazBud* ¶5; *SkarJedn* 365 (2); iłz w oney wielkiej fwiátłości [...] iákobj w iednym promieniu flonecznym/ wfzjftek fwiát przed oczy iego przyniefiiony był. *SkarŻyw* 253

(4); W wtorych zaś książkach [...] fundament prawdziwey wiary Chrystyáńskiey zbáwieniey/ przed oczy wyłtawiam. *CzechEp* *4v (24); *NiemObr* 118; *ZapKości* 1583/54; *KochFr* 87; *ReszPrz* 52; *WerGość* 237; *Calep* 914b (2); Niebu y ziemi brzydkie/ moje spráwy/ Niechay nie wchodzą/ przed włzechmocne oko *GrabowSet* N2v (4); *OrzJan* 18 (3); pokłękni: więcej łnadź łobie przed oczy łercá twego/ Páná Bogá/ niżli namiáłtká iego [tj. *spowiednika*]/ przywodząc. *LatHar* 135 (5); *KołakSzczęśl* Dv; *RybGęśli* A2v (2); *WujNT* 780 (3); *SiebRozmyśl* [A3] (2); *GosłCast* 10 (2); *CzahTr* Ev.

~ W charakterystycznych połączeniach: brać przed oczy (6), dać (2), kłaść (się) (kładzion) (48), miotać, nieść (3), podawać (2), pokładać (11), położyć (położony) (24), postanowić, postawić (postawiony, postawienie) (10), przedłożyć, przekładać (26), przełożyć (przełożony) (10), przynosić (przyniesić, przyniesiony) (4), przyść (2), przytaczać (3), przywodzić (przywieść) (5), puścić, stawiać (stawić) (10), toczyć się, ukazać (2), wchodzić, wstawić, wymiotać, wynikać, wyrzucać (5), wystawi(a)ć (wystawować, wystawiony, wystawiający, wystawienie) (26), wziąć (7), zakładać, zarzucać, złożyć. ~

b. O ruchu do przodu od punktu odniesienia (44) : A gdy w bitwie Brutufowi [...] iuż koniá nie doftawáło/ á ludzie go Antoniuufowi iuż byli pilni/ wyłádził łie przedéń Licinius [...]/ á ná Brutufá wołáł áby łie gdzie miedzy ludzi zámiełzał *RejZwierc* 93; *BielSpr* 17v (2); Krol s pánią [w *szachach*] bierze w połrzodku dwie poli/ [...] Piechotá przed nie wyciąga ná czołó *KochSz* A3.

Szereg: »przed i za« (1): iź łtáwiáią piełzego z Arkábuzem miedzy dwu iezdnych/ [...] thedy ten piełzy wyłtępuie przed koń y zá koń łtrzeláiąc z rułznice *BielSpr* 25.

Wyrażenie przyimkowe: »przed się« = do przodu (31):

~ O kierunku (ruchu, spojrzenia, ustawienia, pozycji) (27): Wzrołłt pochyły przedłię, [...] znamionuie cłłowieka, dowcipnego, tajemnego *GlabGad* M5 (2); *RejJóz* L7 (2); A powiedziáwłzy tyto rzeczy/ łzedł przed się [ibat ante] idąc do Hierufalem. *MurzNT* *Luc* 19/28; *Leop* *Ex* 14/15; *BielKron* 67; Procedo, Połtępowáć á yść przed łię. *Mącz* 44c; In conspectum aspice, Pátrz prołto przed łię. *Mącz* 167a (9); Krzywa łełt/ która przedłie idłzie vnołząc łye y ná tę y ná owę łtronę. *GrzepGeom* C2; *BudBib* 4.*Esdr* 11/36; *KochSz* B4v (3).

~~ *Szeregi*: »(ani) nazad (a. pozad) i (a, ani) przed się« [szyk 2:1] (3): Tetanus, Zmartwienie/ zdrętwienie łziye yełt chorobá nieyáka od którey mułł yeden prołto łziye dzierzeć/ á nie może yey áni ná zad áni przed łię zgarbíć. *Mącz* 453a; *SkarŻyw* 4; Pátrz byłtrym okiem przedłię y teź pozad *KlonFlis* E3.

»przed się i (a, albo) za się« (3): bowiem rułzamy łie wzgorę albo ná doł/ przed łię albo za łię *KłosAlg* A3; *CzahTr* D; *KlonWor* 2. ~~

O kontynuacji, postępie działania, stanu (4): Widziłłli to miły Pietrze łako ten łwiat jdzie przer [!] łyę *RejKup* y2; Opus fervet, Robotá pochodza przedłię precz/ to yełt/ żadne łie omiełzkánie w rzeczy nie dzieye. *Mącz* 121a; Aliquod negotium insistere, Konác [= kontynuowáć]/ prowadzić przed łię. *Mącz* 397a (3). ~

a. O ruchu od środka na zewnątrz grupy ludzkiej (8) : *RejZwierc* 44; Provectus ante stationes equo, Wyłádził łie ná konia przed poczet. *Mącz* 477d (3); Bowiem nie małz łzáty: Ale łię przedłię wryrwáłz przed łwáty. *Prot* Ev; *Paprpán* Gg2; *KochJez* A3v; Aż łednym rázem cłarny [*pieszek*, tj. *pionek szachowy*] łie powádził/ Co łie był naprzod przed łnfze wyłádził. *KochSz* B.

c. O kolejności (2) : gdy widzą Kmiotką á on záprzeże woły przed konie/ álbo konie przed woły *BielKron* 464v. *Cf* też 2.

B. Punktem odniesienia jest obiekt nieożywiony (106) :

a. O ruchu z zewnątrz [w tym: *RejPs* 115v, 155v może cum I] (46) : *OpecŻyw* 181v; *PatKaz III* 153v; chleb niebiełki w obfitości zobłokow pádał przed namioty ich. *RejPs* 155v (2); *LibMal* 1554/183v; ífedł łoby przed Arcybiskupi dwor y podle wrot ítánał [!] *GliczKsiąż* H8; *LubPs* M; *KrowObr* 147v; *RejWiz* 27; *Leop Num* 7/10; Sciąwłzy głowę/ ná drzewcu przed huf wytáwiono. *RejZwierz* 29; *WyprKr* 103; przeto ná łankach iechał do Lobzowá przed Krákov *BielKron* 408v (4); *BudBib Num* 7/10 (3); A mátká wziáwłzy corkę swoię zá rękę/ prowadziłá iá przed obraz Pána náłzego *SkarŻyw* 224 (4); *KochJez* A2v; *KochWz* 139; *ZawJeft* 34; *GrochKal* 26; Ktore [*dusze*]/ twey łálki promień niezgálzony Ogárnáwłzy wnioł przed Anyelkie trony. *GrabowSet* Q; *WyprPl* Cv; *SarnStat* 372.

W charakterystycznych połączeniach: íść przed [co] (4), jechać (2), lać, nieść, ofiarować, padać (2), pochodzić, ponieść, postawić, pość, prowadzić, przyjechać, przynieść (2), przyprowadzić, przysć (6), przywieść (przywodzić) (4), ugodzić, wezwać, wieść (2), wnieść, wniść (2), wyniść (2), wyrzucić, wystawić, zebrać się (2), zgromadzić, zstępować; przed dwor, gaj, grob, huf, kamienicę, kor, kościół, namiot(y) (4), obraz (2), ołtarz(e) (11), spiżarnię, stolec, trony, żupę.

Wyrażenia przyimkowe: »przed dom« (5): *RejFig* Eev; Wneth íe zebrałi Izráelitowie przed dom Boży w Sylo *BielKron* 52v (2); Tedy Krol przykazał trębáczom/ áby názáiutrz ízli przed dom brátá íe⁸⁰/ y trábili *HistRzym* 93v; *GórnTroas* 35.

»przed(e) drzwi, wrota, bronę« = *ante fores Vulg; ad ostium, ad facies portae PolAnt (4:2:1): LibMal* 1544/86; I zgromádziwłfy włfytkę tłúzczą przededrzy Przybytkowe/ rzekł: [...] *Leop Lev* 8/4; *BibRadz Lev* 19/21 (2); *BielKron* 100v; Y przyzedł áz przed bronę krolewłką *BudBib Esth* 4/2; *SkarŻyw* 98.

»przed miasto« (4): *BielKron* 97v; Íáko go [*Jonasza*] oná rybá potym wyrzuciłá ná brzeg przed miáltho ono *RejZwierc* 199v (2); *KlonWor* 40.

b. O ruchu od środka na zewnątrz; extra *HistAl, Vulg, PolAnt; foras Vulg, Mącz* (60) : A takóž ífedł zafie w wiétnicę/ poiáwłfy z łobá milégo Iezu Kryłta/ ktorégo był wywiodł żydom przed wiétnicę *OpecŻyw* 130 (3); *HistAl* L6v; *Leop Luc* 22/62; Wynidźmyž tedy do niego przed oboz *BibRadz Hebr* 13/13 (2); Tež ná potrzeby chodząc dworowe przed namioty/ áby vkopał dołek w zyemi/ á zákrył nieczyłtość swoię *BielKron* 36v (7); Tedy Apollon wynidzie przed íeń *HistRzym* 9v (3); *SkarŻyw* 135 (2); *LatHar* 710 (2); *WujNT Ioann* 19/4 (5).

Wyrażenia przyimkowe: »przed dom« = ante aedes Mącz (6): Funesta arbor vocatur Cypressus, Dla tego yže yá przed dóm wytáwiano gdy kto w domu vmarł. *Mącz* 140d (2); tedy íe to prętko íáko dym álbo popiół przed dom wyfypány rozleci *RejZwierc* 145 (2); *LatHar* 731 (2).

»przed(e) drzwi, brony« = *extra portas Vulg; foras Mącz (3:1):* Ólim pogrzebem będzie pogrzebiony/ zgniły/ y wyrzucony przed brony Ierozolimkie. *Leop Ier* 22/19; Aliquem foras exturbare. Przededrzy wypchnąć. *Mącz* 469c (2); *SkarŻyw* 165.

»przed miasto« = *extra civitatem, extra urbem HistAl (24): OpecŻyw* 136v; *HistAl* A4v (2); *GliczKsiąż* E5v; *RejZwierz* 13v; Rano gdy íe Lot rozmyłłá íełcze z miálftá wynidź/ wywiedli go

Aniołowie y z żoną y z dziewczkami przed miałto *BielKron* 12 (4); nie godzien pogrzebu/ niech będzie iako pies przed miałto wywleczon. *RejAp* 93; *HistRzym* 45; *RejPos* 22v (2); *RejZwierc* 45v (3); *SkarŻyw* 310 (3); *ArtKanc* D12; A w dzień Sobotni wyfzliłmy przed miałto nád rzekę [*egressi sumus foras portam iuxta flumen*]/ gdzie bywały modlitwy *WujNT Act* 16/13; *SarnStat* 246 (2); *SkarKaz* 385b.

2. Wskazuje na kolejność w ocenie, na tego, kto jest wyżej oceniany (2) : Ach oycze moy wiedząc godność á ftałość fyná ftańczego/ czemu przedem wyfadzałz ná takie rzeczy młodźego *BielKron* 55v.

Wyrażenie: »jeden przed drugiego« (1): Tákżeby też nam trzebá/ ćwiczenia takiego/ Niż w on czás będziem lie pchác ieden przed drugiego. *RejZwierc* 39v [*możliwe też znacz. dotyczące kolejności w miejscu, cf 1.A.c.*].

3. Wskazuje na przednią część, stronę; in *Mącz* (6) : żelázo rozpaláiąc przed oczy mu przytykano *BielKron* 323v; *Subgrundia*, *Przeddáfzek*/ który przed budowanie wychodzi. *Mącz* 425c; *Transenna*, *Kratká* álbo *ogrodek* z máłych/ fzczebelków wczyniona którą przed okno wyftáwiáją *Mącz* 462c (5).

4. Wskazuje na adresata wypowiedzi; ad *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *JanPrzyw*; ante *Vulg*; coram *PolAnt* (55) : *LibLeg* 7/68v (2); nielza mi iedno fpláczem przedem wylać modlitwy fwe *RejPs* 210; Czo pirwey przed nas przynioła to za prawdę mamy *RejJóz* I7; *Diar* 47; *LubPs* T3v (2); Przełożył y drugą przepowieść przed nie/ mówiąc: [...] *Leop Matth* 13/31 (2); *BibRadz* 3.Reg 8/59 (2); *BielKron* 162 (2); *Saepe ad nostras aures permanat*, Częłto to przed nas przichodzi/ częłto o tym słyżymy. *Mącz* 208b (3); *HistRzym* 127; *RejPos* 159v; *BielSpr* 45v; *BudBib Ps* 118/169 (3); Przychodzi to ná króle/ y wyfokie fiany/ A nieprzynofzą takich plotek przed kápłany *KochFr* 42; *GrabowSet* G4v (2); *RybGęśli* A2v; áby nápotym takowé fkárgi przed nas nie przychodziły. *SarnStat* 397 (3).

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestat (a. obliczność majestatu) [czyj, czyjego]« (5): *RejAp* 72; co to wždy zá tak frogie głófy wftępuią z zymie przed obliczność Máyeftatu moiego. *RejZwierc* 260 (2); *ReszPrz* 24; *GrabowSet* H.

»przed obliczność (a. oblicze) [czyją, czyje]« = ante *faciem*, in *conspectu* *Vulg* (19): *WróbŻołt* 118/170; *LubPs* O5v (2); *KrowObr* 91v; *Leop* 4.*Esdr* 12/7 (2); Krzywdy ktore fię wiernym dzieią fámy przychodzą przed obliczność Bożą/ żądáiąc pomfity. *BibRadz* I 3b *margin*; *HistRzym* 124; *RejPos* 193; *RejZwierc* 192v; *BudBib Ps* 87/2[3]; *KochPs* 21; *ReszList* 160; niech wnidzie przed twoie Oblicze/ długa prósbá/ y wołanie moie. *GrabowSet* E4v; *LatHar* 68 (5).

»przed uszy ([czyje])« (2): *PatKaz* II 54v; Pokorne próby puść przed święte wízy *GrabowSet* X3.

5. Wskazuje na osobę (też Boga) lub instytucję powołaną do wymierzania sprawiedliwości; ad *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; in *Mącz*, *JanStat*; ad *audientiam*, ad *notitiam*, ad *praesentiam*, coram *JanStat* (302) : *MetrKor* 26/62 (2); O Iezu baranku niewinny/ ienżes przed Piláta przywiedzion/ ij falífywie ofkarżon bytz ráczyles. *OpecŻyw* 120v (2); *Articul* ábi sliachta prawa nieothpowiedne maiancza nie bila viziwana spowiathu przed nas. *ZapWar* 1545 nr 2646 (9); *LibLeg* 11/94; *ComCrac* 12 (2); *SeklKat* X2v; Sylá takych na mey głowie. Bywalo/ czom przedbog poftał A zaden winnem niezostał. *RejKup* n3v (6); *MurzHist* H3v (2); *MurzNT Matth* 10/18; *Diar* 47 (3); *GroicPorz* pv; *KrowObr* B2v (3); A iefliby byli miefzczanie Pánow Duchownych álbo świeckich/ tácy máią być pozwáni przed ich Pány álbo Vrządniki *UstPraw* A2v (15); Kiedy przyfzło przed Krolá/ fwiádkowie

zeználi/ Iże to iey włafny fyn *RejZwierz* 26; *BibRadz 2.Par* 19/10 (3); *OrzRozm R3* (4); gdy mię przed Senat pociągną albo przed Rádę/ tedy będę wiedzyał cobych miał mowić *BielKron* 109 (20); *Mącz* 163a (4); *OrzQuin Aa2v*; *HistRzym* 74 (3); iż niebiefpiecznie á z záfwtýdzoną twarzą muśimy iść przed Páná fwego *RejPos* 133v (3); *HistHel Dv*; *CzechRozm* 229 (4); *SkarŻyw* 68 (2); przifli vcziwy dobrzi ludzye do prawa nafzego [...] y przet wśzytke przifzyefznye [*lege*: przysiężne] *ZapKościér* 1590/47 (11); *ArtKanc D11* (2); dáfeko bárżiey on [*Bóg*] miłuiie fynty/ niżli Sędzia tych/ co fię prze deń ze fwą przą przywiódą. *GórnRozm F4* (3); *PapUp K*; *GrabowSet B4v*; *WujNT Luc* 21/12 (2); IZ wiele fkarg przychodźiło przed nas [*ad notitiam nostram JanStat* 499] przeciwko Piáfórzóm Ziemiłkim *SarnStat* 817 (41); *SiebRozmyśl B4*; Sędzia roftropny/ puścił przed fię ftrony/ Y záfáił fád tuż v fáfemy brony *KlonFlis G4v*.

Wyrażenia przyimkowe: »przed majestat, stolec [czyj]« [*w tym: przed Boga* (11), *przed władcę* (11)] = *ad maiestatem, ad praesentiam, coram maiestate JanStat* (18:4): abi raczili my bi[c] napomoci kyedi [pr]ed ftolyec wycznego fadzy⁸⁰ bada poftawyon na fad. *BierRaj* 17; *TarDuch [C4]v*; *ComCrac* 12; *ZapWar 1549 nr 2662* (2); Z iáfkiem ftráfchem dułzá grzełznego ma fie okáfác przed máiefat Boży. *LubPs ddv marg*; *BielKron* 206v (2); *RejPos* 227v (3); *BialKat d2*; *BialKaz D2v* (3); *StryjKron* 395; *ArtKanc S17v*; tedy Miłtrz [...] onégo zbiegá ná fpráfwę wydáf/ y przyczynę iego vczynku przed Máiefat náłz przez liłt y Połty fwé opowiedźieć będfie powinien *SarnStat* 1112 (5).

»przed obliczność [czyj]« [*w tym: przed Boga* (1), *przed władcę* (1)] (2): kto fie s ferczá rozgniewa ná brátá fwoiego/ iż iefł godzien tego fądu [...] / iefliby ták sfzedł w tym záfłwórdzeniu przed obliczność Páná fwoiego. *RejPos* 179; *SarnStat* 957.

»przed prawo« [*w tym: czyje* (35)] = *in ius, in quaestionem Mącz* (44): *LibLeg* 6/116v; *BielKron* 126; *In ius trahere aliquem, Przed práwo pociągnáf/ pozwáf. Mącz* 460c (4); Przyłzedwfy przed prawo nafze Miałta Kofćierzyny Opatrzna Barbara Brzoskowa, z opatrznyim Iakubem Iarawá [...] powzdala iefł iemu grunth *ZapKościér* 1579/1v (37); *Calep* 1099a.

»przed sąd« [*w tym: boski* (16), *ludzki* (31)] = *ad iudicium, coram iudice, in iudicium JanStat* (47): y pobralmv ye⁸⁰ mayathnołcz, A poczyagnal go przeth sand. *LibLeg* 6/115v; *RejPs* 123v; *ComCrac* 16v; *ZapWar 1548 nr 2669* (2); *RejKup b2v* (5); *LubPs Z5*; *GroicPorz t2v*; *KrowObr* 149; *BibRadz Judith* 8/11 (2); *Appellatus*, Strona która bywa rułzona/ albo/ przizwána przed fád ynfzego fędfiego. *Mącz* 13a (6); *HistRzym* 98v; *KuczbKat* 60; *SkarŻyw* 532; To ciáfło z źiemie ftworzone/ w źiemię będfie obrocone/ y záf przed Sáfł wfáfie ftáfnie *ArtKanc S17v* (3); *Phil L3*; *GrabowSet Ev*; *LatHar* 25; *KołakCath B3*; O pozwiéłch przed ten [*tj. ziemski*] fád. *SarnStat* 859 (13); *SiebRozmyśl C2* (3).

»przed sędfie(go) (a. obliczność sędfiego, a. majestat sędfiego)« [*w tym: Boga* (1), *człowieka* (19)] = *ad iudicem Modrz, Vulg; ad iudicis audientiam, ad praesentiam iudicum, ad tribunalia, coram iudice, coram iudicio JanStat* (20): Gdy winnego człówieka/ ktoremu o gardło idzie/ przywiódą przed Sędfiego/ aby go na fmierć ofáfłżił *SeklWyzn b3*; *Diar* 96; POzew tedy iefł wezwáfnie Perłony wedle Práfwá/ [...] przed oblicznołć Sędfiego. *GroicPorz pv*; *BielKron* 44v (2); *HistRzym* 56 (4); *CzechRozm* 246v; *ModrzBaz* 98v; *SkarŻyw* 341; Nikt z nas wiedźieć nie może nigdy czáfł fwego/ gdy ma ftáfńáf przed frogi Máiefat Sędfiego *ArtKanc S7v*; *WujNT Luc* 12/58; *SarnStat* 144 (5); *SiebRozmyśl [A4]*.

»przed trybunał« (1): InŃtigator nález ma poćiągąć do zwrócenia nálezego [tj. powrotu króla] przed Trybunał *pro hac vice*. *SarnStat* 7.

»przed urząd« (11): *LibLeg* 6/117v (2); *UstPraw* I; *BielKron* 223v; Pozwolił bych tego że sie przed niewierny vrząd wiernym przywodzić niegodzi/ ále przed vrząd wierny izaliby sie nie miało godzić pozywąć [...]? *CzechRozm* 247v (4); *ZapKościer* 1579/1; *SarnStat* 284 (2).

6. Wskazuje na obiekt oddania czci; *ad PolAnt*, *Mącz*; *coram*, *ad conspectu PolAnt*; *ante Vulg* (64) : A kiedy iuż był w dom puźczon/ Vczynił przed Páná vkłon *BierEz* B4; *OpecŻyw* 166v; *WróbŻołt* H8v; *RejZwierc* 14; przynieście przed Páná báránká łonźczaká zdrowego ku ofierze paloney [in *holocaustum Domino*]. *BibRadz Lev* 23/12 (2); *BudBib* 1.Par 16/29 (2); Więc nie báránem/ áni wołem go błagayć/ Ale przeden łumnienié czyłtę przynałzayćie *KochPs* 6 (2).

Wyrażenia przyimkowe: »przed kolana [czyje]« (2): coź nam daley należy vczynic iedno pać przed kolana twoie *RejPs* 158v (2).

»przed majestat [czyj]« (3): vpadń przed Máyełtat Páná Bogá wśzechmogące⁸⁰. *RejPos* 314v (2); *RejZwierc* 196v.

»przed nogi« [w tym: czyje (36)] = *pedibus HistAl*; *ad pedes Mącz*; *ante pedes Vulg* (44): Pan kazał by go zwleczono/ A miotłami všieczone: On sie przed nogi położył/ By mu Pan máło odelżył *BierEz* A2v; *OpecŻyw* 67 (3); *BierRozm* 17; *RejPs* 26 (3); Iudas z bracią padłzy przed nogi oyczu proźą o miłofierdzie *RejJóz* P3v; *RejKup* i7 (5); *HistAl* D3v (2); *Mącz* 70b; A miec z onymi niewinnemi dzyatkami/ kwiatki przed nogi iego *RejPos* 87v (22); *RejZwierc* 42; *WisznTr* 28; Vpadam tedy/ Boże/ przed tve nogi *GrabowSet* T (2); *WujNT Apoc* 19/10.

»przed obliczność« [w tym: czyj] (4) = *ad facies PolAnt* (5): Co zá wdzięczne ofiári mamy nieść przed obliczność Pánłką *LubPs* V5v marg; *BibRadz Lev* 3/7 (3); *RejPos* 58.

7. Wskazuje tego, kto coś dostaje: komu, dla kogo (2) : Trzey ręcznik dzierzą á dwa przeden kráią. *RejZwierc* 226v; Iełli mię wy náwracaćie walczyć ná fyny Hámmonowe y dał by ie Iehowá przed mię [coram me]/ będełi ia wálzą głową? *BudBib Iudic* 11/9.

*** Bez wystarczającego kontekstu (10) : Ob aliquando significat ante, Przed. *Mącz* 256a; Pro [...], Zá/ wedle/ miáłto/ przed. *Mącz* 323a (7); *Coram* – Przed, woczi. *Calep* 259a (3).

Synonimy: **I.12.a.** od, przez; **d.** pod; **13.** podług, wedle, według.

KW, (MP)